سڌ پڙاڏو ساڳيو

[معاصري ڪشنچند بيوس شناسي گرنٿ]

شعرِ بيوس

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سڌر پڙاڏو ساڳيو

مهاڪوي ڪشنچند بيوس شتابدي گرنٿ

بيوس

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سڏ پڙاڏو آهه سا ڳڻيو پر ٻڌڻ ۾ ڇو پيا ٿيا ؟
سمجهه سا سوچي سهي ڪر، آه وائيءَ ور ڪٿي ؟

❋

داتا

” ڪئن لکان “ چاٽان رڳو، ” ڇا لکان “ سل ٿون ؛
ڪندس پوري بانسري ، ڦوڪيندين ڳل ٿون ؛
پنڌ ڪرڻ مون کان پڄي ، وات وٺي هل ٿون ؛
پاجهه پيريا ! پل ٿون ، هن ’بيوس‘ ۾ بي زور جو .

’بيوس‘

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سڌ پڙاڏو ساڳيو

[مهاڪوي ڪشنچند بيوس شتابدي گرنٿ]

❋

ڏاڍر جنم ڏيڻ سان ٻچن کير جي وَهائي
سنسار ۾ سفر کان پهرين سمر اچي ٿو

’بيوس‘

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

All rights reserved

حق واسطا قائم

BEWAS WANI MANDIR

بيوس واڻي مندر

Publisher :

Shri Hundraj Dukhayal
President
Bewas Wani Mandir
Adipur (Kutch) - 370205
(Managed by Gandhidham
Maitri Mandal)
Registered under the Societies
Registration Act XXI of 1860

شايع ڪندڙ -
شري هوندراج دکايل
پريزيڊنٽ
بيوس واڻي مندر
آديپور (ڪڇ) - ٣٧٠٢٠٥

Printers :

Shri Kanayalal G. Karna
Sunder Printing Press
Kaiserganj, Ajmer - 305001

پرنٽرس -
شري ڪنيالعل جي. ڪرنا
سندر پرنٽنگ پريس
ڪيسرگنج، اجمير - ٣٠٥٠٠١

Edition - First

ڇاپو - پهريون

Copies - 1000

ڪاپيون - ١٠٠٠

Rs. 50 (Fifty)

پيڻا - پنجاهه (٥٠) روپيه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مهاڪوي ڪشنچند 'بيوس'

جنم
۱۸۸۵-۲-۲۵

نرواڻ
۱۹۴۷-۹-۲۳

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سڏ پڙاڏو ساڳيو
[مهاڪوي ڪشنچند بيوس شتابدي گرنٿ]

وشيه	سوچي	صفحو
گذارش		(٧)
شعرِ بيوس		١
شيرين شعر		١١٥
مؤجي گيت		١٥٧
گرونانڪ جيون ڪوِتا		١٦٧
بيوس گيتانجلي		١٩٧
پنکڙيون - پن		٢٣٧
اخلاقي ورق		٢٧٥
سنڌي ساهت سميلن ڪراچي مارچ، ١٩٤١		٣٣٣
پاڳيا اسڪيم		٣٥١
بيوس هڪ اڀياس		٣٧٧

Soorih Mirani - Nauderp

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڀلنامو

صفحو	سٽ	غلط	صحيح
٣	١٥	منهنجي سڃي	منهنجي سڄي
٥	١٣	تصوير ڏسڻ چٽڻ آهه	تصوير چٽڻ آهه
٥	١٩	سُري	اُسري
٨	١٥	جو جسمالي	جوڙ جسمالي
١٤	١٨	رچيندڙ لي	رچيندڙ جي
١٨	٢٣	ٻروڙي نہ ٻه	ٻروڙي نہ ٻه
٢٢	٢٦	مالڪ مردن	ملڪ مردن
٢٥	٣	ٻڌت جگر	لخت جگر
٣٠	٥	ٻرهان ٻکي	ٻرهان پيو ٻکي
٣١	٦	ماري مٺيءَ	ماري مان مٺيءَ
٣١	٢٤	ٻلٻل ۾ ڪرتار	ٻلٻل ۾ ڪرڻ ڪرتار
٤٦	٩	جڙ آس	اجڙ آس
٤٧	٧	اُڏڻ جي جڳهه	اُڏڻ جي نہ جڳهه
٤٩	١٦	حال جو	حال دل جو
٥٩	٢٠	سان تڪرار	سان تون تڪرار
٦٦	٩	زاهد ليان	زاهد ٿيان
٧٧	٨	رزدار	زردار
٨٣	٥	سياري ۾ سا	سياري ۾ نہ سا
٨٣	٩	ڪرڻ لءِ ڪار	ڪرڻ لءِ ٿي ڪار
١٤٧	٣	وڏي واو	وڏي وَنُر
١٤٨	١٩	سان جي	سان ديش جي
١٤٨	٢١	جتي ٿي خون	جتي ٻي خون
٢٢٣	٦	ليل هيانءَ	لنل هيانءَ
٢٥٩	١١	تعليم	تعليم سان
٢٧٢	١٢	ڪوري ساهه	ڪوري ماهه
٣٢١	٢	ڪاٿڻ آ	ڪاٿڻ آهه
٣٢٢	١٢	نرم دل ۽ نازڪ	نرم دل نازڪ
٣٢٣	١٠	فصل بهار	فصلِ بهار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

اسانجي گذارش

سالڪن جو چوڻ آهي ته ”جتي نه پهچي روي اتي پهچي ڪوي“ رشي - ڪوي سورن ۽ پنهنجي انڀوتيءَ جو اظهار ڪندو آهي. سندس دل جيڪو ٻوليندي آهي، هو اهوئي چوندو آهي. **سام ويد** الهيءَ ڪري اتم ۽ سريشٽ ليکيو وڃي ٿو، ڇاڪاڻ جو اهو ڳائڻ جو **ويد** آهي. عام ريت ڪري، ڀڳتي - مارڳ جو ٻانڌڻو ڳڻيو ويندو آهي. ڇو جو اهو آتم سمرپڻ ڪرڻ وارو، هردي جو مالڪ ۽ ساڻ ساڻ نمرتا جو صاحب ٿيندو آهي. ڪوي ۽ پيغمبر کي ساڳي مشابهت واري حيثيت ڏني وئي آهي. ڇو ته **وحي** انهن تي ئي لهندي آهي. جيڪي هينائين وٽي، متان لهي ايندڙ ڪلام يا واڻي گرهڻ ڪندا آهن. جنهن کي عام ريت ڪلام الاهي يا آڪاش واڻي چيو ويندو آهي ۽ اها لوڪ شڪتي يا عام جي ٻولي ۽ طرز بيانيءَ ۾ سمجهائي ڇاهي ٻڌائي ويندي آهي. اسانجو ’ ٻيوس ‘ سائين شاعر کي مخاطب ٿي چوي ٿو:

”تو ۾ هر دل جي ڌڙڪڻ لاء ليڪ جاء کپي،
هر زماني جي غذا تو ۾ کپڻ لاء کپي،
پاڻ سان ٻڙ ٻيو ڪٺين، ساڻ ته پر ٻيا ڪٺين،
پنهنجي غرض جو يا گهرجن جو نه ڪجهه ماڻ ڪٺين،
تنهنجو ويچار ۽ واڻي ۽ ڪرم سڀ سڦلو،
ذات مان ذات لهي تو مان ڪري عام ڀلو.

شعر ڇا کي ٿو چئجي، انهيءَ لاء سائين چوي ٿو ته:

”نظم لفظي ڪومت - ڪوتان، شعر پلتان - پلٽ دل،
ڪاغذي گل ڇا لڳي ۽ ڇا لڳي ’ ٻيوس ‘ گلاب.

هونءَ ته ادب جو اخلاق سان چولي - دامن جو واسطو آهي. بي ادبي ۽ بداخلاقيءَ کي **ادب** سڏڻ خود ادب سان هڪ قسم جي ظاهر ظهور مذاق آهي.

مهاڪوي ”ٻيوس“ عوامي شاعر ۽ ساماجڪ لوڪن جو همدرد وڪيل هو. هن پنهنجي واڻي ۽ رچنا سان ماڻهوءَ کي مٽي ۽ مٽي هاڻ جي ٻرٻرتا ڏني ٿوڙي مذهبي ساهه پيو. هو عقاب وانگر آسمان ۾ اڏامندو رهيو. پر سندس نظر سدائين زمين تي رهي. اسان جو سائين شعر بازي، سخن سازي ۽ نظم نويسيءَ ۾ ٻڙا ماهر هو. هو چڱو ٻڌو هيو، ڏاهيندو هيو ۽ لکندو هيو. اديرائي، ٻڌايتا ۽ رودوليا وارا ٿيئي گڻ مذهبي

ڪوٽ ڪوٽ ڀريل هئا. اِلاهي، عطائي ٻوڙي عامي جاڳ ڪيس عطا ٿيل هئي. ان هوندي به هن ٻالڪي "ڀيوس" رکي ۽ وس واري جو احترام ڪيو! ٿڌ لهن به سندس واٽيءَ جو مينا ج، مصريءَ وانگر جتان چک نه مٺو ٿيو لڳي.

اهڙي واٽي هڪ ٻي گرانٽ ۾ آٽي، اسين ٻاٽ ڪي نهايت خوشنصيب سمجهون ٿا. جيتوڻيڪ 'ڀيوس' سائينءَ جا ڪيترائي لنيا ۽ وڏا مڪمل ٿانڪ هٿ اچي ڪين سگهيا آهن ۽ جهن ڪري هتي آهي ڏئي ڪين سگهيا آهيون، جهن لاءِ اسان کي خود ارمان آهي.

معذرت -

هڪ ڳالهه نه ڪيتري به ساوڌاني رکندي ڪندي، پستڪ ۾ ڇپائي وغيره جي ڪمي - ٻيشي رهجي وئي آهي. جنهن ڪري اسان کي ضروري پهرين ڏٺو پيو آهي. آشا آهي نه ودوان پاٺڪ، پستڪ ۾ ڏيکاريل چوڪون سڌاري، رچنائن جو جنسي رس وٺندا ۽ اسان کي ٿورائتو ڪندا.

شڪرگذاري -

هن شتابدي گرانٽ کي سندر ۽ ڪلاتمڪ بڻائڻ لاءِ سندر پريس جي مالڪ ڀاءُ ڪنهيالعل ڪرنا، ڀاءُ گووردن ڀارتي ٻوڙي ڀاءُ هري همٿاڻيءَ جيڪا ڪوشش ورتي آهي، تنهن لاءِ ڪين ڌنيواد ڏيڻ کان رهي نٿو سگهجي. ازانسواءِ ڀاءُ مورجمل جيو ترام سنگهاڻي ڀائي وڪيي مل شامداس صراف چاهي دادا ڪشنچند شهاڻي، ڀاءُ لکي لَلا ۽ ٻين مترن کي ٻڌ اسين وساري نٿا سگهون، جن هن مهان گرانٽ يا شتابدي يگيه جي ڪاميابيءَ لاءِ مدد جو هٿ وڌائي، اسان جي همٿ افزائي ڪئي آهي. انت ۾ اينترو لکڻ فرض ٿا سمجهون نه جي ڪامل استاد يا گرو، ڀاڳن ٻي ٿو ملي نه هونهار شاگرد ڀيا پورڻ شش ٻڌجن ٻه ڪنهن ڀاڳ واري جي ٻي نصيب ۾ لکيل ٿئي ٿو. شل اهو اسان کان نه وسري.

تٿاستو!

هوند راج "دکايل"
اڌيڪش "ڀيوس" واٽي منڊو
آدپور - گانڌي ڌام (ڪڇ)

آدپور (ڪڇ)
٦ فبروري ١٩٨٤

سٿ پراڻو وساڳيو

[معاصري مشتمل بيوس شاعريءَ گرهڻ]

شعر بيوس

Soorih Mirani - Naudero

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

شعر بيوس

وشيہ سوچي

وشيه	صفحو
١. ستار قدرت	١
٢. جرئت	١
٣. وڏي دل	٢
٤. تون ۽ مان	٣
٥. همدردي	٤
٦. سچي راحت	٤
٧. حسن	٥
٨. سونهن جي سڌا	٧
٩. آنند جي اُڇل	٧
١٠. بهار	٨
١١. هماليه	٩
١٢. تاج محل	١١
١٣. غريبن جي جهوپڙي	١٣
١٤. انسان	١٤
١٥. زندگي	١٥
١٦. موت	١٦
١٧. نوائي	١٧
١٨. آزادگي	١٩
١٩. غلامي	٢٠
٢٠. قوميت	٢٢
٢١. پورهيت	٢٣
٢٢. مزدورڻ	٢٤
٢٣. وقت قاتل	٢٦
٢٤. شاهوڪار	٢٧
٢٥. ٻي دل ڏن ڏٺي	٢٩
٢٦. اُلٽي آس	٣٠
٢٧. پوڄا مندر	٣١

وشيه	صفحو
٢٨. قرباني	٣١
٢٩. آس	٣٢
٣٠. ساز هندي	٣٣
٣١. لاري	٣٤
٣٢. اسيري	٣٥
٣٣. گل	٣٦
٣٤. ليک	٣٧
٣٥. آنند ڌام	٣٨
٣٦. هاء هاري	٣٩
٣٧. گانڌي	٤٠
٣٨. ڪرنا پٽي	٤١
٣٩. سابرمتيءَ جو سنت	٤١
٤٠. وير ولاتن ۾	٤٣
٤١. جالي جهڳڙو	٤٤
٤٢. ڪٿي (اتحاد)	٤٥
٤٣. اجڙ آس	٤٦
٤٤. اشانتي ۽ اثر	٤٧
٤٥. پريم پتر	٤٨
٤٦. وشوامتر جو پڇتاءُ	٥٠
٤٧. رشي آشرم	٥٢
٤٨. شروڻ ڪمار	٥٤
٤٩. لطيفه حدائيه - پڌهڻهي خاوند جي قبر تي	٥٦
٥٠. شاعر	٥٧
٥١. رام رحمان	٥٩
٥٢. لڙون	٦٠
٥٣. پراڻا	٦٠

وشيه	صفحو
٥٤. ساهوندي سپون	
پور	
١. ڪٿي ؟	٦١
٢. گيت گنگا گيان جي	٦٢
٣. لالن لقاء لدهڻجو	٦٣
٤. پريم ساگر	٦٤
٥. شمس تبريزي جو	٦٥
٦. هوت هردي ۾ وچائم	٦٥
٧. دل گهريو زاهد تيان	٦٦
٨. عشق وارن جو انڪاري جواب	٦٧
٩. عشق جي اوگهڙ ڏسي	٦٨
١٠. پردي پنيان	٦٨
١١. پره جي بازار	٧٠
١٢. وسين واجهو و لين ۾	٧٠
١٣. چا ڪندي ڪڏ ٻير	٧٢
١٤. دل جي مندر ۾	٧٢
١٥. مدهن مٺيا مشتاق ۾	٧٣
١٦. محبتي مشتاق ۾	٧٤
١٧. سدا مشهور عالم ۾	٧٥
١٨. چرن ڪومل - ليچ لوچل	٧٦
١٩. سمت اکه	٧٦
٢٠. تو بدا	٧٧
٢١. نالو ڪيئي وچان	٧٨
٢٢. محب محسوس ڪجي	٧٩
٢٣. ڪڙ سمر	٨٠
٢٤. ڪير ڪيتر	٨١
٢٥. وسرهل واڻي	٨٢
٢٦. دور لي دلبر	٨٣
٥٥. ڪهجي	٨٤

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

شعر بيوس

ڪوي ڪشنچند (بيوس) جي مختصر حياتي

[جنم ٢٥ فيبروري ١٨٨٥ع سرڳواس ٿيڻ ٢٣ سيپٽمبر ١٩٤٧ع]

سنسار روپي چمن ۾ وڻ ٽڻ آهن، گل ٻوٽا به، ته گاهه ۽ ڪنڊا به. صرف گل هجن ته هوند قدر نه هجن، فقط ڪنڊا هجن ته چمن نه سونهي. انهيءَ سبب آهي جو جڳ ۾ هر قسم جا انسان آهن. ڪي گلن مثل، ڪي گاهه مثل ته ڪي وري ڪنڊا. اهو نه عجيب راز آهي ته گل ٿورا آهن ۽ گلن ۾ به سڳنڌ وارا ورلي.

ڪوي ڪشنچند تيرٿداس انهن گلن مان هڪ هو، جنهن نه رڳو جيئري سرهاڻ ڏني، پر ديهه ڇڏڻ بعد به سندس جيون جي سڳنڌ جاري آهي؛ ۽ سندس ڪوتا نه دلين ۾ آنند سان گڏ زندگيءَ جي راهه به روشن ڪندي رهندي، جيسين سنڌي آهن ۽ سنڌ ۾ ڪوتا جو قدر آهي.

انهيءَ جي عجيب ليلا آهي. عام طرح هر ڪنهن انسان جي جو قدر وفات کان پوءِ پوندو آهي. گل جو سڀاءُ آهي ٽڙي سهڪڻ لاءِ ۽ سڳنڌ ڦهلائڻ. اڙ ان ڳالهه کان بلڪل بي پرواهه آهي ته سندس قدر ڪهڙو ٿو ٿئي. ڪو سونگهي يا خوش ٿئي ٿو ڪي نه، يا سڳنڌ وٺي ٿو يا نه. مهاپرش به انهيءَ جيون نرمل ۽ سندر نموني ۾ گذاري ٿا وڃن. ڳڻ ليکيءَ کان الڳ. سڀ سروپ جي يادگيري ۽ لوڪن جي ڀلائي سندن جيون جا مکيه نيم ٿين ٿا.

بيوس به اهڙي نيم پالي وڏو ۽ پايو پيو. جيئري سندس قدر ٿورو ٿيو. پاڻ ئي چيو اٿس:-

بحر ۾ ناموس جي پورا ٿيون شيون مٽ لي ٿين،
جي اسرو ٿهراٻن ولن، تن جلد مشهوري لهي.

ڪوتيءَ کان رهڻي وڌيڪ آهي. جي رهڻيءَ رهيو نه سگهان ته ڪوتيءَ ڪهڙو ڪم؟ ان ڇوٽيءَ موجب اسين بار ٻوليءَ اها ڳالهه ٻڌائي چاهيندا آهيون ته شاعر جي انهيءَ زندگي ڪهڙي معيار جي آهي؟ سندس حياتيءَ ۾ ڪو ذاتي حسن آهي يا نه؟ زندگيءَ ۾ ڪو سچو جوهر اٿس يا نه؟ رڳو دماغي ڪوشش ڪوتا ڪري نظم ٿو لکي يا دل جي ٻاهر سان شعر ٿو رچي. اچو ته ان ڪسوٽيءَ تي بيوس کي پرکيون.

هيءُ سنسار انهيءَ جي پريم ۽ قربانيءَ جي ليلا آهي. ننڍي هوندي کان ئي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

پريم بيوس جي خياليءَ جو چشمو هو. انگريزي ۽ ٻين ٻولين مان ڪيترن ڪوتائن کي پڙهيل هئي.

آدرشي ماستر

قدرت کيس ماستريءَ لاءِ پيدا ڪيو هو. ماستر پنهنجي شاگردن لاءِ ماءُ پيءُ مثل آهي، پر رهبريءَ جي خيال کان مشعل روپ. بيوس آدرشي ماستر هو، سو هن ڪري، جو پريم سان، سندر سکيا سان، پنهنجي امر چرتر سان شاگردن جي راهه روشن ڪرڻ سندس آدرش هو. چون ٿا ته هو شاگردن کي بدني سزا ڪين ڏيندو هو. اک جي اشاري سان، نصيحت پرئين لکتي سان يا شرمائڻ سان سيکت ڏيئي، کين سڌاريندو هو. شاگرد کيس "سائين" سڏيندا هئا ته پاڻ پنهنجي وڏن کي ته ڇڏيو، بلڪ جيڏن سرڪن ۽ ننڍن کي به "سائين" ڪري سڏيندو هو. هڪ پريم موڙلي جيو اعليٰ چرتر وارو، ٻيو ڀڳڻ ٻولڻ جو اُستاد. اهو ئي سبب هو، جڏهن به ڳوٺ ۾ ماستر ٿڪجي ويندو هو، ته سڄي ڳوٺ جو پيارو، اکين جو تارو، سڀني جو پيارو ٿيندو هو. سمي پاڻي جڏهن بدلي ٿيندي هئس، تڏهن هندو مسلمان مهاجڻ سندس بدلي بند ڪرائڻ جي ڪوشش ڪندا هئا.

بيوس شاعر هو. کيس ڏاڍا وڻان ڪوتا جي ذات مائل هئي. هن جيڪي به رچيو، سو پورو پريم سان، دلي اُمنگ سان، شيءِ پاوتا سان. اهو ئي سبب آهي، جو سندس ڪوتا ۾ ڪاٿيا اهڙي امر ۽ سندر آهي، جهڙي سهائي. رواني اهڙي، جهڙي وهندڙ نهر جي، ٻولي اهڙي مٺي، جهڙي ماکي. سندس شاعريءَ جي شروعات، حيدرآباد ٽريننگ سڪول ۾ ٿي جڏهن سو رهڻ ورهين جو هو. شام جو برسات پئي هئي ۽ اُن رات دستور موجب پڙهڻ بدران 'برسات' تي شعر لکي، ڪرسيءَ تي وهني ٿي اُک لڳي ويس. ٽريننگ سڪول جو سپرنٽينڊنٽ چڪر لئي ويجهي ڏسي ته شاگرد مٺيءَ ننڊ ۾ آهي ۽ پر هڪ سهڻو شعر رچيو اٿس. چپ چاپ اهو پڙهي رهندو رهيو. پوءِ ڏٺائين کيس گهرائي پاڻي پيري چيائينس "بيوس ڪڏهن ڏينهن عاليشان شاعر ٿيندو." اها اڳڪٿي سچي نڪتي.

سندس زماني ۾ صوفي ڪلام کان سواءِ باقي سنڌي شعر اڪثر مجازي عشق ۽ جسماني حسن جي اظهار لاءِ محدود هو. ان قيد مان، گراوٽ مان، بيسود لفظي جار مان ڇڏائڻ لاءِ بيوس سنڌي شاعريءَ کي نئون ۽ نرالو موڙ ڏنو. هن اسان کي مشاهدي ماڻڻ لاءِ اک ڏني ۽ آسمان ۽ ندي، سهائي رات ۽ برسات وغيره تي سليس مٺڙا شعر رچيا، جن اسانجي هردي ۾ چرپر پيدا ڪئي ۽ نرالي نظر سان نهارڻ سيکاريو. شهسواري شعر ۾ چيو اٿس:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

نيڻ درسن لاءِ کوليو، شهسواري تي اچي
دل اندر دربار لڳندي، ذات باري تي اچي.

ٻوءِ قدرت جا قسمين قسمين نظارا ڇتي، آخر ٿو پڇي:-

ڪنهن جي تجمل لاءِ، هي ٻيوس جشن جلسو لڳو
غيب جي پردي منجهان، ڪهڙي ڪماري تي اچي؟

شاه عبداللطيف ۽ ساميءَ لاءِ شردا هئس ۽ پر هو صوفي مت يا ويدانت جو پوئلڳ ڪين ٿيو. دل ڪري ايڪتا يا وحدانيت جي وات ورتائين، پر شعر ۾ ڪيس نئون رستو اختيار ڪرڻو پيو. نه ڪي مجازي عشق جون اولهون تيون ڏنائين.

شروع ۾ قدرتي نظارن وسيلي قادر جي ساراه ڪيائين ۽ عام ڇيڙن ۽ انساني حياتيءَ کي نه سڪندڙسي اک سان ڏسي عمدا چتر چٽيائين. پاڻ نه غريب هو. سياو ٻڪ هارين جو همدرد، مزورن جو حمائتي ۽ ٻيڙي ۾ ڦڪين ليعي غلام قومن جو رفيق اٿيو.

هن دور ۾ ٻيوس قوميت ۽ ديس ڀڳتيءَ جو نعارو وڄايو. گهر ۽ ڪٽنب جي خاص تعلق کي ٽوڙي عام جي عشق جو پيغام ڏنو. هن پورهيت جي همت جي پورهئي جو شان ورلن کيو ۽ شاهوڪار کي شرمايو. هن هاريءَ جي همت افزائي ڪئي ۽ مزور کي روشن آئينده لاءِ آسرو ڏنو. هن حسين مسڪين مزورڻ جي نگهباني ڪئي ۽ استري ذات کي مرم ۽ ستيتا جو سبق ڏنو. هن ٻر لاءِ همدرد ڳوڙهي کي پنهنجي مذهب خاطر شهيدي رت وارو مرتبو بخشيو. سندس نظر نه تنگ هئي نه محدود. سندس درشٽي سنڌ ۽ هند کان ٻري انسان ذات لئي ڦهليل ۽ غريبن ۽ مظلومن لئي وڃي ٽڪي. ٽيهه سال اڳ، جڏهن سروود نه ۽ صاحب پسند سهڻيون جي ڳالهه به نه هئي، تڏهن ٻيوس "ٿون ٻه ره، مان هي رهان" هو سهڻو جڳ ۾ شانتي صاحب آڻڻ جو سنديش ڏنو.

دنيا ۾ دک آهي. تنهن کان وڌيڪ دک جي داتهن آهي. روڄ راڙو آنلدو دک کي وڌائي ٿو. ٻيوس پاڻ نه گهٽوئي ڪي سٺو، پر سهڻيلتا سان. پنهنجي اندر مان دک جي لوريءَ لاءِ ڪهڙي نه سهڻي صلاح ٿو ڏئي:-

درد، جي دل ۾ ٽي ڏچا پنهنجي ڏري،
ٿون ٿهڪ ڏي،
روڄ راڙي جي مٿان ٻيڻي ٻري،
ٿون ٿهڪ ڏي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سال سالن ڪي سري ويا، ڪن سوا سنسار ۾
هوند مشڪل جن سوا، ساعت سري،
ڪون ٽهڪ ڏي.

ڪوڪي قسمت ڪي نه قبضو، آهه قدرت ڪان مليو
نيت ٻـڙڌو آهه جو، سو ڪيئن ٽـري؟
ڪون ٽهڪ ڏي.

ڪوتا بيوس جي دل جي ديوي هئي، سندس پريتما هئي. هيءَ اُن جو پوڄاري، جهونڪري اُمنگ ۾ اچي، سک سرڏا سان ساڻس رهاڻ ڪندو هو. سندو نديءَ واڳر اُن جا آلاپ اُنيڪ، لهرون موجون بيشمار، ڪٿي مرادق، ڪٿي تيز، ڪٿي چوهه واريون چوليون، ڪٿي چڙ اُتري قدر جو بعضي بيوس جوش ۾، اُڇل ٻـٽجي، وزن قافيه يا علم عروض جي بندشن جا ڪنارا پائي ويندو هو. خود شاهه جي شعر ۾ اهڙا انيڪ مثال آهن.

اڄ ڪالهه گهٽي قدر جيڪا ماپ، تور ۽ اڪبنديءَ واري نظم نويسي ٿي هلي ۽ اُن سان گڏ لباڙ ٿي لڳي، سا ڏسي ٻـڌي، ٻي اختيار شاهه جو بيت دل ٿي ڦري اچي:-

اُچـو پاڻي لُڙ ڏنو، ڪالوُرئو ڪنـگن
ايندي لـڄ مـرن، ڪـهه سَرُ مٿي هنجڙا.

ٿيين دؤر ۾ بيوس آهڪ انتيءَ ڏاهن رخ رکيو. مٿين بن بيغامن ڪالسواءِ پاڻ سچائي جي پرپرتا ٿي بيوس جو مؤل سنديش هو. هوُ ڌرمي ليتا يا وہس ڌاري ساڌوُ نه هو، پر زندگيءَ جو مقصد ڇا آهي ۽ اُهو ڪيئن حاصل ڪجي، سو رستو هن ساموئدي سچن جي پنهنجن پورن (شعر بيوس ۾ ڇپيل) ۾ ڀليءَ ڀانت روشن ڪيو. اهو سندس دؤر ڪماليت وارو هو. اُنهن ساموئدي سچن ۾ اُنيڪ آهڪ موتي لڪل آهن، اُنهن ۾ ڪُجهه ڳجهارتون آهن جي اڃا اڻ سليل آهن. ڪاش! ڪو صراف سچون سوڌڻ جي ساڃ ڏيا ڪري!

پيارس ڪڏهن غلام هو. بيوس مسڪين سنڌي سڪول جو ماستر. جيڪڏهن ڪنهن آزاد ملڪ ۾ هجي ها ۽ دنيوي گهرجن کان آجو، ته اعليٰ قومي شاعرن مان هڪ ٿئي ها. اُن هوندي به اڪيوريءَ سهسن واڳي ڏاهپائين، جي قومي ميڙن ۾ ڳايا ويندا هئا. اُهي نهايت جوشيلا هوندا هئا. ١٩١٩ع کان وٺي جڏهن هندستان ۾ آزاديءَ جي لهر وڏي پيماني تي هلي، هزارن ڀـرانن سختيون سٺيون ۽ سڄون سر ڏنا، تڏهن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ٻيوس پنهنجي شعر سان سنڌ جي جوانن جي رهنمائي ۽ همت افزائي ڪئي، جي ٻاڙ ٻڌڻي خون نه ڊڄائين، نه دلي رت لاشڪ اُرداس ڪيائين.

اُن بعد سنڌس رخ انسان ذات جي ڏکوئيندڙ مسئلن، مثلاً ڌار ڌار مذهبن جي وڇوڙن، ذات پات جي ويڇي، شاهوڪار شاهيءَ جي ظلمن ۽ حڪومت شاهيءَ جي اَئياچارن ڏانهن ويو. ٻيوس اعليٰ اصولن ۾ پنهنجي اعليٰ خيالن جو اظهار ڪيو.

هڪ هنڌ چيو اٿس :-

ڪر دنيا ۾ دل وڏيري، تون ٻه رهه مان ڀي رهان؛
تنهنجي منهنجي ڪر جوکيري، تون ٻه رهه مان ڀي رهان.

وري ٻئي شعر ۾ چيو اٿس :-

سخت ولهه برسات ۾ ڪنهن رات سوڙين مان اُٿي،
ڏس ته ٻاهر بي اجهن لءِ وٺل ڇا ڇا ٿو وهي!

ساڳئي وقت جيوت جي اهڃاڻ ۾ روحاني رازن جي ۾ اُپٽار ڪيائين :-

هوت هردي ۾ وڃايم ٿيو عبث ٻاهر لهڻ،
دل ڇڏي دلدار لءِ پيو مفت ٻولها ۾ گهڻ.

سنڌس گهڻا اعليٰ شعر، شعر ٻيوس ۾ ڇپيل آهن، جو گجرات ۽ بمبئي يونيورسٽي ۾ بي-اي ۽ ايم-اي لاءِ درسي طور منظور ٿيل آهي.

شاگردن لاءِ اهو خزانو ڇڏي ويو آهي. ننڍيءَ ٿهيءَ جي شاگردن لاءِ سنڌس سمورا شعر **شيرين شعر** نالي ڪتاب ۾ ڇپيل آهن، جو تعليم کاتي درسي طور منظور ڪيو آهي.

رابندر ناٿ ٽئگور جي شعر "ٻيوس" تي ڪافي اثر ڪيو. سنڌس چوڻ هو ته ٻيا شاعر جيوت کي دکدرسي نظر سان ٿا ڏسن، جنهنڪري ويراڳ ۽ ايائڳ جون صلاحون ٿا ڏين، پر ٽئگور ئي آهي جو هر نظاري، جيوت جي هر پهلوءَ کي سکدرسي نظر سان ڏسي آنند پريو ماڻڻ جو مارڳ ٿو ٻڌائي. ماڻهو پر "مان-ٻڌا"، "منهنجو ٻڌا". پرڀوءَ جون ڏاليون آنند مئه آهن. اُنهن مان آنند وٺو، پر نرمل رهت سان، ڪنول گل ٻطهي.

رابندر ناٿ جي ڪتابن پڙهڻ خاطر وڏي عمر ۾ ٻيوس انگريزي سکيو. شوق ڇا نه ٿو ڪري سگهي؟ ڇهن مهنن ۾ ايتري ته انگريزي سکيو، جو ٽئگور جي **ساڌنا** جهڙو فلاسافيءَ جو ڪتاب نه پڙهي ۽ سمجهي سگهندو هو، نه رڳو ايترو پاڪ ڪاليجي شاگردن کي اُن فلاسافيءَ جي سمجهاڻي ڏيندو هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مصيبتن جو مرڪي مقابلو ڪرڻ ۽ نہ فرياد ڪرڻ ھو ٽئگور کان سکيو. سنڌي سڪول جو ماستر ھوندي، وڏو ڪٽنب پاليائين، پنھنجو ٽئگور آڪيرو نہ ڪيو. پينشن ورتائين ۽ مگر ان بعد بہ ڪيس محنت ڪرڻي پيئي. اھا محنت بہ ھئي، نہ شيوا بہ ۽ آنند جو مارگ بہ. ظاھري ڏاڏو ھو ھوميوپيٿي حڪمت جو، جو پنھنجي دل گھرئي دوست ڊاڪٽر گوبندرام دادلاڻي سان گڏجي ڏہ ٻارھن سال ھلايائين.

ٻاڻ ساري حياتي غريباڻي ۽ سادي جيوت گذاريائين. گرھست آشرم جا فرض ۽ جوابداريون اھتريون ڳريون ھيس، جو ڪولا ديويءَ جي پوڄا لاءِ گھٽ وقت ملندو ھوس. جي فرصت ھيس بہ، نہ دل جي ھاڪائي ڪاڻ. جي دنيوي گھرجن کان آجو ھجي ھا، تہ سنڌ ٻيوس جي شعر جو اوڙ چمڪار ڏسي ھا.

پنھنجي ناموس جي پرواہ ڪين ڪندو ھو. الست چاھيندو ھو تہ سنڌي، شعر جي پرک سکن. ڪچي ۽ ڪچين جو فرق سڃاڻن ۽ سنڌس شعر پورو سمجھي اُن جو لطف وٺن. جڏھن پنھنجي شعر جي تعريف ٻڌندو ھو، تڏھن چوندو ھو:-

قوڪ تہ ايشوري آھي. مون فقط ڪاٺ جي ٻنسي پوري ڪئي آھي.

”لوڳل قوڪيا قوڪ لءِ، مون ٻنس ڪئي پوري.“

ٻارن سان پريم

آخر ۾ ٻيوس جي شخصيت بابت ٿوريون سٽون لکڻ نامناسب نہ ٿيندو. ھو اعليٰ ڪردار وارو شخص ھو. نماڻائي ۽ سھن شيلتا سندس خاص گڻ ھئا. شانتي ۽ مڌرتا سندس سڀاءَ جو بنياد ھئا. اھڙي سرشٽ رھڻيءَ ھوندي بہ ھڪ شعر ’ھوت‘ ۾ چيو ائس:-

ڪھان ڪھڻي ڳھڻي سھڻي، رھان رھڻي مگر سڪڻي،
وڏائيءَ لءِ وھم وھڻي، ٿي ٻيوس واسنا منھنجي.

ڪيڏي نہ نماڻائي!

ٻيوس جي سڀاءَ ۾ ٻاراڻي معصوميت گھڻي ھئي. ھوُ آدرشي ماستر ھو تہ آدرشي پتا بہ ھو.

حياتيءَ جا پويان ڏھاڪو سال، جڏھن وڏن لاءِ شعر لکڻ بس ڪيائين، تڏھن بہ ٻارن لاءِ لکندو ھو، جي گل ڦل رسالي ۾ ڇپبا ھئا. سڀ گڏي **موجي گيت** ۾ ڇپيل آھن.

ٻيوس کي جوانيءَ ۾ ناٽڪن رچڻ سان ڏاڍو شوق ھو. خوبصورت ٻلا، پرھلاد

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

شعر ٻڌوس

ليلا، نل ڏمينتي، سنڌس مشهور ناٽڪ هئا. جيتوڻيڪ اهي اُردو طرز تي هئا، تہ بہ اُنهن ۾ نزاڪت نرالي رکيائين. ناٽڪن ۾ بہ آتمڪ اُنتيءَ ۽ اخلاقي سکيا جو خيال رکندو هو.

خوبصورت ٻالا ۾ ليکيءَ ۽ ٻنديءَ جي لڙائي هئي. پرهلاد ليلا ۾ سچ جي جيت ۽ رام نام جي ڀڳتي، نل ڏمينتيءَ ۾ پتورتا ڌرم جي پالنا ۽ جوئا جون خرابيون ورنن ٿيل هيون.

هماليءَ جي ٻوٽن سان ۾ ڪيس گيان وارتا وڌيڪ وڻندي هئي. گيان ٻاغ ان لاءِ آنند مئہ آستان، گهاڙواه جي ڪُر تي، شهر جي گوڙ کان پري هو، جتي هر هفتي آرتوار ڏينهن پنهنجي سنگت کي رابندرناٿ ٽئگور جي سکيا ڏيندو هو.

ٻيوس سري ڪرشن جو پوڄاري هو. ڪيترا ڀڄن رچيا اٿس. سنڌس گهر ۾ نت نيم سان ڏيئي ٻرڻي مهل آرتي ڳائيندي هئي. هو ٻال ڪرشن جو پريمي هو.

پاڳيا اسڪيم (ڳئن جي پالنا - سهڪاري متي تي) جا هن ٻوٽن ڏينهن ۾ آزمائڻ ٿي چاهي، سا بہ گوپال جي جيون سان هڪ ورق هئي. ڀاڳ اڪثر هڪ ٻہ ڳئون رکندو هو. پاڳيا اسڪيم ۾ ليج ڪري، مکڻ ۽ ڏڌ جي اپتري سارا ڪئي آهي، جو انهن کي امرت جي ڌار سڏيو اٿس. شل ڳئو پالنا جو شوق وڌي ۽ ٻيوس جي منشا، جيڪري نہ، تہ سنڌس ديهہ ڇڏڻ بعد اُتي سڦلي ٿئي.

لٿع چند واسواڻي

□

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مواڳ

بنڪم بابو ۽ ٻين سائين موليان وڏو ئي وڙ ڪيو. الف ليليٰ ۽ چندر ڪانتا جي روپ ۽ ڦوڪڻ مان نڪتل مستانن ۽ دستانن، بوستان ۽ امير حمزه، تاج الملوڪ ۽ چار درويش، بڪاولي ۽ انجمن آرائي، سبز پري ۽ ملڪائن، هڪ طرف مغز خراب ڪيو هو ته عيارن ۽ طلسمن، ڪمندن ۽ کڏانن، ڪپت ڪميٽين ۽ بلاءِ جي ٻيئن وري ٻئي طرف ذهن کي ڏلائمان ڪري ڇڏيو هو. انهيءَ وقت بنڪم جي آنند مٺ ۽ درگيش نندني، سيتارام ۽ چندر شيکر، ٻشس ٻرڪ ۽ ديوي چوڌراڻي سنجيوني ٻوٽيءَ جو ڪم ڏنو ۽ بابو شيو برت لال جي ويرم برتانت ۽ هماري مائائين سان گڏجي هر ديءَ کي بهار ڪيو ۽ مغز کي طراوت بخشي. تنهن ڀارت جو سنديش بنڪم ئي سڻايو ته نون گرنٿ ڪارن جي منڊليءَ جو باني ڪار بنڪم ئي هو، جنهن منڊليءَ جي پڄ ٺٽ ٺاڪور ئي ٿيئي.

ساڳيءَ ريت جڏهن شمع ۽ پروانو، گل ۽ بلبل حسن يوسف ۽ چشم آهو، آب ۽ تاب، ناز ۽ نياز، بهار ۽ شراب جي سڪٽين تشبيهن ۽ استعارن، بيت بازن ۽ ڪچي روايتن، تجنيس خطين ۽ بي معنيٰ رديفن، من کي بيزار ڪري ڇڏيو، تڏهن لاڙڪاڻي جي هڪ غريب ماستر ڪشنچند تيرٿداس کٽري ٻاٽڪي بيوس ڪوتائي پنهنجي مڌر گيتن، سندر شبدن ۽ پدمان پورن سان بگڙيل وايومنڊل کي شد ڪيو ۽ نراسائيءَ مان آس پيدا ڪئي:

ڦلوار ڦوهه مان ڦري، ڦولن جي ڌوم ڌام،
چا لام لام آهي نرتا، گل لال عام جام،
گينديو گلاب ديد کي، ڏئي اشرفيون انعام،
شيدا وسائي شوق مان، مولين متيون مدام. (باغ بهار)

ذات وحدت کي اچي جو شوق ٿيو اظهار جو،
حسن هر ڪائنات ۾ ٿيو پاٽ چولو نار جو.
پرش پرڪرتي ٿي ذاتي صفائيءَ مان ويا،
ٿيو تماشو ترت جاري ديد ۽ ديدار جو. (استري)

مان پيدا ٿي مان مجهان آءٌ مجهان وان آنءُ،
آڏو آهيس آءٌ جي پيو پاڇي ٿي نانءُ،
باغ داد بغداد ٿيو سک نگر دکي ڳانءُ،
ڪٿ هنسراڄ ڪٿ ڪانءُ، ڇا موڙي، مٿ ڇا لڳي!
(گنگا جون لهرون)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

زندگيءَ جي شام لهه ٿيو رات جو آرام موت،
تو امر لا جو سڀاڻي صبح سان پيغام موت،
ڪين قديمي روز روشن نت نوائيءَ کان نٿون،
رات جي پردي کي چيريندو اڀي سورج سڀئون! (موت)
ڌرتيءَ مٿان وسمن تو، آڪاس سان گسمن تو،
تون عمر ماں نه جاڳين، جوڀن سدا تو ماڻين. (هماليه)

منهنجي اندر جاڪي ڏني ۽ سنڌواسين کي جيئي ڏنو ته اسانجي زنده شاعرن ۾ بيوس ٿي ترڪ سمجهڻ کپي: ”ڪنهن به ٻئي سنڌي شاعر هاڻوڪي گمان ۽ وگمان جي ڳالهين کي شعر جو لباس اهڙو پورو نه پاراپو آهي جهڙو ڪ اونهي خوض واري بيوس“. اڄ بيوس جي چونڊ بيتن کي هن ڳڪي ۾ دور ڪندي مونکي وري دل سان ڳالهه لڳي آهي ته جي بيوس ۽ بيوس جي شاگردن جي منهلي سنڌي شعر ۾ نئين جاڳرتا، نئون احساس، نوان اُمنگ نه آڻين ها ته اڄا سنڌواسي ٻهر ۽ وزن، قافيه ۽ رديف جي ٻاهرئين ٻولي ۾ مڻل مال کي پيا اُڪ ڪندا نظر اچن ها ۽ ”سچو چٽو وڃي گهٽو“ جي رنگهت کي وٺي پيا دل خوش ڪن ها. بيوس سدائين هڪ اوچ آدرش لي قائم رهيو:

گنج خانا گپت غيبي خاص ڪولڻ واسطي،
آهه قدرت کان مليل ڪامل ڪويسر کي ڪليد.

فاعلاتن فاعلات جي اوٽ وٺندي به بيوس چاهو ته سنڌي شاعري جو معراج ڪنهن ٻئي هنڌ ليهدو، ۽ سنڌ جي آتما جي جهلڪ ڪنهن ٻئي هنڌ نظر ايندي:

آهه هر ڪنهن بيت اندر پلت پلئان پرت جي،
هر لطيفي - لات ۾ سا لذت سعدي لنڪار آهه،
باغ - شاهي مان ملي واهه ورق گل جو ڪر ڌرو،
جا چوان بيوس منجهس جا حورلي هيڪار آهه. (شاه)

بيوس اهو ٿي ڏيه ورتو، جنهن تان شاهه لنگهيو. سچائيءَ ۽ سنڌيت جو رستو، لوڪ گيت ۽ پريت جو رستو. مان ڀانيان ٿو ته وقت آيو آهي جو ڌڌي سمجهي سان ويچار ڪرڻ ته شاهه، سچل ۽ ساميءَ جي ٻولي ڪا فارسي ۽ عربي يا ڪنهن واري ڪريل اردو ٻولي نه آهي، ۽ انڪي سنڌي شعر فارسي عربي علم عروض جي قاعدن جو محتاج آهي. سنڌي ٻولي لوڙي سنڌي شعر هڪ مرڪب آهي، مطلب آهي، مجموعو آهي جنهن ۾ سنسڪرت ۽ سنسڪرت ڌاراڻي مکيه پاڻ ورتو آهي. سنسڪرت اها ديوتائن جي حرت جهڙي ٻولي آهي جنهن ۾ هڪ هڪ شبد منتر جي ديوتا تو رکي. ڪنهن کي شنڪا هجي ته رگو اترو ڪري جو جنهن مهل ڪو سنسڪرت وائيءَ جو اُچارڻ ڪري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

نه ڪن لائي ٻڌي پوءِ معنيٰ سمجهي نه سگهي. آمالڪ هنجي اندر ۾ ٻاجهي ڏوڙي وڃدي ۽ ساوڌان ٿي ڪڙو ٿي ويهي رهندو، پوءِ ڪٿي اهو شلوڪ سوان ٻيرا ٻڌو هجيس:

ٻــدا ٻــدا هي ڌرمسيه گــلا نــر ٻوٽي ٻارت،
ابتـانــر اُڌرمسيه ٿــد آتـمانــم سر جــا ممهم
پــر ٿراٿاپه ساڌو نــام ولناشايــه چه دشڪر تام
ڌرم استاپـدا رٿــايــه سمڀوامي يــگي يــگي.

اهـو ٿالير ســمسڪرت مان انڪتل ڌاراٿن ۾ ٻولين ۾ نه آهي ۾ الهم پڙو. ٿمڙاب ۽ سرڪي ۾ ضرور فــرق رهندو ۽ وهڻ ڪهي ٿــه: جنهنڪي هت ساڙڻو هجي سو ٿمڙاب سان حرڪت ڪري. جنڪو نه سرڪي مان ٿي اٿندو:

(١) رگهوڪل ريــت سدا چلي آئي،
ٻـران جـائي پــر ٻچن نـــه جائي.

(٢) ڪرلـــي سيـنگار چـتـــر آلبيلي،
ساجن ڪـي گــهــر جــانــا هي.

(٣) لالي آپني لال ڪي جت ديکون تت لال،
لالي ديکن مين گئي ٻي هو گئي لال.

(٤) سڪل سمگري تمري سوار ڌاري،
تــم لــي هـــوءِ س آگــياڪاري،
تـمري ڪمت مــت تــم هي جاني،
نـــانـــڪ داس سدا قـربــانـــي.

ڪڙڪ ۽ چمڙهالي قرت درڪار ۽ الڪس-رهڙ ڪان ٿمز ٿرورو ڪهي، سي شاهد ٻوٽس جي ڪولا مان ٿرپيت نه ٿين. ٻوٽس جي شعر ۾ اُها مرداني ۽ مست چال نه ڏسبي، اُها ڏمڪ ۽ چمڪ نه پسبي، جا سنڌ جي سرتاج شاعر جي ست ست ۾ ظاهر آهي:

چـام ٿـماچـي آٿـر مٿي ٿـڙ ٿماهه،
اچي ٻمس اوچتي ٻوريءَ ٿي نگاهه،
ٿـنهن ڪـي گندڙي چـوڻ ڪـناهـه،
جنهن جي جهولهيءَ مان سڀ جهلي ٻور.
ٻاٿ ٻهرن واٿ جو ٻڙو ٻاسي ڳاٻو،
ٿمو غـافلو گرتار ۾ نه ڪو عطائي آٻو،
سالڪ سارسرو دسمن ڪي جوڪماٻو،
ٻوجل ٻـولاٻو تـــه سر سوالـــي آهيان.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جا سواميءَ جي نرم شلوڪن ۾ بہ جاءِ ٿي پائي :

آندو آناري سنگ کر پنهنجي گهر ۾،
ڏيئو ڏنائين هٿ ۾ پنهنجي ري پاري،
ننانوي نواري، سامي ڇڏايائين ڇن ۾.

ٻئي پاسي طرف بيوس جي ڪلام ۾ شڪ ۽ شرم، مرياد ۽ مروت، نماز ۽ ساز اهڙن نماڻن ۽ نهٺن شبدن ۾ ٻڌل آهن، محبوب ۽ محجوب شخص جي اهڙي نه نازڪ ۽ نرمل همڪار آهي، جو پڙهندڙ جي طبيعت تي هڪ عجب ڪيفيت طاري ٿي ٿي، جنهن ۾ هن جي دل پيل ٿي رهي ۽ هن کي درخت جي پتي ۽ مٽيءَ جي ذري ذري ۾، ڪڙميءَ جي جهوپڙيءَ ۾ ۽ ٻالڪ جي راند ۾ الهيءَ نُور جي جهلڪ ٿي معلوم ٿئي ۽ الهيءَ جمش جو ذڪر ٿو اچي، جو وڳڙن کي مهان انڌارن ۾ لڳاتار ڪو جداڻي مان ٿو پڙهي ۽ گيانين کي پرکہ ايياس مان ٿو حاصل ٿئي. نماڻي ۽ نهٺي نرمل ۽ نمڪين سنڌ جو پنهنجي ڏس ۾ ۽ پنهنجي وس آهي، بيوس اهڙوئي لائق ترجمان آهي، جهڙو ڪ شاه ۽ سامي، سچل ۽ بيدل.

بيوس جي نهٺائي، بيوس جو نماز پنهنجو مٽ پاڻ آهن. ٻيا شاعر جي پاڪي اولياءَ ۽ اوتاري پرش نہ ٿا سڏائين نہ اڪثري اترو نہ دعويٰ سان ٿا چون نہ سمي گذرڻي محل ماڻهون اچي پٽ پڙندا، پر انهنجو شعر قائم رهندو.

شيڪسپيئر اهڙي دعويٰ ڪئي، نہ ملٽن ٻئي رکيون ڪبر آکيو. فردوسي هام هنئي نہ عجم (ايران) کي مون جياريو، نہ حافظ هيڏانهن سمرقند ۽ بخارا ۽ هوڏانهن عرش ۽ ڪرش تي قبضو ڪيو. رومي ۽ شاه الهام جي پدويءَ تي پهتا نہ سچل ۽ بيدل ايرنگيءَ جي رنگ ۾ رتا رهيا. پر بيوس هميشه پاڪي بيوس ۽ ويچارو، نماڻو ۽ نبل، مسڪين ۽ سوالي ڪوٺائي ۽ ناڪرو وانگي اترو به نہ ويچارو نہ پنهنجي راڄ دوارن درٻار ۾ نمت پهچي ويندس. ڪجهہ ڪجهہ اڳ هنتي اسڪول ماستريءَ جو نمبر هوندو (ڇو ته ٻه هرڪو ماستر ئي آڏو ايندو آهي)، پر گهڻو اڳ هن تي گرو نانڪ صاحب جي باڻيءَ جو نيل ٿو ڏسجي. جنهن گروجن ۽ سندن پوءِ پاڪي داس سڏائي ۽ حد نٿو ڪئي. عرش تي هوندي فرش اختيار ڪيو، ليڪن بيوس ته هڪ اوچ ڪرنيءَ جو ڪوري هوندي به سجاڳيءَ جو سرپائي رهندي، پاڪي نہ مالڪ سڏايو نہ سالڪ، وڏان ٿي بيوس، ۽ هڪ ننڍي گهراڻي جو پاڻ ودو ۽ جنهنجا هوڙنهار فرد پاڪي دلگير ۽ دکايل سڏائڻ ۾ فخر وٺڻ لڳا. بيوس کي اهڙو نہ اونو ٿي پيو نہ مهنجن جملن جو اُلٽو مطلب نہ ڪڍن جو ڪنهجي ڇڏي وڃو نہ :

ٿي محل - ماڻها الڊر محلات جي راڻي رهي،
ماهتابي منهن منل ٿي، آهہ وارن جو نقاب.

www.sindhsalamat.com   books.sindhsalamat.com   Scanned with CamScanner

جهڙن واڪڻن جي صحيح معنيٰ پرکجي ٿي. ڪٿهن ڪٿهن محل اندر ٻولائس ته سنڌي ٻولي اصل وساري ڪونه هوندا:

هڪ صديءَ ڪانپوءِ شاهه سنڌ ۾ ڪو ڪٿو،
شعر خوانيءَ لاءِ گهرندو، شعر بيوس جو ڪتاب.

شاهه بيوس جي محبوب طبيعت گوشه نشينيءَ ۽ چِتن ڪرڻ جي عادت ڪري ڪيس انديشو رهيو ته سندس ڪوتا سنڌين ۾ گهر نه ڪندي. حقيقت ۾ سندس جيتري ئي اهو ظاهر هو ته سنڌي شعر ۾ پاڻ ئي هلندڙ يڳ جو يگانو ترجمان هو، سندس سرود ۾ ئي سنڌين جي ويچارن ۽ اُمنگن جون تارون اچي ڪنيون ٿيون هيون. بيوس نه رڳو عام فهم نڪتن کي شعر جو جامو پارايو:

ڏاڍو جمر ڏيڻ لئي ٽڪن ڪمر جي وهائي،
سنسار ۾ سفر ڪان پهرين ڏمر اچي ٿيو.
يا   ڪٿهن ۾ ڪامل عشق ري آهدي نه پائي زندگي.

پر نازڪ ۾ نازڪ ويچار سندر شبدن ۽ گيان وگيان رستي ظاهر ڪيا:

سونهن جي سوني مٽيءَ ۾ مرم جو موتي جڙيل،
ڪم نزاڪتدار ئي ويو، وصل جي وهنوار جو.
من ته پاڻيءَ جان هميشه وهڪ هيٺاهين وٺي،
پر وواڪي پمپ سان ديجي مٿاهينءَ ٿي وهي.
اڄ غريبن جون ڪکايون جهوپڙيون مالڪ گهمي،
ٿو مڙهيءَ، مسجد، مندر ديول، ڪاٺي ڪان ٿهي.
ڪم ڪرڻ سڀان ئي پورهيت آهه ساچو هٿ شريف،
مثل ڏاڏي شان شاهوڪار تي آهيو عتاب.
ليک جن ٽپڪن بڻائي، سي ته اي مقدار ها،
ڏيکه آئي ليک ۾ ڇا ڪان ڀلا؟ سمجهي چئو.

ترقي پسند ليکڪن ڪان گهڻو اڳي بيوس سنڌ ان کي آگاهه ڪيو انهن ظالمن کان، جي سرمائيدار، مسڪين پورهيتن ۽ ڪڙمين تي ڪري رهيا آهن:

ٿيهڙي اصرار منجهان قوم جو ڪيماءُ ٻکي،
ٿيهڙي فرياد مان امداد جو ورثاءُ ٻکي.
ٿي اُپڙ اونڌو ٿو ڙولين ۾ ڪٽي چماهه ڪپي،
پر پاڻيءَ ۾ ٽپيا، جان پسمي ۾ ٽپي.
ٿو ڏنا پوکي گهڻا پر ته ڪيا ٿوس ڪٽا،
پيٽ ٿهڙي ڪان زميندار سدا آهه پري.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

پنهنجي طاقت جو ذرو ماڻ نه هاري ٿو ڪي،
فرض پالڻ ٿو، حق ڇاڻ نه هاري ٿو ڪي.
آهه ڏن پر دل نه آهي، آهه دل پر نانءُ ڏن،
چور چئبو ڪٿ سچا ٿيا، ٻور ڪٿ ٻهروس سچا،
لال ٿيو تنهنجو دوشالو، ڪنهنجي لوهو ڇاڻ مان؟
خون دل ڪنهنجو ٻڪي ٿو تنهنجي ٻل ٻاڙهاڻ مان؟

اهنسا ۽ گانڌي واد جو سنڌيءَ ۾ ڪنهن پرچار ڪيو نه ٻيوس ۽ ٻهروس جي مهڏيءَ:

ٻاٽهي دنيا هاڻ مڃيندي اهنسا انمول اصول،
اٿامڪ ٻم گولي سان نه نه پرلئه جو سامان گانڌي.

ٻيا

لاج آزادي گهري ڀارت ٻڪڻ تنهنجي هٿان،
آهه هندستان کي اڄ لاڄ لانگوٽيءَ مٿان.

ٻهروس جي تجنيس خطي، شبد ـ ڪماليت. ڪوتا جي ٻهڪ ۽ ساهتيه ڇاڻ دشمن کي دنگ ڪري ڇڏيو:

سر سودا، ڇمر دل ۾، آهه سينو چاڪ له،
ٿي مڃي ڪنڌي مصيبت مهمتي مشتاق له!
پيڙ ڏاران پيڙ ناهي، پيڙ ٻن ناهي خمر،
ان خمري ناهه شمرو، درد آهه دل پاڪ له.
چمڪ مٽي، چمڪن مٽي، چٽون مٽي، ڇيتن مٽي،
ٿا چڙن چڙ چڄ مٽي چمڪي چڱي چالاڪ له.
وهه ٻڏي، واهڙ ٻڏي، ساهڙ سبب سائر ٻڏي،
هيڄ هِڻ پر ناه ڪاهن ۾ سنڌيءَ هيراڪ له.

ٻهروس جي شعر ۾ سوڻهن جي اُپلاشا ۽ دکين لاءِ درد يا ٻاڻ قرباني ناچيءَ ٻڏي وانگر ڳنڍيل آهن:

اروپا! روپ مندر ۾ جلائي پرام جي اگني،
ڏٺڻ له آپ آهوئي، رڇن دل جو دنارا ٿو.

ٻيا

سج چنڊ واچهه ٿو وڄهي جهنجي وڻين مڃهان،
ٽرڪنو اڄن ٿا ٽروا ٿارن ڪٽهن مڃهان،
پٽڪا ڪندي پڃي هرا جهنجي ٻٽن مڃهان،
چٽڪار منهن ٿو ڪري چٽڪي چٽن مڃهان،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

قدرت سنڌي ڪمال، ڇهه لاءِ سوڪڙي،
الا! جهري ۾ شال غريبن جي جهوپڙي.

ٻيوس مرڪب لفظ ناهي ۽ سادن سادن حرفن ذريعي اوچ ۾ اوچ خيال پرگهٽ ڪري، سنڌي شعر ۾ انقلاب آندو:

وڻ لجي مٺرا گوڪل، ناهه جمنا جڳ ـ پٽي،
شهر ـ شيوا ۾ وڃي ٻچ ڇهب مرليڌر ڪٿي؟

۽

ڇوي دل لڪي ڏي لڇا ٿي جهاي،
ڏرم ۽ ڌرم تو ڀرت ڪان ڀلي،
ڌما جي حڪومت هٿن ٿي هلي،
ڪيا ٿي، سگهان سوز دل ڪٿن سلي؟

ساهتيہ جي ماهرن کي ڀاڻيءَ پڪ سڌ آهي ته اهڙيءَ طرح ڪولا رچڻ ۾ ڪيڏي نه جاکوڙ ٿي ڪرڻي پوي:

ڌرن ڀڇائي خاص گرڙها شعر جا مولي ڪيا،
ڪٿ صرافي پرکہ وس، ڪمڄهر کهي ڪوڏين ڪهي.

منهنجو شخصي رايو آهي ته ٻيوس سنڌي ساهتيہ جي هڪ وڏي شيوا ڪئي، جو ٻالڪن لاءِ گيت لکيائين. ٻيوس جي خاصيت هئي سندس ٻالڪپڻو ۽ معصوميت ڀرڀور ۽ بي خبري. مونکي هر هر سندس ٻاس ۽ سندس آس ياد ايندڙون آهن ۽ ڪنهن ٻالڪ جي معصوميت جي يادگيري ڏيار ايندڙون آهن:

"ڪٿن لکان" چاٽان رکو، "ڇا لکان" سل ٿون،
ڪندس ڀوري ٻانسري، ڦوڪيندين گل لون،
ڀڄڻ ڪرڻ ڌون ڪان ٻڃي، واٽ وٺي هل ٿون،
ٻاجهه ڀريا ٻل ٿون، هن ٻيوس ۽ بي زور جو.

(گنگا جون لهرون)

شڪنتلا جڏهن پريم ـ پتر لکڻ ويٺي ٿي چوي:

اي انسو ۽ پريم در! ڇا لکان؟
ٻتايو ٻره جو لکڻ ڪئن سکان؟

اڄ هن ٻيوس ٻه اهو سوال پڇي ٿو ۽ نه رڳي شڪنتلا. مونکي ارمان آهي ته هن چوڻ ۾ ٻيوس جا گيت ۽ ٻالڪن لاءِ ٻالاپڻا بيت اپترا نه آندل آهن ۽ گنگا جون لهرون ۽ گرو نانڪ جيون ڪيترا نظر انداز ڪيون ويون آهن. شايد ٻئي ڇاپي ۾ اهي ڪمي پوري ڪئي وڃي. آزاديءَ جي پڄ وڃاي ۽ ٻالڪن جي ٻارن لاءِ ٻيوس گهڻيئي گيت ڳايا،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جي الائي ڪتابي صورت ۾ آيل آهن يا نه. مونکي ڪنهن وقت انهي غرض وارن ٻڌڻ ڪان ته بيوس جا ٻالا ٻولا بيت وڏيڪ وڻندا آهن:

ڪنهن حال ۾ هلين ٿو - ڪنهن چال ۾ چلين ٿو،
مونکي نه ڄڃه سلين ٿو - پاتال ۾ جهلين ٿو،
اي آسمان نيلا!
ڪارن سندا وسيلا.

سهڻا لڱ سدائين - تو رانديڪ مان ڏاهين،
بادل مٿان سدائين - ڇا راند تو رچائين!
ڇا صبح سون - ڏنگي،
ڇا شام لعل - رنگي.

بيوس ناٽڪ نويسي ۾ ڪڏهن به آهو سندس ميدان نه هو. ليڪن گيتن جي ميدان ۾ ۽ ٻالڪ ساهتيه ۾ هو شهسوار لڳي، شايد سرتاج ڪولجي. ٽاگور جي ٻالڪ ساهتيه وارو چشڪو بيوس ۾ به آهي.

بيوس جو قدر سندس حياتيءَ ۾ اهو نه ٿيو، جو ٿيڻ کپندو هو. پر ائين به نه چئبو ته سندس قدرشناسي اصل نه ٿي. پنهنجي جيئري هو شعر ۽ اُستاد ۽ سائين ڪوٺجڻ ۾ آيو ۽ سندس هونهار شاگردن سندس ڪيرتي سڄي سنڌ ۾ ڦهلائي ۽ سندس ڪوتا جي روز ۽ رلت پنهنجن ڪوتائن ۾ پرسڌ ڪئي. جي سندس شاگرد نه ٿيا، سي به سندس چال ۾ هليا. بيوس جو اثر نه رڳو **سنگيت ڦول، ڪونج ۽ هرشچندر جي جيون ڪٿا** ۾ نظر ايندو پر **پورب سنديش** ۽ اڄ جي آزاد شعر گوئن ۾ چٽو ڏسڻ ۾ ايندو. ائين چوڻ ۾ وڌاءُ نه آهي ته اڄ جيڪو شعر اساڻي اخبارن، مخزنن ۽ پستڪن ۾ ڇپجي رهيو آهي، خاص ڪري اهو شعر جو فارسي عام عروض جي بندشن ڪان قدرتي آجو آهي، تنهنجو هوڙا ڪرتا بيوس کي مڃڻ گهرجي. بيوس جو ڀاڻيجو هرجو هنگي دڪايل ۽ دلگير، رام ۽ گوبند ڀارا شاگرد پيدا ٿيا، جن هنجو شراڌ پڻ ڪيو آهي ۽ سندس نالو ۽ جس پڻ ڳايو آهي. هي چونڊ پستڪ به انهن صالحن ۽ سپاڙن جي محبت جي هڪ شرڌا جي سوکڙي آهي. هيءَ اجا ٻيهر قسط سمجهڻ کپي. ڇاڪاڻ ته نيت ته بيوس جي سڄي هڪ ڪوتا هڪ گرنت ۾ ڪٺي ٿيڻي آهي. مان ٻالڪي ٻاڻوان ٿو سمجهان جو نه شاعر آهيان، نه لاڙڪاڻي نواسي ۽ نه بيوس جو سنبڌي، تنهن هوندي به هن مهاڳ لکڻ جو شرف مونکي ڏنو ويو آهي. بيوس جي محبت جا اوچ آدرش ۽ پنهنجي سائين جي شاعريءَ ۾ وشواس انهيءَ مان ٿي ظاهر آهن جو هي بي واسطيدار ماڻهوءَ کي مهاڳ جو ڪم سونپيو ويو آهي.

٣١ مئي ١٩٥٣

لالسنگهه اجواڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

شعر بيوس

ستار قدرت

طرح طرح جا عجب تماشا، رچي ٿي ڇا ڇا اپار قدرت!
ڳجهو جڳت جي اٿي اٿي ۾، وسي ٿو سائين ستار قدرت!
ڪلي ڪلي رس ڀري چمن جي، مزا مڃائي پکي پرندو،
کُلي رسيلي هوا بسنتي، ڦري ڦلي ٿو بهار قدرت.
پڃيون پياليون گلن ڦلن جون، ڪلي ڪٽوري عجيب سوڀيا،
ڀريون صراحيون سڳنڌ واريون، هوا ۾ هاري عطار قدرت.
زبان زبان مان عيان اچي ٿو، بيان ڪنهنجو جهان والي!
ٿئي ٿي تو تان جناب عالي، هزارين دل سان نثار قدرت.
وڏيون ڪشاديون جهان جون ڏاڍيون رکين هڪيون ٽون سين اڳيان ٿو،
ڪٽي ڪٽي مان ٻڌي گهٽو ٿو، اٿي منجهان ٿئي انبار قدرت.
اکٽ خزاني منجهان ڀلارا، ڀري منجهين ٿو مندون مدامي،
ڪپي نه جهونو، نئون اُپائين، ڀريو رکين ٿو ڀنڊار قدرت.
اچي سفر ڪان اڳي سمر ٿو، رزاق ”بيوس“ رکي ٿو اونو،
جنم وڃڻ کان اڳي جڳت ۾، ڪري ٿي ڪاڏو تيار قدرت.

□

جوت

جڳت ۾ آتمڪ جوتي جڳائين جوت وارا ٿو،
ستھ پرڪاش پنهنجي سان ڀرين تارا ستارا ٿو.

١- اروُپا! روپ مندر ۾ جلائي پريم جي اگني،
ڏيڻ لء آپ آهوُتي، رچين دل جا دوارا ٿو.

٢- اپاري آد کان ٿي، ٿو بکين بي انت رچنا مان،
ٿي بيرنگي رچائين رنگپور ۾ رنگ نيارا ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٣- صفائي ويس ۾ سائين! ڏسين ٿو حسن ذاتيءَ کي،
رچي وحدت منجهان ڪثرت، ڪرين ڪيڏا پسارا ٿو.
٤- ٻٽي مهراڻ موجن جو مها آنند مان چاڪي،
پرين هن پريم نگريءَ ۾ عجب امرت جي ڌارا ٿو.
٥- نه دنيا دامگه ڦاهي، مگر قربانگه شاهي،
چيو رانجهن، ڇڏيان هڪ هير لءِ تخت هزار ٿو.
٦- اکين ۾ آهه دل ڏي دڳ وڃڻ جو، پر نه موٽڻ جو،
اچي دل ۾ چيٽڻ تنهنجو عبث چاٽان دلارا ٿو.
٧- پرت سان پيچ - گنگا ۾، هڻيو جنهن ٿيان جو غوطو،
صفا دل درسنيءَ ۾ سو، ڏسي نُوري نظارا ٿو.
٨- دليون سالم ٿين جنهن سان سچيرو شعر سو "بيوس"،
گُهري سنسار هر ساعت ۾ سالم دل سچارا ٿو.

□

وڏي دل

ڪر دنيا ۾ دل وڏيري - تون ٻه رهه، مان ٻي رهان،
آڻ من ورتيءَ ۾ ڦيري - تون ٻه رهه، مان ٻي رهان.
١- اڻ عزازت ڪان نه آهي، شخصيت ۾ جاءِ جي،
دل جي ڪنهن همدرد ڀاڳي ۾ ڀلا ٿوري ڪه ڏي،
تنهنجي منهنجي ڪر جهڪيري - تون ٻه رهه مان ٻي رهان.
٢- گرچ هموطني نه آهين ديس واسي ٿي گذار،
ديس واسيءَ کان وڏو دنيا نواسي ٿي نهار،
ڏر نظر پختي پڪيري - تون ٻه رهه، مان ٻي رهان.
٣- لنگ مذهب ۾ نه ماپون، قوميت ۾ جاءِ ڏي،
ڀائپيءَ، انسانيت، رُوحانيت ۾ جاءِ ڏي،
ڇڏ ڏئيءَ جي ديد ميري - تون ٻه رهه، مان ٻي رهان.
٤- پنهنجي شاهي محل مان گهٽ جي ڪندين هڪ ڪوٺڙي،
ٻي اجهي مون جهڙي لءِ پوندي نهي سڙ جهوپڙي،
ڪر تمنا گهٽ لڪيري - تون ٻه رهه، مان ٻي رهان،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٥- ڏنهنجي دسترخوان تان جيڪي وڃي أفراد ٿو،
باالفضوليءَ جي هٿان جيڪي ٿئي بربادٿو،
ڏنهن ٿي ڪرچوڪس چگيري - ڏون بہ رهہ، مان پڻ رهان.
٦- عشرتي پيالي مان ڏنهنجي بوند جي هڪڙي بچي،
هوند داڻا أن جا ٿي قوت غربا ۾ اچي،
ايءَ بچت برڪت پليري - ڏون بہ رهہ، مان پڻ رهان.
٧- باغ - عشرت ڏنهنجي مان جي پوُر ڪنڊن جا بچن،
بي پتين پوُ ڏگن پتن جا هوند ٿي لوڙها پون،
سمجهہ رکہ سالم سچيري - ڏون بہ رهہ، مان پڻ رهان.
٨- ملڪ گيريءَ جي هوَس ؟ هن پيٽ چنتا جي سمي !
خوُن هارڻ جي اِچا ؟ " بيوس " سيپيتا جي سمي !!
روز روشن ۾ انڌيري!!! ڏون بہ رهہ، مان پڻ رهان.

□

ڏون، مان

آسودگيءَ ۾ ڏنهنجي، منهنجو بہ آهہ واڌو،
منهنجي سچي رهڻ ۾، ڏوکي بہ آهہ گهاٽو.
١- هر ذري خاڪ جي ۾، هڪ راز جي روانگي،
جا چوٽ، چاٽ مون کي، ڏوکي بہ سا چماٽو.
٢- هڪ واسطي ۾ ويڙهي، ٻنڌن ٻڌو ٻنهي کي،
ٻارن ٻنهي جو آهي، هڪ آرزو کي آٽو.
٣- هڪ راهہ کي گذر ڏيو، منزل بہ آهہ ساڳي،
ساٿي ٿي هل سفر ۾، سوَلو سنئون سنواٽو.
٤- ڏون 'مان' ڏکي ڪرڻ جي ڪوشش اگر ڪجي ٿي،
'ڏون' ۾ پوي ٿي ڪاٽي، 'مون' ۾ پوي ٿو ڏاٽو.
٥- جي زخم دل سهي ويا، مرهم بہ آهہ ملڻي،
سالم سچو بہ ٿيندو، سيڪي سان ڦاڙ ڦاٽو.
٦- آڪاس تان هٽائي، ڪجهہ خاڪ تي نظر ڪر،
اوچو رکيو جي گاٽو، لوٽي پڇي لپاٽو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۷- آخر اچي سي گڏبا، خالص ۾ خاص ”بيوس“
’مان‘ ’تون‘ ۽ ’هو‘ جو آهي رستو اگر نه ـ واٽو.

□

همدردي

ڳوڙهن سان تنهنجي ڳاڙهيڙ منهنجو به خون آهي،
سوداءُ سر ۾ تنهنجي، منهنجو جنون آهي.
۱- تنهنجي بهارڪان ٿي، منهنجي چمن ۾ چهچٽ،
تنهنجي زبان ٿي منهنجي حالت زبون آهي.
۲- نقدي خوشيءَ جي خرچي غم ٻئي جو تو خريدي،
همدرد جي دنيا ۾ نيارو نمون آهي.
۳- ويو رات ڪي اکين مان آرام موڪلائي،
ڪنهنجو ڪچو ڪنن ۾ پڙو پرون آهي.
۴- پر درد ٿي جلي ڏئي سرڪنڊ جان سڳنڌي،
جنهن ۾ هي ديوتا سا دنيا نه دون آهي.
۵- جو پر پگهر ٿي پنهنجو لوهو تو لال هاري،
جوڏو جوان اهڙو جڳري اجون آهي.
۶- هي حال دل جو ”بيوس“، تون پاڻ ٿي سهي ڪر،
آتش جو آهه تو ۾، مون لاءِ سڏون آهي.

□

سچي راحت

ڪڏهن تو ڪا ڏٺي ماڻي، مٺي من جي سچي راحت؟
نه جنهن جهڙي سچهي ٿي ڪا، سٺي سنسار ۾ نعمت!
۱- مهانگي چيز مڙني ۾، بنا مله جي ميسر ٿئي،
نه جنهن کي ناز ناڻي ٿي، نه جنهن ۾ ڪا لڳي لاڳت.
۲- ڪپي ٿي طبع سا عالي، هچي جي پاڻ ڪان پالهي،
خوديءَ جي خيال کان خالي، ڪري مخلوق جي خدمت.
۳- سدا همدرد دل ڏاري، سدا ناتا نه جا ساري،
پراون سان پوت پياري، رکي جا عام سان اُلفت.

٤- جتي ڳوڙهو ڳڙي پر جو، اتي گهاتو ڏسي گهر جو،
چڙدي وجهه کين واهر جو، نہ هاري هوش ۽ همت.
٥- هجي نردوش دل وارو، اندر ٻاهر صفا سارو،
ڇڳائيءَ جو چلي چارو، نہ ڄاڻي هوڏ ۽ حرفت.
٦- رکي سادو گذر سهنجو، سدا وس پاڻ تي پنهنجو،
نہ ڪاڻيارو رهي ڪنهنجو، نہ گهرجن ۾ چڙدي غيرت.
٧- سچائيءَ کي رکي پاسي، نہ رسمي بند ۾ ڦاسي،
نہ جنهن کي پيرم ڪو پاسي، هجي آزاد سا عادت.
٨- اٿم منشا ۽ مقصد جي، رکي تابع جو خواهش کي،
رهي "بيوس" سدا، تنهن تي، اپر آنند جي برڪت.

□

حسن

(١)

تي نزاڪت جي نظر جنهن کي ڏسي حسن ڪمال،
تنهن جي تصوير ڏسڻ چنڊ آهه مصورلءِ محال،
تنهن جي جلوي جي نہ اظهار جو شاعر ۾ جلال،
نڪي تعريف بيانيءَ جي مصنف ۾ مجال،
ديد ديدار ٻٽي دور تي ديدن ۾ ڪري،
راهه چشمن ڪان وڃي دل کي تي جذبن سان ڀري.

(٢)

ٻره پڙندار سان هئي تار سچي سونهن ڀري،
عشق آنند سندي تار رسيلي تي سري،
ذات محسوس ڪرڻ لاءِ اچي چاهه چري،
شوق دل ڀاڻ اندر پاڻ جدائي تي گهري،
پاڻ ۾ پاڻ جڏهن سونهن سمائي نہ رهي،
پاڻ ۾ پاڻ پسائڻ ڪان سچائي نہ رهي.

(٣)

'سونهن سر آهه ڪٿي' حسن هزاريءَ کان پڇون،
ڪنهن ڪمانگر جي عجب نقش ونگاريءَ کان پڇون،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

خوب قولن سان قلبل باد بهاريءَ کان پڇون،
لات بلبل کان ۽ ڪوئل جي ٽنواريءَ کان پڇون؛
آسمان! تنهنجي ستارن ۾ هي چمڪو ڪنهنجو؟
نور جي نوري منجهان ناچ جو چمڪو ڪنهنجو؟

(٤)

نيم - مندر ۾ رهي سونهن جي ديوي ٿي سدا،
نينهن وارن سان جتان خوب ڪري ناز و ادا،
پوت وارن کي پري کان ئي پسائي ٿي لقا،
ڪيس اوڏو ٿي ڇهڻ جي نه رکي ڪو به ستا،
پاڪ مندر مان اچي پاڪ، وڃي پاڪ وري،
پنهنجي طالب کي ڏئي پاڻ عوض جسم پري!

(٥)

سارو سنسار ڏسو پدمڻ جي اکيان ڏاڻ ڏئي،
باغ گل، هار ڏئي، عطر جي سوهاڻ ڏئي،
جهول موتين جا پريو موج سان مهوان ڏئي،
لعل، ياقوت، رتن، سون، رپو ڪاڻ ڏئي،
ڏاني هر جنس بڻي سونهن جي سودار اکيان،
تابع هر دل جون حدون حسن جي سرڪار اکيان!

(٦)

جا مجازيءَ کي سجهي مڪتب سندي مورت ۾،
سونهن 'بيوس' سا حقيقيءَ لاءِ سچيءَ قدرت ۾،
ڪا به بي سونهن سجهي چيز نه ٿي فطرت ۾،
جا بجا حسن حقيقت جي صفا صورت ۾،
ٿي سگهي گر ڪو حواسن جي حڪومت کان پري،
هوند هر چيز ۾ دلدار جو ديدار ڪري!

Sodhi Mirani - Naudero
www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سونهن جي سڳنڌ

١- سونهن ۾ صورت سڄڻ جي تي سراپا سر ڏني،
هر هنڌان مصري منيري مون چکي چوَڏر ڏني،
٢- ٽڱي جڏهن ٽيلو پڇي پيلو، ڏڏهن ٿو ڪڻ ڪري،
زرد رنگي روء اندر ٿي ذري گهٽ زر ڏني.
٣- جي ڪشالا ڪشٽ ڪاٽي ڪونڌ پهتا ڪوه ڪاف،
ديو. دکَ وٽ سوپ. سک جي لڳ پري پيڪر ڏني.
٤- چو دکيا دلگير ٿين؟ جو ڪوبہ اهڙو ڪونہ ٿيو،
جنهن تي پنهنجي اڄ هميشه ڪالهہ کان بدتر ڏني.
٥- پيال برڪت جو پنڊارو آهہ بيعد سان پريو،
ٿنهنجي دعوت جي اي داتا! ديگ مون در در ڏني.
٦- چيرجي چنبن ۾ بلبل ٿي ڪيون چيٽون، مگر،
تي خوشيءَ جي خاص مجلس باز خوش خاطر ڏني.
٧- شام جي شامت کان ٽن کي اڳ اُڏامڻ هو ضرور،
بند ڪنول ۾ پونئر جي جن ڦٽڪندي ڦر ڦر ڏني.
٨- نيٺ سي ٿنهنجي نگر ڏي پر ڪري ايندا اُڏي،
جن سنڌ ء تصوير سهڻي هيج مان هيڪر ڏني.
٩- هر اُٽي ۾ گرچ جلوو آهہ ٿنهنجي جوت جو،
پر سخا "ٻيوس" سڄڻ جي باغ ۾ بهتر ڏني.

□

آنند جي اُڇل

١- سرڳہ جي آنند نديءَ جا ڪي ڪنارا پيا ٻڏي،
جنهن منجهان آئي اُڇل سان ڇَر خوشيءَ واري ڪڇي.
٢- طبلي - ڪوڏر ٽي ڪري تي ناچ آنند - اپسرا،
سبز رنگي سونهن کي پيو روح ڪڙميءَ جو رڇي.
٣- عشرتي موسم بهاري تي لٽائي اشرفيون،
لعلَ لالا کان لڇي ٿيا، ماڪ کان موتي لڇي.

٤- سڙهه پنڪيا پوپٽ پرن جا روشنائيءَ سمنڊ ڪي،
خوش ڪنين ٿي سونهن پُرمان سوڪڙي آئي ڪجي.
٥- آسماني تاج سوني تان اُفق ڪي تروورا،
شام جو سوني سروپا ڏين شفق رنگي سجي.
٦- حسن هيرن سان جڙيل ڪا جو جسماني ڏسي،
سوز وارا سُر سٽايا ورهه جي واجي وَجي.
٧- پنکڙي گل جي ٿي 'ببوس' ٽرڪندي نازڪ نظر،
هار ڪائيندي حقيقت حسن ۾ ويندي هجي.

□

بهار

١- اِجهو موسم بهاريءَ ڪان، تبسم آهه مکڙين جو،
گلي ۾ هار گل پاتو، ڏسو شبنم جي موتين جو.
٢- لڳي لالا ڪان لالائي، چمڪ اينڊي گلن لائي،
وسيو گلزار ۾ جائي، ڪکر ڪو سون اُسرين جو.
٣- چمن جي تخت تي وينل، ڏسي گل شاهه کي بلبل،
مچايو مرحبا جو هل، بوره جي خوب باتين جو.
٤- چهنب چيهن، چٽن ڪولي، ڪُڪي ڪوئل مٺي بولي،
پکي ڏين لاڏ مان لولي، لڳو للڪار لاتين جو.
٥- سياري تان بهار آيو، چمن کي چيٽ چمڪايو،
خوشيءَ کي ٿيو سڄو سعيو، هنگامو آهه هولين جو.
٦- ڦٽيون گونچن منجهان ٽاريون، نيون نياريون مزي واريون،
ڪليون خوشرنگ گلڪاريون، سمو هي سبز پوشين جو.
٧- گلابي رنگ جا پيالا، ڏنا نرگس کي ٿي لالا،
ڪٽوريا ذيڻ متوالا، عجب اِظهار اکڙين جو.
٨- بهاري هير ۾ جادو، ڪري 'ببوس' رکي قابو،
مٺيءَ ۾ مشڪ وانگر بوءِ، وَريو وارو سڳنڌين جو.

□

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

همالي

(١)

أي هند جا سهارا، پکراج ڏاج وارا،
ناموس ۾ نيارا، منهنجا همالي پيارا،
ذرڙيءَ مٽان وسين ٿو،
آڪاس سان گسين ٿو.

(٢)

مشهور مانسروور، سانپوءَ سنڌوءَ سندو گهر،
ڀارت جي آس آڌار، ڪيتن جو ڀيٽ - پرور،
ڪيئي نديون ڀري ٿو،
پاڻي پڇي پري ٿو.

(٣)

اوُچا، عجيب لانگها، نيتي ۽ پرنگلا جا،
خيبر ۽ بار ليچا، بولان گهاٽ گهاٽا،
ليڪن انهن لڪن مان،
مشڪل گذر ڪچن ڪان.

(٤)

ڀوُمان ڪان حڪم ڏنهنجو، هالار ڏي هلي ٿو،
هن ڀر ٿبيت ڪوٺو، هن ڀر ڏي هند ڀوٺو،
جنهن جون هزار چوٽيون،
آڪاس ڏان ٿي موٽيون.

(٥)

سملا، مري مسوري، صحت جي لءِ ضروري،
تو ۾ هرڻ ڪٿوري، پشمي ٻڪر انگوري،
جن مان ٿهن ٿيون شالون،
ڪشمير ۾ نراليون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(٦)

سورج - هوا هٽن سان، ڀاڙي ڪنڌيو سمنڊ مان،
ڪيلاس ڪلس ڀرسان، چاڙهي ٿو پاڻ پرڏاهان،
ڏارا جتان لهي ٿي،
ڀاڳيرٿي وهي ٿي.

(٧)

وهندي لهي لڪن ٽان، جمنوٽري جبل مان،
گڙ گڙ ڪندي گرجنا، جل جوش واري جمنا،
پرياگ ۾ پڄي ٿي،
گنگا ۾ گپت ٿئي ٿي.

(٨)

آڪاس گنگ ٽوٽي، هر روز ڪير اوٽي،
برفيءَ جي برف برسي، چوٽين مٿان ٿي چمڪي،
هنگلاڄ تي شام هاري،
اُڀ چنڊ ٽلڪ چاڙهي.

(٩)

آهين اصل تون عالي، ڌرتيءَ تي بي مثالي،
ليڪن قديم سالي، بلڪل اٿر ڪان خالي،
تون عمر مان نه ڇاٽين،
جوڀن سدا تون ماڻين.

(١٠)

تون حڪمتي خزانو، تون معرفت مڪانو،
تون شانت - شاميانو، نروان جو نشانو،
گلزار گيان جو تون،
استان ڏيان جو تون،

Soorih Mirani - Naudero

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(11)

'پيوس' کي سل، همالا، ٿورا اگيان حوالا،
سادا گذر جا چالا، اوچا خيال اعليٰ،
ڦيرو پنيرو ڪر تون،
دَر پوئتي نظر تون.

□

تاج محل

(شاهي لڙڪ)

(1)

درد دل جي ڪان تنتڻ تي هو جڏهن ساز محل،
شور ماتم کي مچائڻ تي هو آواز محل،
دار دنيا مان نباهڻ تي رسيو ناز محل،
تڏهن مانداڻ منديو تنهنجو تي ممتاز محل،
شوق شاهيءَ سان جڏهن فرض محبت جو گذيو،
توکي اي تاج! تڏهن حسن نزاڪت سان اڏيو.

(2)

تخت طائوس ڏٺيءَ ڦيري، خزاني تي نظر،
۽ محبت جي اڳين مست، زماني تي نظر،
حسن اخلاق پرئي زيب، زناني تي نظر،
پنهنجي انجام سندي شان، شهاني تي نظر،
چشم گريان مان لڙي، لڙڪ پئي تي ڏار ٿيا،
جي ڦري تاج جي صورت ۾، جنادار ٿيا.

(3)

خاص جنت جي فرشتن هو رٿيو نقش و نگار،
ٿي اڏاوت جي نزاڪت تي پئي نثار،
ساز صنعت جو ڏسي، مست ٿيو ماهر معمار،
آگرو اوج رسيو، موج ۾ جمنا جو ڪنار،

مانُ ممتاز کي هن تاج جي هستيءَ جو مليو،
شان بيگم کي وڏو پيير پرستيءَ جو مليو.

(٤)

سنگ مرمر جي صفائي ۽ سهائي گڏجي،
تنهنجو چمڪاٽ ۽ چانڊاڻ چٽائي گڏجي،
رات چوڏهينءَ ۾ پوون ڪير ملائي گڏجي،
صاف نهرن ۾ بکن عڪس اچائي گڏجي،
آب چشمن جو ته اُستاد مصّور جي مثال،
تاج تصوير ڪيڻ سان تو ڪري عين ڪمال.

(٥)

تنهنجي باغن ۾ سدا آهي بهاريءَ ري بهار،
بي خزان آهي سدا سبز صنوبر جي قطار،
تنهنجي گلشن مان هلي باغِ عدن جي هبڪار،
چشم بلبل تي چڙهي خوب نظاري جو خمار،
آب ڪوثر جي ڦڙن سان ڦوهارا چٽڪيا،
گويا آڪاس منجهان سهسين ستارا چٽڪيا.

(٦)

ڪُهن ساليءَ جو اثر تنهنجي نوائيءَ تي نه ٿيو،
ڪوپ قدرت ڪان ذرو ضعف پڪائيءَ تي نه ٿيو،
داغ دامن جي ڪڏهن صاف صفائيءَ تي نه ٿيو،
ڪوبہ جهلڪاٽ، اچا جوت جهڪائيءَ تي نه ٿيو،
خاڪ ۾ خاڪ ٿيا ممتاز محل، شاهه جهان،
ليڪ 'بيوس' پيو جڳي توکان سندن نانءُ نشان.

غريبن جي جهوپڙي

(۱)

جا آهه جائداد نه ورثي وبال کان،
ٽيندي نه زير بار جا گروي جي خيال کان،
اونو نه جنهنکي آهي کو جوکي جنجال کان،
هلکي رهي جا هنيانءَ تي سوَلي سنڀال کان،
جنهن ۾ غرور زر نه سراسر سگهي گهڙي،
الا! جهري ۾ شال غريبن جي جهوپڙي.

(۲)

جا ونءُ وجي ٿي چيز ڪنهن نازڪ نفيس کان،
آجي رهي جا اوچ گذاري جي ريس کان،
پڻ تي پناهه ۾ رهي حاسد، حريص کان،
ڏاري نه خاص خوف کو خوني، خبيث کان،
بي ڪرف ۽ ڪڙي رهي سوگهي صندوقڙي،
الا! جهري ۾ شال غريبن جي جهوپڙي.

(۳)

چانگي چنو اڏيائون لامن لڪن منجهان،
سادو اجهو سٽيائون پرائن پُکن منجهان،
ڪاڍو ڪيائون ڪَرَبَ جي ڪانن ڪکن منجهان،
پورهيو پَٽيائون پاڻ ۽ سَرڻن سکن منجهان،
مفتي مدد ڏي آيا مچي مڙس تي مڙي،
الا! جهري ۾ شال غريبن جي جهوپڙي.

(۴)

جنهن تي نه نقش ساز کي کو ناز تو رهي،
رازو، ڊڪڻ، نه جنهن تي کو لوهار تو وهي،
چوني، پٿر يا سر جو نه سر بار جا سهي،
”محصول جاء“ ڳاهه جي هيڏان نه جا ڳهي،
مسواڙ بي مهار جي آهي نه جا ڀڙي،
الا! جهري ۾ شال غريبن جي جهوپڙي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(٥)

سچ، چنڊ واجهہ تو وجهي جنهنجي وٽين منجهان،
ڏرڪيو اچن ٽا ڏِرورا ڏارن ڪٽين منجهان،
پـٽڪا ڪندي پڇي هوا جنهنجي پٽين منجهان،
چـٽڪار مينهن ٽو ڪري چِڻڪي چِـٽين منجهان،
قدرت سنڌي ڪمال، صدت لاءِ سوڪڙي،
الا! جهري ۾ شال غريبن جي جهوپڙي.

(٦)

جنهن ۾ مزو مچي مٺي ڊوڊي جوئار ڏي،
سادو ڳذر وجهي نہ طبيبن ڏنوار ڏي،
پوڙهيو وجهي ٽو واڙِ وڏيوي چمار ڏي،
غالب پوي نہ حرص خوشيءَ جي خمار ڏي،
’بيوس‘ جتي جلائي نہ چنتا جي چوُچڙي،
الا! جهري ۾ شال غريبن جي جهوپڙي.

□

إنسان

جي هجي ذات کي ها پاڻ ڇپائڻ جو خيال،
ڪين هرگز ها ڪري ڏوکي بنائڻ جو خيال.

١- روح ڏنهنجي کي ڪري نور مان ڪئن ها پيدا،
جي هجي ڪيس نہ ها پيد بتائڻ جو خيال؟

٢- شڪل آئيني مان ڏنهنجي ٽي رچيندڙ ٽي بکي،
آهي هي پاڻ بنا پاڻ ڀسائڻ جو خيال.

٣- ٽي منّور ٽي جڏهن جوت منجهان منش ٻڌي،
هو ڏڏهن خاڪ ۾ خورشيد سمائڻ جو خيال.

٤- ڏو ۾ يزدان جڏهن پريم ڀري دل ٽي ٻري،
هو ڏڏهن ڏار ڪري ڪيس ملائڻ جو خيال.

٥- عشق ڏاران نہ هلي دل ڏي حڪومت ڪنهنجي،
هو نہ طاقت سان ڪو قدرت کي دٻائڻ جو خيال.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٦- تنهنجي رچنا ۾ رٻو حسن ڪي ڇا عين ڪمال،
جوڙ تنهنجي ۾ اُڀيو پورت پڇائڻ جو خيال.
٧- بزم هستيءَ ڪي مليو رنگت ۽ رونق لوڪ،
لوڪ ۾ اوج رسيو رنگ رچائڻ جو خيال.
٨- ساري مخلوق جي آخر ۾ تو اِنسان! اچي،
صاف ثابت ڪيو سرتاج سڏائڻ جو خيال.
٩- آهه سنسار ۾ اِنسان! اُجالو لوڪ،
لوڪ کي آهه پيلا پاڻ ملهائڻ جو خيال؟
١٠- ڪاٻه اوڏو نه اٽڪ آهه جي 'ٻيوس' نه ٻٽين،
آهه دنيا ۾ اڪر ڏوم مچائڻ جو خيال.

□

زندگي

بي ڪناري بحر آهي تنهنجي ذاتي زندگي،
جا سڄهي ڦوٽو، فنا ۾ سا صفاتي زندگي.
١- اَڄ سيان جي قيد ڪان آزاد آهي ۽ اڪال،
وقت پنهنجي ماڻ سان ماپي نه ڇاتي زندگي.
٢- شڪل ڦيري سان نوائي جا ڇٽين سڀ نقش ٿي،
وقت سان بهروپ جي تو راند لاتي زندگي.
٣- هر حياتي مرڪزي ڪُلَ هار هستيءَ ۾ بڻي،
ناهه هيءَ هڪڙي فقط حاضر حياتي زندگي.
٤- بند جسماني ٻلائي عرش اوُچي تي اُڏي،
ٿي رکي آزاد ٿي ڇا ڇا نه ڇاتي زندگي.
٥- وئين حياتيءَ جي حدن سان ٿي الڳ، جڳ کان جدا،
ڪرڇ لوڪي هتي مليل برهمانڊ- ياتي زندگي.
٦- پوُنءِ ۾ ڏيجي ٻه ڪئن هو ڇشم پڄ سالم، سجاڳ،
لو رڳو نسريل سلي اندر سيماتي زندگي.
٧- مَتِ حياتيءَ جي هنڌي 'ٻيوس' ٻره جي ٻڌنڪ مان،
ڪنهن ٻه ڪامل عشق ري اٻدي نه ڀاتي زندگي.

□

موت

(١)

سازِ هستيءَ جي اچي هر تار مان تنهنجي صدا،
تنهنجو واجو ٿو وڄي قدرت جي محفل ۾ سدا،
هر نظر ۾ نازنين! تنهنجي ٿوري ناز و ادا،
غمزده غمزن کان تنهنجي آشنا شاهه و گدا،
مرثيه کان تنهنجي بزمِ عيش ٿي ماتم سرا،
آهه غمگينيءَ کان تنهنجي هاءِ دنيا غم سرا.

(٢)

آهه هر دل کي جلائڻو آهه ۽ نالان موت!
هر جگر ٽوڙي ڪوي ارمان جو نيشان موت!
ڇا خيالي آهه مشڪل آهه ڇا آسان موت!
ڇا مهانگي آهه جيوت آهه ڇا ارزان موت!
ناهه اهڙي جاءِ ڪا جت موت کان فرياد ناهه،
گرچ اهڙو عام، ته به عملي طرح سان ياد ناهه!!!

(٣)

موت هوندي سانديجن سهين اُميدون، آرزو،
ڪن مذاقون موت سان ٿا عيش عشرت هوبهو،
بره بالين ۾ ڪري بلبل گلن سان گفتگو،
آهه عقبيٰ واسطي دنيا ۾ جاري جستجو،
چو سمي ايندڙ ٿي ٿو اِنسان ناهي حال ڪي؟
'چو ته ٿو اندريون اڪالي ڪين ليکي ڪال ڪي.'

(٤)

جي هجي ها نيستيءَ ۽ ناهه ۾ انجام موت،
هوند دنيا ۾ نه ٿئي ها هن طرح سان عام موت،
زندگيءَ جي شام لهه ٿيو رات جو آرام موت،
ٿو اُمرتا جو سٺائي صبح سان پيغام موت،
ڪئن قديمي روز روشن نت نواليءَ کان نڻون،
رات جي پردي کي چيريندو اچي سورج سنڻون!

Scanned with CamScanner

(٥)

سطح آبيءَ تي هوا، ڪئن لهر تي ٻوڙي سگهي،
لهر تي ٻوڙي هزارها ٻڙ ٻڙا جوڙي سگهي،
سي ڦنڊيل ڦوٽا وراڻي لهر ۾ لوڙهي سگهي،
ڪن ۾ تي جوڙي سگهي ۽ ڪن ۾ تي ٽوڙي سگهي،
جي هوا ۾ خود نه جوڙڻ جي هجي طاقت قيام،
هن طرح سان هوند ٽوڙڻ ۾ نه ٿئي ها بي لغام.

(٦)

خاڪ ۾ دٻجي به آهي چشم ٻج جو ڪئن سجاڳ!
ٿو گهري ٿياڳڻ انڌياري قبر ۾ مڙدن جو ماڳ،
آهه رڳ رڳ ۾ سندس نوَ زندگي ڏارڻ جو راڳ،
آزمائڻ ٿو گهري ٻاهر، پوريءَ دنيا ۾ ڀاڳ،
ڪين شعلو زندگيءَ جو ٿو وسامي زير خاڪ،
تي شرارو ٿو ڪري خاڪي گريبان چاڪ چاڪ.

(٧)

موت جو سهڻو ملائڪ آهه رحمت جي سمان،
بدنمائيءَ ۽ ڪراڙپ تي ڪشي ڪرڙي ڪمان،
ڪُهن ساليءَ، ضعف حاليءَ کي پلائي بيگمان،
پشت پيشانيءَ تي آڻي نوَ نزاڪت جا نشان.
عمر جي چهري تان 'بيوس' گهنج ٿو ميٽي ڇڏي،
نيڪ بد اعمال کي ويسر سان ٿو ريٽي ڇڏي.

□

نوائي

(١)

تنهنجي دنيا ۾ نوائيءَ جو سدا آهه جشن،
جنهنجي لڪي لئي رهي موج ۾ هر دل تي مگن،
صاف سوَلي تي گذر لاءِ لڳي راهه ڪٺن،
ٿيو جدائيءَ ۽ جفا سان به جيئڻ لاءِ جتن،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

اهڙي دنيا کان، جتي موت جو مارؤ ٿو وڃي،
جي نوائي نہ هجي، هوند هجي هرڪو پڇي.

(٢)

حسن جو آهين زماني ۾ ٿون جبرو هٿيار،
تنهنجي هستيءَ تي رهي سونهن جي هستيءَ جو مدار،
رؤپ جي راڳ اڳيان آهين سريلي تون ستار،
هر نظاري جي نظر نؤر نوائيءَ ري نڪار،
جي نہ هر شيءِ تي هٽي چاپ نوائي پنهنجي،
حسن جوکي ۾ ڏسي هوند وڏائي پنهنجي.

(٣)

ٿو سچائيءَ تي نوائيءَ جو جڏهن رنگ چڙهي،
سون منديءَ ۾ تڏهن گويا ڪو هيرو ٿو جڙي،
آ هنر سو جو نموني ۾ نئون گهاٽ گهڙي،
نؤ زبانيءَ ۾، مگر پُرت پراڻائي پڙهي،
پيو پراڻپ تي نوائيءَ جو جڏهن ويس وڳو،
گرچ جهونو هو گُڏو، خؤب سو محبؤب لڳو.

(٤)

هيچ اڄ آهہ اُهو ڪال هٺي عبرت جنهنکي،
علم هو ڪالهہ، چؤن اڄ ٿا جهالت جنهنکي،
عيب شايد ٿئي سڀان، اڄ ٿي نزاڪت جنهنکي،
سا ڪٿي چيز، نہ تبديل جي عادت جنهنکي؟
گرچ خود ذات حقيقيءَ ۾ نہ ڦيرو ٿو اچي،
فرق تہ بہ رؤپ صفاتيءَ ۾ جهجهيرو ٿو اچي.

(٥)

ڏينهن ٿو روز ڏئي پرهہ سان پيغام عظيم،
”مان نوائيءَ کان نئون آهيان، قدامت کان قديم،
رمز منهنجي نہ پروڙي نہ بہ آهي سو حڪيم،
مون سان گڏ جو نہ هلي تنهنجي ٿي حالت ٿئي سقيم،“

Scanned with CamScanner

ٿي هنرمند نوائيءَ جي نه ڦيري سان ڦري،
تنهنجي تقدير چڙهي چوٽ تي 'بيوس' تي ڪري.

□

آزادگي

(١)

ٻاٻري ڪندين منجهان تنهنجو گذر، آزادگي،
تو وسايو سخت سو فولاد گهر آزادگي!
جنهنجي توڙڻ لءِ کپي جانٺو جگر، آزادگي!
ڪنهن مصيبت جو نه ٿئي جنهن تي اثر، آزادگي!
مست ٿي تنهنجي مٿان انسان ٿئي ٿو بي ڊپو،
جو ٻٽي پروانو ڏي ٿو تيز آتش ۾ ٽپو.

(٢)

شخصيت جي گپت شڪتي تو بنا ذڪري نه ٿي،
ڦات ڪائي زندگي اِنسان جي نسري نه ٿي،
روشنائي روح جي اونده منجهان اُڀري نه ٿي،
قوميت نا ڪارگر ٿي ڪنهن طرح سڌري نه ٿي،
پاڻ تي پاڙڻ ۽ خودداريءَ جو ٿو ٻڻ ناس ٿئي،
آتمڪ اُنتيءَ سندو هڪ خاص ٿو گڻ ناس ٿئي.

(٣)

دم ڏبيل، نرگهٽ گهٽيل، تو بن ٻڪر ٻوسات آهه،
راڄڌاني رمز سان انصاف جي جڙ ڪاٽ آهه،
داد سان بيداد جي ويجهي عزازت وات آهه،
ٽمڪندڙ، ڦر ڦر ڪندڙ، ٻي جوت جيوت لاٽ آهه،
داب ڪان دٻجي وڃي ٿو درد دل رنجور ۾،
زخم دل ظاهر ٿئي ٿو نيت ناسور ۾.

(٤)

دُود مان دکندي اُٿي ٿي ٻاه سا پڙڪو هڻي،
جا جلائي جان کي جذبات جون چڻگون ٻڻي،
جڻن مخالف واءُ چنڪي تڻن ڪري تيزي گهڻي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪين ٿا پير ٿڙي، ڌُوسي جيسين نه رحمت جي ڪٽي،
لازمي ناڪو رهي هن ٻاهه سان برسات جو،
جڏهن انڌاريءَ سان ٽعلق آ سهائي رات جو.

(٥)

ڪوڙ ماڻا ۾ مليل ڏاتار جي جا ذات آهه،
ء جنم لئي جنهنجي لءِ حقدار انسان ذات آهه،
جنهن ڪان وڌ سنسار ۾ سندر نه ڪا سوغات آهه،
تنهنڪي نت روڪي رکڻ 'بيوس' نه ڪنهنجي بات آهه،
عرش وارا فرش لئي ايندا مدد مخفي ڪٽي،
درد واريءَ دانهن لئي خود داد آڻيندو ڏٽي.

□

غلامي

(بيت)

(١)

صلاح :-

در پٽيو، پرلاءِ پيو: اُڏين نه اڏ طوطا!
وڃي وير وٽڪار ۾ لامن لڏ طوطا!
مالي قوم قبيل سان قربتون ڪڏ طوطا!
مَ ٿي مڏ طوطا! وڃهه مليو ٿيڻي واهه جو.

(٢)

وڃهه مليو ٿيڻي واهه جو، ڪولي ڪنپ اُڏام،
پرن هوندي پُرَ سندو ڪولو ٿي نه غلام،
مرغ هوائي ٿي هيا! مَرُ مَ مونجهه مدام،
درس نه دانه دام، طوطا! تنهنجي واسطي.

(٣)

طوطا! تنهنجي واسطي پڃري در پٽيو،
جي ڪنيءَ پاڻ ڪنين لئي، ته تو ڪيپ ڪٽيو،
سو آجو عمر ڪي ٿيو، جنهن هن وير وٽيو،
جڏان ماڳ مٽيو، تڏان عرش آزادگي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(۴)

جواب :-

آهن پکيري پيد سان منهنجون جيءَ جڙيون،
پڳجي پختيريون چکيون کايا منجهه کڙيون،
چيندي رت چٽيو پوي اوکيريون اڙيون،
اندر ماس مڙهيون، سنگهرون ساس سرير!

(٥)

سوڪڻن ماڳ، مٿائيان جتي جم، جمار،
ننڍڙيڻي نيپاج کان جنهن سان لنو لغار،
لاڻاني پل لوهه سان لڏئين سار سنڀيار،
بنا خوف خمار، اُتم جنهن جي آسري.

(٦)

جلد باز، جابر گهٽو پکيري ڏٺي پاڻ،
اڻ گس جنهن جا اڻ ميا ٻلي ٻجهن ٿا ٻاڻ،
اُوچا آهن عرش تي اُڏامندڙ اُهڃاڻ،
آهڙي کي اڻڄاڻ، ڏيندا ڪي وڄهه ويرجو.

(٧)

نازڪ نورا پير ۾، ڳچيءَ ۾ ڳاني،
نت منڙا ميوا منجهي مالڪ مهماني،
گوندر ري گذران جي ازحد آساني،
لطف لاثاني، پياري پکيري ۾ پسان.

(٨)

ٽيڪا :-

پکيري ۽ مالڪ ٻڌو 'بيوس' طوطي کي،
پر طوطي پڻ تن جي، آزاديءَ ۾ اڙ وڌي.

(٩)

جيسين 'بيوس' ٻاند ۾ هوندو هڪ غلام،
هٿي سگهندو هام، ڪوبہ نہ آزاديءَ سندي!

□

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

قوميت

چوٽ ڪائي ڪاميابي توهنجي قدمن تي ڪري،
سوڀ جو روشن ستارو توهنجي محور تي ڦري.

١- توهنجي برڪت سان پون ٿا ماڪ مان موتي بڻي،
خشڪ بادل مان پون ٿيون امرتي بوندون ڇڻي.

٢- تو ملي آزادگي سورج کي توکان تاج زر،
تو ڏڪي روپي سروپا خوش نصيبيءَ جو قمر.

٣- ماٺ توهنجيءَ ۾ مها ساگر تڪي جي گرجنا،
تو ڇڪيءَ جي ڇوهه سان زنجير فولادي ڇنا.

٤- لفظ ناممڪن نه ٿئي تو قوميت جي ڪوش ۾،
خوف ڪائي نااُميدي ٿي لِکي پٽ پوش ۾،

٥- سخت سختيءَ ۾ تسلي بخش توهنجو خوش خيال،
ٿي ٿو ميدانِ مصيبت مخملي سيجا مثال.

٦- تو هٿان حاصل ڪري ٿو حسن قرباني ڪمال،
هر تحرڪ ۾ پرين ٿي خاص جلوهءِ جمال.

٧- توهنجي اوڏو آدرش اِنسانيت اوُچو سدا،
سڀ برابر تو اڳيان مفلس، غني شاهه وگدا.

٨- جان پوي نيچي نظر تي توهنجي اوُچي چوٽ تان،
سڀ تفاوت جا جبل ڏسجن ٿا واريءَ ڪوٽ جان.

٩- رنگ، مذهب، حيثيت کان توهنجو دامن صاف آهه،
پاڪ يڪ طرفي اُتل کان ساهمي انصاف آهه.

١٠- مختلف هستين ۾ آڻين محبتي ميلاپ تون،
بي سريلي سازڪي ميلي، ڪڍين آلاپ تون.

١١- توهنجي پيڪر ۾ پري! آهي پري جادوُگري،
ٿي ڪري دنيا ڇوري توهنجي دلارا! دلبري.

١٢- تو سوا وڪرٽ وڃي طاقت تباهيءَ ۾ تمام،
مالڪ مردن سان پريل ڇڻ آهه مڙدن جو مقام.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۱۳- ڪنهنجي مضبوطيءَ بنا ٿي ديش ڀڳتي بي جسي،
بن نمڪ جئن طعام ۾ هر چيز 'بيوس' بي چسي.

□

ڄ-ورهيت

(۱)

ٿو ڪٽي مان ڪيچ آٽي ڪنهنجو ساٿو هٿ شريف،
دستڪاريءَ ۾ دلاور آهي جو هنري حريف،
برڪتي بازن سان ڪنهنجي زور ٿو پائي ضعيف،
ٿو پلي رت ٿي ربيع ۽ خون ٿي ڪنهنجي خريف،
زر زراعت مان اُپائي پاڻ ٿو بي زر رهين،
بي گهر بي گهر بيگر ۽ هين ۽ بي سمر، بي گهر رهين.

(۲)

واهه واڇوڙي نه جو هيو ڪنهنجي لوهي جان ڪي،
بي دليو ڏاڍو ڪرڻ جو ڪين دم طوفان ڪي،
ناهه سرد ين ڪان سياندو ٿو عجب انسان ڪي،
ٿو سگهي لوڏي نه گرمين جو اثر ايمان ڪي،
پل پڳهر ٿمندو رهي يا وَڏ ڦڙو وسندو رهي،
منهن مگر هسندو رهي، هڏ هاڄ ۾ گسندو رهي.

(۳)

ٿي پتنگ ٿو جان سازي شمع شاهوڪار ٿي،
خود رهي ماندو ٿو آندي موج موزيدار ٿي،
گل ڏري بيدل ٿي پيئا، خوش رهين خود خار ٿي،
ڪوڪي بي سرتيءَ رسايو آهه حالت زار ٿي،
ڪنهنجي محنت جي شجر ٿي آهه پيل بي پاڙ ول،
جنهن رکيو ڪوڪي سکلي ۽ پاڻ کي سائو اول.

(۴)

آهه! ڏس جولش نظر سان ڪول هن هٿ جي ڪري،
جنهن سوا سنسار ۾ ڪنهنجي نه اڃ ڪائين سري،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪِٿِن نہ آهي بخت جي بهتر نشانِ سان ڀري،
مال، ڌن، عزت لئي آهي سوپ ان جي سوسري،
اُت، اُتي جاٽُو نظر سان ڌر نصيبن لئي نظر،
جا بجا پورب، پڇم ۾ آهہ پورهيت جي پچر.

(٥)

نُور ۾ تارا ٻڌن ٿا، آسمان! ماتم نہ ڪر،
آهہ سورج جي سواري ڌر لئون اوڀر لئي نظر،
دربدر اونڌهہ ڏسي ڪومائجي ويندو قمر،
چشم روشن لاءِ 'بيوس' آهہ خامي خوش خبر،
مالڪاڻي چيچڙي ۾ پيڙ جڻ ڪيسين روا،
پنهنجي دل جي پيڙ اندر پيڙجڻ ڪيسين روا؟

□

مزدور

(١)

خلق خود آهي مزدور تنهنجي ناليءَ لئي نهال،
آدرش جيوت ۾ تنهنجي جوت، جلوو ۽ جمال،
تنهنجي هر ڪنهن ڪارنامي ۾ ٻڪي قدرت ڪمال،
پر نہ پورهيت! آهہ لوڪي پنهنجي خوبين جو خيال،
ڪم گهڻو ڏيکاءِ ٿورو، ريت هيءَ تنهنجي انوپ،
قاتلن ميرن لٽن ۾ آهين ڀڪتيءَ جو سروپ.

(٢)

مَنُ، ڀڳهر، ليڙن لٽن ۾ ڀران ڀِٽ لوڪي وٺيو،
نيچ، پورهيت ۽ نماڻو مور مستڪ جو مٺيو،
اٽيو سٽيو، سادو سودو، ڀاءُ ڀيو جيڪي ڀٽيو،
رات ڏينهن پنهنجي ڳهڻ ڪي لو نہ ڳڻتيءَ سان ڳٽيو،
تنهنجي هن شد ڀاونا مان تو پتي راحت وٺي،
تنهنجي خوش چهري منجهان تازي لڪي طاقت وٺي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(٣)

ٿيو غريبيءَ ۾ نه گهڻ اولاد جو تو تي اثر،
شوق وَس ٿي ڪين چاهين پيٽ پيدا تي پٽر،
پنهنجي ڇاتيءَ تي نپائين لاڏ مان بخت جگر،
ذات تنهنجي ڪان رهي جو ست پرو، سوڪو سٻر،
سخت مشغوليءَ ۾ پڻ اولاد پالڻ بار ناهه،
ڪا به دائي يا دوائي يا مدد درڪار ناهه.

(٤)

سانگهه صرفي سان سٺيو گهر جو سچو تو سلسلو،
پنهنجي محنت سان ڪيو آسان مشڪل معاملو،
ڪنهن به چشڪي تي ڇُري تنهنجو نه ٿيو چت چلولو،
نت رهي آڻ جيت تو تنهنجي قناعت جو قلعو،
من رسيو تنهن چوٽ تي پهچي نه جت ڪا ريس ٿي،
تو وَڳهرجن تي ڪري آسودگي آسيس ٿي.

(٥)

تون پهڻ ڏيوئين ٿي رستن جا ۽ ٿاڪين ٿي تڪر،
ٿي حمالڻ بار ڏيوڻ لءِ رهين نت منتظر،
ڪارخانن ۾ وهائين صبر سان پنهنجو پگهر،
سهن شڪتيءَ تي مگر هرگز نه ٿيو اُلٽو اثر،
حسن جي حالت ۾ بڇين بد نگاهن جو نشان،
پر رکين بي داغ دامن عرش جي عصمت سمان.

(٦)

زندگيءَ جي اُوچ طبقن ۾ نه ٿيو تنهنجو گذر،
ڪنهن به اعليٰ شخصيت جو ٿيو نه تعليمي اثر،
پر پرايو خود حياتيءَ مان تو حيرت جو هنر،
ٿيو سکيو سنسار ۾ تو لاءِ سختين جو سفر،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

آهيــن 'بيوس' ۽ نماڻـي او مزورڻ استري!
پر پريڪيا وقت جيڪس آهين پورڻ استري!!

□

وقت - قاتل

(١)

تخت شاهيءَ تان جڏهن شاه زمان ڏاڻ ڏنا،
وقت سلطان تي پنهنجن کي سڏي پاڻ ڏنا،
مانَ دولت جا ۽ عهدن جا مڱي ماڻ ڏنا،
سي ڏيا جن تي لياقت جا کي اُهڃاڻ ڏنا،
تڏهن غفلت جي غفا ۾ هو ستل تنهنجو نصيب،
وقت - قاتل تي ٻڌئين هاء! حماقت ڪان غريب.

(٢)

پرهه ڪنگا ۾ ڪهڙي سورج اشنان ڪيو،
نُور توري ۾ تري تنهن تي طلا دان ڪيو،
سون مهرن جو تي آڪاس مان باران ڪيو،
روز روشن جي بلنديءَ تان تي اعلان ڪيو،
تون تڏهن پڻ هئين اکين هوندي انڌائپ ۾ عجيب،
وقت - قاتل تي ٻڌئين هاء! حماقت ڪان غريب.

(٣)

ڪوش جي ڏهل تي ڪهڙيال ڏمالون تي هنيون،
ڏينهن ڏينهن تي لنگهيا، راتيون تي راتين تي ويون،
مفت مدون تي متيون، مفت رُليوُن آيون نيون،
ٻال، جوڀن جون وهيون، پيسجي پرزا تي پيون،
آيو آخر ۾ 'پڄاڻ پيش'، جو پيغام قريب،
وقت - قاتل تي ٻڌئين هاء! حماقت ڪان غريب.

(٤)

وقت جي هرڪا ڪهڙي سون جي جهرڪيءَ جي مثال،
عرش تان اُڏري اچي تنهنجي هٿڻ تي، تون سنڀال،

پيٽ مٿ بند ڪري جهل، ته ڪرين عين ڪمال،
ورنه واپس ما اُڏي ويندي، هٿي ڏک جي ڏمال،
پنهنجي غلطيءَ کان سنل ڏک جو نه آهي ڪو طبيب،
وقت - قاتل ٿي بڻيا هاءِ! حماقت کان غريب.

(٥)

ڏو کي جيوت جا مليا ڏينهن به تي ڳاڻ ڳڻيا،
سي به سستيءَ جي هٿان سرجي مٿان بار بڻيا،
ڪاهلي - ڪوڏ وڃيا، موتي نه محنت جا وٽيا،
ڪين دنيا مان ڏٺيا هاج جي هيري جا مٽيا،
هاءِ! بيڪاري ڪئي پنهنجي ڏو همدرد حبيب،
وقت - قاتل ٿي بڻيا هاءِ! حماقت کان غريب.

(٦)

وقت جي ڪاڻ ڏي چنجو رجو چستيءَ جو هٽي،
لعل اقبال ۽ خوشحال جا ڪوتي سو ڪٽي،
اهڙي اسرار سان 'بيوس' ٿو ڳدا شاه بڻي،
لال جيجل جي جٽي گرب مان اهڙو ڪو جٽي،
وقت، ساٿي جو حياتيءَ جو، سو ڏنهنجو ٿيو رقيب،
وقت - قاتل ٿي بڻيا هاءِ! حماقت کان غريب.

□

شاهوڪار

(١)

لال ٿيو ڏنهنجو دوشالو ڪنهنجي لوهه چاڻ مان؟
خون دل ڪنهنجو بڪي ٿو ڏنهنجي ڳل ڳاڙهاڻ مان؟
آه ڏر داماڻ عشرت ڪنهنجي اڪه آلاڻ مان؟
ساز راحت جو وڄي ٿو ڪنهنجي ڏنڌن تاڻ مان؟
ڪنهن ڪيو ڏو نر مڪي کي مفت ڪائو مالدار؟
آهه سا غافل غريبي شرم، شامت جو شڪار.

(٢)

ڪٿ نہ رت- چوُسي جوڙڪي لوڪ پيو 'سائين' سڏي ،
خون ڪاڇي جو ڪري دردي دليون خالي ڇڏي ،
خون جي سرخيءَ سان چن هيٺين هڏين وارو ڳڏي ،
شيش محلون شهر جون ٿو رشوتي رازو اڏي ،
آهہ پٿر دل جو شاهد فرد پٿر جاءِ جو،
سوز سو سر ۾ سمايل سود سُرَ جي واءِ جو.

(٣)

طمع هڙ هڙپو سبب ڪنگال ڪيءِ قرضدار،
تنهنجي مسواڙي محبت ٿي اُپايا بي دڳار،
فاحشي عشرت جي عادت سان وڌايءِ هر وڪار،
تنهنجي ٺهڪن تي هزارين چشم آهن اشڪبار،
جنهن وڌيو ڌن، مال، رتبو شان شاهوڪار جو،
تنهن وڌيو دنيا ۾ باعث زار جي آزار جو.

(٤)

ٻوُل ٿل سان چلڪندڙ ڏس پرٿوي هيءَ پيٽ پال،
جت ٻٽي ڪڪڙي، ڪجي، اُت ڪوٽ ڪي ڪوڙي مجال،
ڏوڪان ڳي شايد اُٿيو مشڪل- گذاري جو سوال،
تنهنجي خود غرضيءَ ڪٽي جيوت جنهن عيوض جنجال،
لوڙ ڪان وڌ ڪوڙ ڪي سوڙهو ڪيو تو سوڙهہ سان،
ٻر سٽيءَ سهسين سقيمي، گهرج لوهي لوڙهہ سان.

(٥)

ڪرم يوڳي ٿي نہ تو خود ڪرم جي قدرت ڏني،
ٽيل ٽڪاوٽ ڪان نہ ويساهين وٺي، فرحت ڏني،
ڪنهن بصر بڪ ۾ منا ماڻي نہ سا لذت ڏني،
تندرستيءَ جي نہ سالم تنب جي نعمت ڏني،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جي رسي مزدور 'بيوس' ڪنهن وڏيري راڄ تي،
هوند ڀهرين ڀؤر اُڏرا ڪنڌ ڌوڪي ڇڏي.

ٻي دل ڏن ڏٺي

پاڻ لاءِ جوڳـڏ ڪيو مون ڄڻهن ڪٻو جڳهه ڪان جدا،
منهنجي مان منهنجي اکين ڏي ڪيپ جا ڪوپا چڙهيا.

١- ٿو سمئيءَ جي پاڪڙي مان ٿي سگهي اُٽ جو گذر،
پر نہ جنت جي ٻنيءَ مان ڏن - ڏٺي ٻي دل لنگهيا.

٢- جنهن ڏي ٿو قبضو ڪجي سوئي ٿڙي ٿو قيد ٿيي،
ڪٿ چيٽي سوڙهيءَ ڳچيءَ مان بند مُٺ ڀيڙيل ڀلا.

٣- منهنجي مالي ٿي وجهي منهنجي حقيقت ڏي حدون،
منهنجي ڀونجيءَ مان ٿي منهنجي ڀيد ڀيرن ۾ پيا.

٤- ٿو ڏسي ڏينڌڙ ڏيڻ ۾ جا خوشي ڏاتار جي،
ماستا سان ميڙ وارن کين ماڻي موج سا.

٥- سو جدائيءَ جو جيا ڀو ڪٿ جالڻ ڏاران رهي،
جنهن جيا ڀي جي مٿان آڀي سيا ڀي جي سزا.

٦- دل ڏتل سا ڪٿ ٿري جا ٿي ڀياڻيءَ ۾ ڀري،
آهہ روحاني مٽي جو راز ڀورن ايڪتا.

٧- ڪر خوديءَ ۾ خال پيدا ڀر ڀوڏر ڀريم سان،
آهہ اِن نعمت برابر عرش جي نعمت نہ ڪا.

٨- ڀاءِ ڀاڪر عام سان جي خاص سان خلوت گهرين،
پاڻ ڀالڻ جي ڀچاڙي آهہ خواري ۾ سدا.

٩- سرت جو سرمو وجهين جي انڌ واري ڏنڌ ۾،
هوند هرڪنهن چيز ۾ سالم ڀسين ساڳيو صفا.

١٠- آهہ ڏن ڀر دل نہ آهي، آءُ دل ڀر ناهہ ڏن،
ڇور ڇٽبو ڪٿ سچا ٿيا، ڀور ڪٿ 'بيوس' سچا.

Scanned with CamScanner

الٽي آس

(١)

جي آس جي ٽوڪي آهي درڪار عمارت،
آ، ماڪ جي بوندن ٽي ڏريل يار! عمارت،
ڪر وهم ۽ ويچار ڪي معمار عمارت،
ڪر ٽڙت سا طوفان مان ٽيّار عمارت،
موٽيءَ جان پريان بڪي ڪٺن آب جو قطرو،
ڏاري نه ذرو ٽابش جو خوف ۽ خطرو.

(٢)

ناڻي جا ڳڏي ڪوڙ وڏو ٺاهه دڙو ڪو،
ان ڪوڙ مٿان ڪوڙ ڪٽي جسم جو ٻوٽو،
ڏس موج منجهان اوج ۽ اقبال جو ڦوٽو،
اوڏو نه اچي شال ڪو هن ڇوٽ ٽي لوڏو،
ٽر خون غريبن سان مگر خوب ٺاهو ڪر،
ٺاري ٽون بلا سر جي پلي دؤر ٺاهو ڪر!

(٣)

دل پوش جي چمڙي جو ته فولاد مٿي ڪر،
ٻو پيٽ جو گگدام جي گردن کي ڪٽي ڪر،
هر روز ڳهڻا ٿي نه سگهن، ڏوهه پر ٽي ڪر،
سائو ٽون شجر شوق جو پاڙن کي پٽي ڪر،
رک آهه سنديءَ باهه جي پرواهه نه ڪائي،
سڪ راهه ڏي ٻي آهه ادا، واهه نه ڪائي.

(٤)

’بيوس‘ جي طرح سمجهي ٽون وچ ڏرم جو دابو،
پڪ چاڙ ته چل چڙ سان ئي لوڪ کي چابو،
غمناڪ ڪري چاق، هتان هاڪ سان هابو،
شهراهه چڙي پاڙ، ڏنگو ڏيهه کي سابو.

Soomro Mirani - Naudero

Scanned with CamScanner

قائم ٿو رهي پاڻ پنيان ڊونگ بهانو!
چو نرم ٿجي پاڻ، جي ظالم ٿئي زمانو؟

□

ٻوجا مندر

منهنجو مندر ٻه اُڃي درد سندو جت ڏيرو،
درد جنهن جاءِ ٿري، منهنجو اُڃي ئي ٿيرو.

١- چرڪ ماري مڻيءَ نڌ مان اُٿ رات اُٿان،
ٻوڙي اُت جلد پڇان درد جو جنهن جاءِ پيرو.

٢- جي هي هڏ، ماس ٻه ڪم عام جي خدمت ۾ اچي،
چو نه ڪوري ۽ ڪپي ماس ڏيان چوَ ٿيرو.

٣- سوز جي آهَ ڪتل ڪان جا جلڻ دل نه لڳي،
ٿيو شرف انجو پهڻ ڪان نه ذرو سرسيرو.

٤- پاڻ آڪاس ۾ شيوا جي اُڏايان اهڙو،
مثل عنقا نه لڀي منهنجو ڪٿي آکيرو.

٥- طبع همدرد جو ايڏو ته ڪشاد و پڙ ٿئي،
جنهنجو هر جاءِ ٿي مرڪز، نه مگر ڪٿ گهيرو.

٦- سادگي ساڻ، سچائيءَ سان اي 'بيوس' چمڪي،
دل ڪنول ڪنهن ٻه منڌائيءَ سان نه ٿئي شل ميرو.

□

قرباني

ڏيڻ سان ٿو ٿئي حاصل، عجائب ڪار قرباني،
ڏيکاري ٿي سچو پوڄڻ، عجب اسرار قرباني.

١- اُڪالي ڪال ۾ ڪرتا ڏئي آنند مان اُچلون،
پرت رنگ سان رڱي رنگپر ٿئيءِ سنسار قرباني.

٢- مزي جو ساز اي سائين اپاري انگ تنهنجي ۾،
ڏيڻ سان پاڻ پلپل ۾ ڪرتار قرباني.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٣- رچائي جان ڏک توڙي پچائي پاڻ کي وٽ ٿي،
ڏڌ هن ٿي موم روشن ٿي کوي هروار قرباني.

٤- سڙي سرهاڻ سر ڪنڊ ڏئي، ڪمند ٿو پيڙجي ڪنڊ ڏئي،
ڪسي تلوار چمڪو ڏئي، عجب اظهار قرباني.

٥- ڪيئي خورشيد خاڪيءَ مان ڪوي باقي فنا ڪي ٿي،
مدبر ملڪ جا جوڌا ڪري نروار قرباني.

٦- ممتا سان آتما ماري هليا ڪانئرو ڪئين هاري،
سچي تن سوپ پاتي جن ڪئي اختيار قرباني.

٧- ڪچو ميوو زبردستي ڇنڻ سان شاخ ٿو چيهي،
بچائي خود ڪرڻ جهڙو ڪري تيار قرباني.

٨- منارا ملڪ جا اوچا چڙهي چوٽين مٿان تن جي،
پڪاري نو نهالن کي ڪري ڳجڪار قرباني.

٩- حياتي اڻ سهڻ جهڙي لڳي آپي جي دنيا ۾،
هزارن ۾ لکن جو پر سهائي بار قرباني.

١٠- پلائي پوُن اندر آپو هنئي بج خاڪ ۾ هستي،
سلو ٻڻجي سگهيو 'ٻيوس' ڏئي ديدار قرباني.

□

آس

"هَلُ هَلان" جيون سفر ۾ ماڳ منزل جي ٻڌي،
ٿي هلي هيٺو مسافر هر هنڌان ٻئي هنڌ ڪٽي.

١- تنهنجي سپنن ۾ سمايل آرزو اِنسان جي،
تنهنجي گودي ۾ نپايل چاهه جي چنتامڻي.

٢- ٿو پنيان تارو سجهي بادل پرئي آڪاس ۾،
پنيت - پٿر ۾ بہ جيڪس ٿي سجهي پارس مٽي.

٣- تنهنجي چمڪي تي چريو شايد چڙهي آڪاس تي،
پر چرياڻي سا جڻي چوٽي ڪوي آشا ڏٺي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٤- آس، سا آهي اجالو ۽ تي سڪ - ڌرتي ڪري،
جا ڏکيرا سور ڪائيندي نراسائيءَ جهٽي.

٥- جڏهن رهي محڪم ارادو ۽ اچا شڪتي اڏول،
تڏهن تي نڪري آس، نراشا جي پردن مان ڇٽي.

٦- هڻ هچڻ، پٽ ڪوه ۾ جهرو رکي هيءَ آس تي،
جي جڏهن مان ننهنڪري ۽ ننهنڪري دنيا وٺي.

٧- ڪيسين لهرين جي لپيٽن تي لڏي ٿرهو ٿري،
جيسين سالم آهي اُنجي آس اولي جي اٽي.

٨- ڪرم جي ميدان تي ڪر آس جو گهوڙو ڊرو،
ڪوپ تن تي ڪرم جو جن عيوضي جي ڳڻ ڳڻي،

٩- مون نديءَ کي شانت - ساگر ڏي وڃي هل آس ٿون،
هن سگهڙ گهر مان اگهر گهر ۾ پڄائج ساٿڻي.

١٠- آس جي ٻڻ تي اڏيل ’بيوس‘ ڪري جو ڪوٽ ٿو،
دل ۾ ٿو پيدا ڪري ڪيڏي نه گهبراهٽ گهٽي!

□

ساز هندي

(تنتل تار ۽ اُجهاٽيل جوت)

قوم هندي ساز هو هر راڳ سان ميلاپ ۾،
تار هر دل جي وڃي ٿي ايڪتا آلاپ ۾،

١- شاد هئي هر جنس پنهنجي خوش گلي جي راڳ ۾،
ساز ۽ آواز جو ميلاپ هو خوش ڀاڳ ۾.

٢- فخر هو هر جنس کي هن ايڪتا جي ساز تي،
قومين جي جوت روشن ٿي جڳي هن راز تي.

٣- مسجد ۽ مندر ۾ ساڳي ٿي اکنڊ جوتي جڳي،
جنهن جي چمڪي تي انڌاري دوُر ڀارت کان ڀڳي.

٤- بدنصيبان تاڻ ٿي هن ايڪتا جي تار تي،
معاملو مذهب جو پهتو نيٺ فرقيوار تي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۵- مختلف ڇڪ ڌاڳو ٽوڙيو ايڪتا جي تار کي،
وئي وسامي جوت پڻ وارو مليو انڌڪار کي.

۶- ساز جو آواز ويو، ميلاپ جو آلاپ ويو،
۽ انڌاري جي اڳيان ونجوڳ جو ورلاپ ٿيو.

۷- گهر سگهڙ ٿي ويو اُجڙ، ٻي جوت جيوت لاٽ آه،
ڇهچٽو چمڪو جتي، اُت رات ڪاري ٻات آه.

۸- نار پڻ موجود آهي، تيل پڻ ڀرپور آهه،
ٿي جڳڻ لءِ جوت تڙقي، منتظر تنبوُر آهه.

۹- شل وڃي سا تار ٻيهر، شل وري جوٽي ٻري،
شل اِها ونجوڳ واري آپدا 'بيوس' ٽري.

□

ناري

جنهن ۾ ٻارڻ ۽ ٻرڻ جوڳو ٿو بارود رهي،
آهه اُن لاءِ اها جاءِ جا محدود رهي.

۱- پاڻ جذبي سان ٻري، ٻاري ٿي جلوي سان سگهي،
يعني عابد ٿي رهي نار يا معبود رهي.

۲- تنهنجي زينت تي پوي ضابطو زيبا ٿو سدا،
خوشي گهٽي ۾ نه لڳي نار ٿي موجود رهي.

۳- جنهن نديءَ چاڙهه ۾ پئي قيد ڪنارو نه ٽپيو،
پيچ تنهنجي تي رڳل ملڪ ٿو آسودو رهي.

۴- يا خريديل ٿي رهي، يا ٿي خريدار رهي،
سا ٿي جيون جو ٿي اياز يا محمود رهي.

۵- جسم لڪڙي ٿي جلي، طعام رڌڻ لئي لون تيار،
سوڙي ٿئي آڳ ڀسم، باقي وڃي دود رهي!

۶- گري ۽ گود گلن ساڻ سنوارين ٿي سمو،
باغ دنيا تو سوا نيست ۽ نابود رهي!

۷- زائفا! ڀوري اگر زور ڏي پنهنجي تون اچين،
قوم ۾ هوند ڪٿي مرد نه مردود رهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٩- ڀاوَ ڀڪتيءَ سان ڀريل ٿو ۾ ڪلا ڪا ’بيوس‘،
جنهنجي تشبيهه ۾ ٻي ڀيٽ ٿي بيسود رهي.

□

اِستري

ذات وحدت کي اچي جو شوق ٿيو اِظهار جو،
حسن هرڪائڻ لءِ پهريو پاڻ چولو نار جو،

١- پرش پرڪرتي ٿهي ذاتيءَ صفاتيءَ مان ويا،
ٿيو تماشو تڙت جاري ديد ۽ ديدار جو.

٢- ٿي نسيمي هير جاري محبتي مکڙيون ٽڙيون،
وصل جو وارو وَريو ٿيو سلسلو سنسار جو.

٣- پلتجي پيو پرت جو پيچو زياده هڪ طرف،
ٿيو خزانو من زنانو عشق جي اسرار جو.

٤- سونهن جي سوني مٺي ۾ مرم جو موتي جڙيو،
ڪم نزاڪتدار ٿي ويو وصل جي وينجهار جو.

٥- ٿيو مخالف جهد جاري زور جو ۽ زار جو،
معاملو مشڪل مچي ويو سوپ جو ۽ هار جو.

٦- هڪ نظر جي چوٽ ڪيريا ڪوٽ ڀڳتي گيان جا،
زور بم-جرمن کان زياده حسن جي هٿيار جو.

٧- بدنظر جي باهه ڀڙڪي، پيو ستيا ساگر ڇلي،
هڪ لهر سان لڙ لٿو، ٿيو ٽاءُ بس بدڪار جو.

٨- جيتجي پڻ ويو چتوري ڪوٽ جو اڻ جيت هو،
پر ستيا جي ڪوٽ پدمڻ کي نه ٿيو ونگ وار جو.

٩- ڇا منداڻيءَ کي مجال آهي ڇپر اک جو کٽي،
تاب بجليءَ کان زياده تيغ جي تلوار جو.

١٠- اِستريءَ جي گپت جذبن ۾ گهٽو اونهو اثر،
ٿي ڪڍي دل جي صدف مان موتي نت ويچار جو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

١١- ڏيهه جا روشن ڏيا تي پاڻ ۾ان پرگهٽ ڪري،
تي انڌاوو گم ڪري اگيان جي انڌڪار جو.
١٢- پريم - جل اوُجل مٿان نرمل ڪنول جو گل رهي،
دل پنل مان واس ڏئي نت حب جي هبڪار جو.
١٣- گريونتي گرپ ۾ ڏاري پٽيءَ جي مورتي،
ڏس پتا سان تو ملي اڪثر مهانڊو بار جو.
١٤- قرب سان قربان ڪه ۾ جان تي گهوريو گهمي،
جس پريو انجو جيئڻ 'بيوس' سدا اُپڪار جو.

□

گل

پاڪ نوراني نظر ۾ چا نزاڪت گل جي،
سونهن سوڀيا ۾ سوائي سدا مورت گل جي.
١- ناز مان جڳن تي اچي ڪوپي کي ڪولڻ لءِ نسيم،
تي پوري کيس بہ خوشبوءِ سان خصالت گل جي.
٢- مک ماکيءَ، ڪي، پنور، پوپٽ ۽ بلبل ڪي،
باغ عشرت ۾ ڪليءَ دل سان تي دعوت گل جي.
٣- جي نہ مائل تو محبت ٿي ڪري حسن غرور،
چاڪون بلبل کي رهي خاص ضرورت گل جي؟
٤- داغ لالا جي دلين ٿي جي ڏنو، پنور ڏنو،
نقش پوپٽ جي پرن ٿي بڻي مورت گل جي.
٥- حسن جي آئيني ۾ عڪس حقيقي گل جو،
آه ديدار ۾ پي رونق رنگت گل جي.
٦- بره بوندون تو هڻي جوش ڪان جُل هلچل ۾،
واهه چشمي جي ڪناري ٿي ڪرامت گل جي.
٧- ناهه هرڪنهن جي نصيبن ۾ نہ جلوو ۽ جمال،
حسن جي ذات ڏئي خاص تي برڪت گل جي.

٨- لوهہ لوهي کي وڍي، پر نہ ڇني گل گل کي،
تنهن مان پڌري آهي دنيا ۾ نزاڪت گل جي.

٩- ڪوش-ڪندن کان جا گلچين کي تڪليف رسي،
سا ميسر ٿي ڪري موج ۽ راحت گل جي.

١٠- گل چمڻ ساڻ، لبن سان تو ملي گل قند ٿئي،
چاش چپ ساڻ ٿئي لالڻ ملاوت گل جي.

١١- صاف سيني سان سڄڻ تنهنجي، جڏهن گل گڏبو،
مان نہ سمجهان تو تڏهن ٿيندي قيامت گل جي.

١٢- شان ۽ شرم رکڻ لاءِ فنا هستي ڪندو،
جي بگاڙيندو هتن ساڻ ڪو عصمت گل جي.

١٣- سر وڪامي سر بازار تو يوسف گل جو،
دل زليخا ري ڪندو ڪير پيو قيمت گل جي؟

١٤- تو گلي هار بڻڻ لاءِ سهي سوز سوين،
اي جفاڪش! تون ذرا جاچ تہ جرائت گل جي.

١٥- تاج شاهيءَ تي ڪندو آهہ رسيو گل گڏجي،
تي ڪري مشڪ متيءَ کي بہ محبت گل جي.

١٦- هو گهٽو خيال مگر ڪين ڪلي ڪين ڪلي،
شعر ۾ 'بيوس' ناقص کان حقيقت گل جي.

◘

قيمت

شعر بيوس ۾ هوا تي مون مکڻ-ماڙي اڏي،
ڪٿ سگهي اُپ کي ڪيڇي هڪ ٽنگ ماکوڙي جڏي.

١- ٿار ميخاني متي مان ٻوند پي ناهي نصيب،
ڇا بہ آهين، ڇو بہ آهين مون پچر تنهنجي ڇڏي.

٢- ڇا ڪلاونتي ڪلا آهي ڪلا ساگر اڳيان،
ڪٿ اُڏي بي انت ۾ ڪيتن مُڏي گوندر مُڏي.

Scanned with CamScanner

٣- بي زبان ۽ بي بيان ۽ بي گُٽي گُنگي پلي،
گڻ گگن گنڀيرتا ۾ ڪٿڻ وجي وائين وڏي.

٤- ڏو پوي پولاءُ ڪن ڏي ڪنهن اگمپور گپت مان،
ڪل پوي ٿي ڪين ڪا ڪٿڻ ڪڏي ڪنهن ڪنهن سڏي.

٥- در ڏسي داتار ڏنهنجي پال برڪت جو ڪليو،
آس جي آڌار اُٿي ۽ مون مڏي لالن! لڏي.

٦- عالم بالا ۾ اعليٰ تخت نورانيءَ اڳيان،
ڪٿڻ پڏي وهندس وڃائي چيت چيتون ٿيل تڏي.

٧- پريم پاڙو دل نه آهي پيت چا 'بيوس' رکان؟
ڪٿڻ حضوريءَ ۾ هلي ٻي خاڪ مٿ هيٺي هڏي.

□

آنند ڌام

ڏون سکين آنند ڪي آنند ڏو ڏوڪي سکي،
ڏون چکين آنند ڪي آنند ڏو ڏوڪي چکي.

١- جو نه آهي جت نه آهي آهه تب آنند ۾،
مکت ۾ مکتي رهي ٿي بند آهي بند ۾.

٢- عشق، اوني ڪان چيتو آنند جي ليلا رچي،
آهه جو رچنا - رهت سو ڪين اوني ۾ اچي.

٣- ڪاٿ ڏيزي ناهه هن آنند جي هٿيار ۾،
ڪاٿ جو جوهر نه آهي ڪو نه انجي ڌار ۾.

٤- وسُ وسٿن ۾ آهه ٻي آنند جي پومي نه ڪا،
ٿيا پلا آهن ڪڏهن ڪي وَڻ پڪا ميوا ڪچا؟

٥- ڪو نه سر بي تال ناهي هن سريلي ساز ۾،
آهه ڳائيندڙ نه ساٿي راڳ جي آواز ۾.

٦- رنگ ۾ ڪو روپ ناهي، روپ ۾ ڪو رنگ ناهه،
ڏنگ جنهن سان ڏنگ ڏئي اهڙو ڪٿي ڪو ڏنگ ناهه.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٧- جوت ۾ جيوت وسي ٿي جوت جيوت ٿئي نئي،
نت ستهه روشن نگر مان جوت جيوت سان لٿي.
٨- ويو هليو ميلاپ وارو وقت 'بيوس' چاهه ۾،
وصل ٿاريل ٿر ٿڌو، وهمي وڇوڙي باهه ۾.

□

هاءِ هاري!

(١)

ڏنهنجي ڏوير منجهان قوم جو ڪنياءُ بڪي،
ڏنهنجي فرياد مان بيداد جو ورتاءُ بڪي،
ڏنهنجي بد حال منجهان عام جو ايذاءُ بڪي،
مات ڏنهنجي مان غضبناڪ ٿو غوغاءُ بڪي،
جان جند پنهنجي جفائن ۾ پگهاري ڳاري،
ڪر پر دلاور ٿي اچا دل نه تو هاري، هاري!

(٢)

ٿي اُپيو اونڌو ڏو رونبن ۾ ڪٿي چيلهه ڪُبي،
پير پاڙيءَ ۾ ٿبيا، جان پسيني ۾ ٿبي،
زندگي ڏنهنجي غلاظت جي لپاٽن ۾ لبي،
جسم کي صاف ڪرڻ لاءِ نه صابڻ نه سبي،
موذي مرض ۾ پئي موت جو سولو ٿين شڪار،
ڏيو سقيميءَ جي سبب ڪو ۾ دوائن لاءِ ڏڪار.

(٣)

ڏو ڏنا پوکي ڳهٽا، پر نه ڪنيا قوت ڪٽا،
جي رڙا ها نه رجهڻ جا، سي چبيا سخت چٽا،
ڏنهنجي ڳنديڻ ۾ گهرڻ لاءِ، ڳُهٽائي ها ڳهٽا،
مال ڳاچي ويو، رهيا باقي ڏهن جا ڪي ڪٽا،
جنهنجي رت ساڻ ربيع، خون سان پلجي ٿو خريف،
هاءِ! ٻي قوت رهي پاڻ سو هنري ۽ حريف.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(٤)

پهچ ڪنهنجي ڪان زميندار سدا آهه پري،
ووٽ بيگر جي سمي ياد وڏيرو تو ڪري،
جو نه اُن وقت سندس توکان سواءِ ٻي نه سري،
ڪم ٽپائڻ لءِ ڪنيو توکي دلاسن سان پري،
پنهنجي طاقت جو ذرو ماڻ نه هاري توکي،
فرض پالين تو، حقن چاڻ نه هاري توکي!

(٥)

گهور اوندهه جي بنه پيٽ ۾ پرڪاش وسي،
سخت ٻٽ سوڙهه، ٻي طوفان جو امڪان ڏسي،
درد، دد پنهنجي لنگهي، روپ شفا جو تو پسي،
خاص 'بيوس' کي ڳجهو دست تو قدرت جو رسي،
تو لءِ آڪاس منجهان گرجندا بادل ٿا اچن،
مهر جو مينهن ڪنيو پرجندا بادل ٿا اچن!

□

گانڌي

(١٩٣٥ع)

سملي جي اوچائيءَ وارو اوڄو ٽنهنجو شان، گانڌي،
چوٽ بلنديءَ ٽي پهچايو ڪانگريس نيشان گانڌي!

١- مذهب، فرقو رهيو نه ڪوئي ٽنهنجي دل ڪشاديءَ ۾،
ماءِ پيءُ ويو ماءِ پيءُ ۾ ٽنهنجي سارو هندستان، گانڌي!

٢- قوميت جي پورنتا جي تو جيڪا تصوير ڪڍي،
پيدا بنا هو پارت تنهن ۾ جڙ هڪڙو انسان گانڌي!

٣- توڙي تور تارازيءَ ۾ ٽي خاص اُتل هڪ پاسي ٽي،
ته به تو ليکيو ڪين عدد ۾ هندو مسلمان، گانڌي!

٤- راشٽرپت مولانا جو تو پورو پد نروار ڪيو،
ڪانگريس لءِ ڪافي چاتو تو انجو فرمان، گانڌي!

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۵- ديس جي دردي حالت دل تي اهڙو اوڻهو نقش چٽيو!
ٿوڙي آچ نہ آشا واري، تہ بہ نہ ڏنو ٿو ڏيان، ڳاندي!
۶- الڳہ الڳہ جنهن قومي جيون جنگين جو اپراڌ ڪيو،
سا جڳہ جيون شڌ ڳنگا ۾ نيت ڪندي اِشنان، ڳاندي!
۷- ڀاڙهي دنيا هاڻ مڃيندي اهنسا انمول اصول،
اڻتامڪ بم ڳولي سان نہ تہ پرلءَ جو سامان، ڳاندي!
۸- آئي ڪي جيري شڪتي نڪتي 'بيوس' ٻڌن ڪاڻڻ لاءِ،
وقت ٽمين جي ڪوش ٽمين ۾ خاص 'غلامي' ڪان، ڳاندي!

□

ڪوتاپتي

(گرديو رابندرناٿ ٽاگور جي چرڻ ۾)
(ديهانت وقت ۷- آگسٽ ۱۹۴۱ع)

ماتا ڪوتا آهي اڄ ڪوتاپتيءَ جي شوڪ ۾،
وڃ وڇوڙي جي ڪري ۽ لهس آئي لوڪ ۾.
۱- تار تي چلڪن تا جل ڌارا سان نيڻن جا نياڻ،
جڻ اُجهل برسات جو پاڻي اچي ٿو موڪ ۾.
۲- جنهنجي هستيءَ ڪان مليو هو ناز هندستان کي،
سو پڌاري ويو جڳت پرسڌ ڪوي پرلوڪ ۾.
۳- ڪلڪتي ڪوڪات ڪيو دنيا ۾ پهچي پار ويو،
موت جي پيغام سان ٻاڪار نڪتي ٻوڪ ۾.
۴- قول شردا جا ڌريون گرديو جي چرنن اڳيان،
آھ جن قولن ۾ دل ۽ دل بہ غم جي نوڪ ۾.
۵- مشرقي ۽ مغربي ڳوڙها ملي هڪ ڌار ٿيا،
دل اُجهل اُٿلي تہ 'بيوس' ڪين ايندي روڪ ۾.

□

سابرمتيءَ جو سنت

(۱)

ٿون ڪروڙين هندواسين بي زبانن جي زبان،
ٿنهنجي خاموشي بتائي تيز طوفاني بيان،

مرڪ ۾ تنهنجي سمايل سرس دردي داستان،
تنهنجي پيشانيءَ منجهان ثابت سچائيءَ جو نشان،
پاڻ تي پرڪيا وٺي پوءِ ڪي ٻه ڪهڙيءَ سان ڪهين،
سو چوڻ چاهين نه ٻئي ڪي جو نه خود رهڻيءَ رهين.

(٢)

وير قرباني مندر ۾ درد جي ديويءَ اڳيان،
چا نه چا پيتا ڏري تو شوق ۽ شردا منجهان،
دل، دماغ ۽ ٻل، ٻڌي، جند جان چاڙهيءَ چاهه سان،
مال ملڪيت ۽ ڪٽنب پرروار ماڪي پيار تان،
آدرش اوڏو امل هيرو حياتيءَ جو رکي،
سور سيحا تان شهادت جي مٺي ماکي چکي.

(٣)

تو جڏهن جاچيو غلاميءَ جي منجهيل تصوير کي،
ڪارگر جاتو نه ڪي شمشير يا تقرير کي،
ماٺ سان ميٺڻ گهريو تدبير سان تقدير کي،
رمز سان ٽوڙڻ گهريو هن ظلم جي زنجير کي،
زور جسماني ڇڏي، تو راز روحاني سليو،
۽ اهنسا جو نئون هٿيار حيراني سليو.

(٤)

مغربي دنيا رُني ٿي جنگ جون سختيون سهيو،
نير نيڻن مان وَهيو ٿي، خون زخمن مان وَهيو،
جن جتا ٿي جنگ کي پاڙان پٽڻ له پي پهيو،
اوچتو آواز هي ڪن تي اچي تن جو رهيو،
”ڪاميابيءَ لاءِ ڪينهي خون هارڻ جو ضرور،
تيز توبن سان مرڻ جو ۽ نه مارڻ جو ضرور“.

(٥)

ٿو تڪي تنهنجي تحرڪ تي مٿان شمس وقمر،
تنهنجي هل چل تي ٿيري ٿي خاص دنيا جي نظر،

آهــ آئينده ۾ ٿـي هن ئي آزمودي جو اثـر،
سوي ٽنهنجي سهڪنديءَ سنسار خـاطـر خـوشخبر،
جنگجوُ فطرت جـو ڏيڍو آهـ ان مان ڪالمو،
ڪابه شاهي ڪين ڪٽندي خون ناحق جـو ذمـو.

(٦)

ٽنهنجي همّت جي اڳيان مشڪل نه پهچڻ ڪوه قاف،
ٽنهنجو خاموشي طـريـقـو خونريزيءَ جـي خلاف،
ٽنهنجو پاسي پريم ۽ پاڪيزگي، انصاف صاف،
ٽنهنجي ساٿين جي صفائي آهه شيشي کان شفاف،
چوت ٽنهنجي نـاه ڪنهن به خاص سان يـا عام سان،
تو اڙيـن اعليٰ اُصولن ٽـي سرشتي خـام سان.

(٧)

پنهنجي آڳـر جو اِشارو ڪر سنڀالي غـور سان،
آه هـي ٽنهنجو اِشارو خاص غـتـبي زور سان،
جي هلي ويو حڪم هيڪر ڪنهن مخالف طور سان،
هند سـاگـر ۽ هماليه ٽڪـرندا شهه شـور سـان،
هن اشاري ڏي ڏسن ڏيون اڄ اکيون چـاهت ڪروڙ،
هن اشاري ٽـي ڪڇن ٻانهون سڄيون چـاهت ڪروڙ.

(٨)

جنهنجي روُحـاني رهت ۾ آه ’ٻيـوس‘ سادگـي،
جنهنجي چـهـري جي چمڪ مان آه تابان ٽازگي،
جنهنجي خلقت ۾ نه ڪنهن لءِ نفـرٽـي ناراضگي،
آه ٽنهن سابـرمتيءَ جـي سنت جـي آزادگـي،
تاج آزادي گهري پارت ڏڪڻ ٽنهنجي هـٿـان،
آه هندسـتان کـي اڄ لاڏ لانـگـوٽـي مـٿـان.

□

وير ولائت ۾

مرڪندو مغرب ۾ پهتو لال لانگوٽيو لـڪـيـر،
ويو ڪري ديـرو دلين ۾ پوڄجي گانڌي فقير.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۱- مشرقي جادوگريءَ جي آتمڪ سوڀيا ڏسي،
ڀارتن جي دل ٿي دام محبت ۾ اسير.

۲- ڀيو مٿر سر پوُربي مرليءَ جو پشچم ۾ پسند،
ٿيو نئون اُتساه ۽ جذبو دلين ۾ جاگير.

۳- جنهن جڳهه، ڪوچي گهٽيءَ مان ٿيو ٿي گانڌيءَ جو گذر،
ٿيو عجب سنمان اُنجو ۽ نظارو بينظير.

۴- عيوضي آهي اپوجهن ۽ اڇوتن جو اول،
حق گهرو آهي حقيرن جو، سقيمن جو سفير.

۵- ڪاٻه دل ڏاري نه آهي، بند ناهي ڪوبه در،
ماڻ ناهي ماپ جو ۽ ساڻ جي ناهي سرير.

۶- تو چتائيءَ سان چٽي پيغام، جو آيو ڪٽي،
ڪانگريسي گهر سندو پيو پير ۾ پختو زنجير.

۷- خاص وس وارن ڪان وڌ تو آس ڏاري عام ۾،
عام ۾ آڻڻ گهري تو روشني روشن ضمير.

۸- رنج خاني ڪان ڪڍي ڪنهن گنج خاني ۾ رسيو،
تو ڪبازن سان ٺهڪ ڏئي، خنده زن سان ڪنب ڪير.

۹- سخت چولي مار ساگر جاتي جهڳڙي ۾ رهي،
آهه اُنهيءَ دل ۾ آسائو اڃا گانڌي گنڀير!

۱۰- هو اڳي جو آسرو 'بيوس' قوي سو ٿيو يقين،
وس پڳي ويلا وڃائيندو ولائت ۾ نه وير.

□

جاتي جهڳڙو

چوٽ چاڙهي لي وچي پهتو هي جاتي جهڳڙو،
هو اڳي هند ۾ ٿيو هاڻ ولاتي جهڳڙو.

۱- ناه پاڳي جي پلي لءِ، نه سچي لاءِ سٺو،
قوم قاتل جو بڻيو، ديش گهاتي جهڳڙو.

۲- جنهنکي تون پاڻ بچائڻ جو ٿو هٿيار چئين،
آهه خود تنهنجي ئي گردن تي سو ڪاتي جهڳڙو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۳- نقش مذهب ۾ پيريل رنگ رياڪاريءَ جو،
آهه ذاتي نه ذرو، صاف صفائي جهڳڙو.
۴- بحث بي معنيٰ ٿيو مؤر نه منطق مان وريو،
مفت مغزن کي کپائڻ لاءِ رواجي جهڳڙو.
۵- سي به چاڙهيائون جهازن ۾ سڀئي سوغاتون،
جن جي هئي هند ۾ هروقت حيالي جهڳڙو.
۶- ديس پائڻ جي رهيو خون جو پياسي جو اڃا،
آهه راڪاس - جگر، ديوَ جي ڇاتي جهڳڙو،
۷- لوهه محفوظ تنجي پنهنجي تقاضا ۾ تمام،
چاڙهيو، مگسي تي ڪجي خوب قلاتي جهڳڙو!!
۸- نيٺ ’ببوس‘ تي ڏينڌوري سان سليءَ دنيا کي،
ڪئن مچائي ٿا سگهن ديس جا پاڻي جهڳڙو!

□

ڪٿي (اتحاد)؟

ايڪتا جا ديوتا! تنهنجو لهان مندر ڪٿي؟
جنهن ۾ اتحادي اُجالو آهه سو اندر ڪٿي؟
۱- دربدر ٿيو دادلا تو بن اُميدن جو جهاز؟
آس آزاديءَ لاءِ آهي بيٺڪي بندر ڪٿي؟
۲- ويو مچي طوفان ضدي، سمنڊ ڇولي مار ٿيو،
ڪٿن ملن مقصد جا موتي، شانت - گهر ساگر ڪٿي؟
۳- ڪٿن فسادي خون ويندو قوميت جي قلب مان؟
نبض تي نشتر ڪٿي، شريان تي خنجر ڪٿي!
۴- سمجهه صالح تي، تميزي ۽ دماغي چوٽ تي،
تو پڇي پهچي ڏنگڻ لاءِ لوڀ جو اجگر ڪٿي!
۵- انڌ جا ڪوپا چڙهيا خود غرض چشمن جي مٿان،
ڪٿن پيلا ايندو نظر ۾ ”پَرُ ڪٿي ۽ گهر ڪٿي“!
۶- عهد شاهاڻا قرن ٿا مطلبي محوَر مٿي،
آهه اختياريءَ جي واڪن ۾ به واڳيءَ وَرُ ڪٿي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٧- جاڙن مان گذري عام جو آسودگيءَ ۾ تئي گذر،
دلنوازيءَ جو جهان ۾ سو ديالؤ در ڪٿي؟

٨- ماس چنبيباز ڪنهنجو ٿا ڏڪن آڪاس ٻاان،
ٻبز چهنبن مان چون پيا "پل ڏ وڙهندي مر ڪٿي".

٩- برڪتي ڪاڻيرو صحبت سان ڪري جو لوه، زر،
پرت جو پارس پهڻ سو قرب ڪيمياگر ڪٿي؟

١٠- جو ملائي مفردن کي مرڪبي ميلاپ ۾،
سو حب الوطنيءَ جو 'ٻيوس' جذبو ۽ جوهر ڪٿي؟

□

اجڙ آس

واءِ قسمت! پيو سنگا جل ڪان اُجايل ورڻو،
ڪلپ جي برج ڏي پهچي پيو بڪايل ورڻو.

١- زخم-دل صورت ناسور ڪيا ڏو جي جراح،
ناڻءِ نشتر، خفي خنجر سان پيو گهايل ورڻو.

٢- ڏردمند داد گهريو، دانهن ڪٽي، در ڪي اچي،
درد بيداد سان پيو دؤد دڪايل ورڻو.

٣- مون پريل ڪنهنجي ڏسي آندي اُجهاٽيل پنهنجي،
بلب ٻجليءَ کان پيو شمع وسايل ورڻو.

٤- بيڪسي حال ڪيو نقش اچي پيش نظر،
ڪنهنڪي سختين سان ستمگر پيو ستايل ورڻو.

٥- هام همدردي سٽي آس اُٿي عرش اُڏي،
پيو اُڏيل آس کي دڙپن سان دٻايل ورڻو.

٦- شان شاهاڻو ڏسي مون گهريو انجام پڙي،
ليڪ لاچار ڏيو وعدي وڃايل ورڻو.

٧- مون چيو: 'خون نپوڙي ڪ نه ڪر دل سڪٽي'،
ڏو چيو: ناهه هتان بوند بچايل ورڻو.

٨- درد کان دانهن ڪرڻ جي به اجازت نه ملي،
بند گل ڪشت بلا سان پيو ڪنبايل ورڻو.

www.sindhsalamat.com　books.sindhsalamat.com　Scanned with CamScanner

٩- آس دل آهـ أجـڙ رات انڌاري ڪاري،
آهـ ’بيوس‘ ڪـي سچر سوُر سجهايل ورڻو.

□

آشانتيءَ ۾ آئڙ

(١)

شعر سازيءَ جي ڪا خوراڪ نہ شاعر لاءِ رهي،
خوشخياليءَ جي غذا مرد نہ ماهر لاءِ رهي،
جلوه بازيءَ جي چمڪ چشم نہ ظاهر لاءِ رهي،
ڪا أڏڻ جي جڳھ طبع جي طائر لاءِ رهي،
آس آڪاس ۾ روشن نہ ستارو ڏسجي،
هاءِ! اڄ هند مٿان ڏنڌ ٿـو ڪارو ڏسجي.

(٢)

آهـ هن گهور أنڌاري ۾ سهائي مشڪل،
جوت بي جوت بڻي جلوه نمائي مشڪل،
ڪابہ تصنيف جي جوهر جي صفائي مشڪل،
جوت اونده لـي ٿئي دست رسائي مشڪل،
نا أميديءَ جي نہ عالم جو ڪنارو ڏسجي،
هاءِ! اڄ هند مٿان ٿو ڏنڌ ڪارو ڏسجي.

(٣)

ڪين اڄ هند جي آسڻ تي سماڏي ٿي لڳي،
جنهن مان روشن ٿئي نظر ڪين سا جوتي ٿي جڳي،
ڪين حاصل سو، جو هو يوگ جي يڪتيءَ ۾ اڳي،
ناس سا ڏن تي آشانتيءَ جي نئين ناد وڳي،
لطف سازيءَ لاءِ سچو ٿو نہ سهارو ڏسجي،
هاءِ! اڄ هند مٿان ڏنڌ ٿو ڪارو ڏسجي.

(٤)

شانت - ساگر جي نہ گهرائي مان گوهر نڪتا،
خوض جي ڪاڻ منجهان لعل نہ احمر نڪتا،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

نڪر نولاد ڳسائڻ سان نہ جوهر نڪتا،
گيان گلزار مان افسوس نہ گل تر نڪتا،
ساز سينگار جو سامان نہ سارو ڏسجي،
هاء! اڄ هند مٿان ڏنڌ ٿو کارو ڏسجي.

(٥)

نير نرمل نہ رهيو، هنج جي حاجت نہ رهي،
ڇڏي، مهراڻ مان موتين کي سڳهي ٿي نہ لهي،
ويهي ڪيڏن چوڳہ بنا هنس وڃائيندا وهي،
ايندا ڪانگيرا ڪندا ڪانگہ ٿي ڪاري تي ڪهي،
ڪونہ هن ڏينہن لئي ٿو ڏونڌ ري چارو ڏسجي،
هاء! اڄ هند مٿان ڏنڌ ٿو ڪارو ڏسجي.

(٦)

ساز هنديءَ ۾ سرن جي بہ ملاوت نہ رهي،
مؤج ميناج جي ۽ راڳہ جي راحت نہ رهي،
ڪابہ اتفاق ۽ اتحاد جي عادت نہ رهي،
يڪ زبانيءَ جي زبردست سان طاقت نہ رهي،
هرڪو پِرِ پنهنجي ۾ 'بيوس' ٿو نيارو ڏسجي،
هاء! اڄ هند مٿان ڏنڌ ٿو ڪارو ڏسجي.

□

پريم پترو

(شڪوڻتلا لکي رهي آهي)

(١)

رشي بن جي ڦلواڙ ۾ ناهہ دل،
سڳنڌي ۽ سينگار ۾ ناهہ دل،
مرگهہ، مور جي لار ۾ ناهہ دل،
ڪٽيا جي ڪنهين ڪار ۾ ناهہ دل،
رهي دل اُداسي ٿي ويچار ۾،
سدا - سونهن ساگر سندي سار ۾،

(٢)

بسنتي هوا برج ۾ ٿي گهلي،
ٽڙي تار هر ڪا گلن سان جهلي،
پرنتو ڪنول گل نه دل جو کلي،
اُچل سان اکين مان ٿو پاڻي چلي،
پڇي پوچ پتر پوي لال ٿي،
لکان مور جي ڪنپ سان حال ٿي.

(٣)

چوي دل لکي ڏي لڇا ٿي جهلي،
ڌرم ۽ مرم ٿو پرت ڪان پلي،
حيا جي حڪومت هٿن ٿي هلي،
ڪنيا ٿي، سگهان سوز دل ڪئن سلي؟
اي انسويه ۽ پريمدوا! ڇا لکان؟
بتايو بره جو لکڻ ڪئن سکان؟

(۴)

لڳي نينهن جي جنهنکي ناوڪ ٽکي،
وٽي ڏيل ۾ جا ڏکن سان ڏکي،
نه جا سوز ساندڻ اندر ۾ سکي،
نکي حال جو سگهي ٿي لکي،
ڪري سانت سا جي، ته جيءُ ٿو جلي،
ڪڇي ٿي، ڪڇڻ کان لڇا ٿي جهلي.

(٥)

اي راجا دشينت! اي پرجا پتي!
چمن ۾ لڳي چيٽ تو بن ڪتي!
گلابي گلن ۾ نه رونق رتي،
ڦٽي ٿوڳه ٿي، موج جا هئي متي،
ٿيو ڇهڇٽو چٽ متيو ماڳ آهه،
پکين ۾ به ورلاپ جو راڳ آهه.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(٦)

بچيو ٻاڻ ڪان مرگهه، ڏيئي ٻني،
مگر منهن ڏيئي مرگهه - نئني مُني،
نظر تيز ڪٽيا - نواسڻ ڪُني،
نه ساعت سنياري سگهي ٿي سني،
اوهانجي هٿن ۾ رڏي ۽ سڏي،
دوا آهه، درشن اتل اوشدي.

(٧)

پڇم ٿي لڪيندي، ٿي پورب ڏسان،
جهڪيرو ٿو پرڪاش پسجي جتان،
چوان ٿي اچانڪ اُپرندو اِتان،
پسي ساڪ سورج، ٿنور جان ٽلان،
اندازيءَ پنيان من سهائي اچي،
وچوڙي پنيان وصل وائي اچي.

(٨)

اوهان وس رشي - آشرم جي لڄا،
ڌرم ۽ مرم ڌرم جي لڄا،
اي راجن! اوهان وس شرم جي لڄا،
۽ 'بيوس' ڪنيا جي پرم جي لڄا،
ڏکي پشپ پاٽر ۾ هن پتر کي،
بچائج پوَن! چِتِر - پت چُتر کي.

□

وشوامتر جو پڇتاءُ

(ٻاڻ مان ڇاول شڪونتلا کي سندس ماءُ ميدڪا جي گود ۾ ڏسي)

(١)

نشاني پکي ٽون ٽتل يوڳ جي،
رشيءَ جي ٻري سنگ، سنجوڳ جي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سچي ثابتي ٿون وشڻ ۾ پوڳ جي،
صفا صاف تصوير ۾ من روڳ جي،
سچو سلسلو سادڻا چت ٿيو،
پڙيءَ سان ڪيل پاپ پرگهٽ ٿيو.

(٢)

چڙهي مڪت - مارڳ سندي ڪوٽ ٿي،
رسي گيان ۽ ڌيان جي چوٽ ٿي،
اچي سادنا يوڳ جي اوٽ ٿي،
ڪريس ڪنڌ پِر ڪام جي چوٽ ٿي،
وڌو مينڪا موهه - اوڙاهه ۾،
ويل پول پڃي رشي راهه ۾.

(٣)

مون سنسار سنبنڌ ڇڪيءَ سان ڇنا،
ڇڏي راڄ ۽ پاڳ جا سک ڏنا،
نه باقي رهي ڪامنا جت چاهنا،
وشڻ پوڳ جي اُت رسي واسنا،
عجب ڪام، ڪيڏي رسائي عجيب!
عبث آهه هن مان رهائي عجيب!!

(٤)

مون شڌ گيان گنگا ۾ غوطو هڻي،
پريو پاڻ ڪي ڪام ڪپ سان ڪٽي،
هٿس هنس، پر ڪانءُ ڪٿن پيس ٻٽي؟
نه موٽي وڙيا، ڪاڪ وشتا وٽي!
ڪيو نات ڪي نار تان جنهن نشار،
ڌڪار اهڙي وشواهتر تي ڌڪار!

Scanned with CamScanner

(٥)

أتي ڪام اگني رشي - ڪن منجهان!
ٿيو پاپ پيدا مني - من منجهان!!
ڦڳيو مست هاٿي ڪنول ٻن منجهان!!
ڪليو گل گرهستي ٽپي ٻن منجهان!!
ڪنڊون ڪام روپي ٻڌيءَ ٻرڇ کي،
سپاڙو ٽڪي ويو! ٽڪي ويو!! ٽڪي!!!

(٦)

ويا سونهن مچ ٽي پتنگ جان جلي،
رکيشر، منيشر، نبي ۽ ولي،
مها وير، يوڌا، بليسر بلي،
هليا هار ڪائي نه ڪنهنجي هلي،
نظر جو جتي تير ٺهڪي چڪو،
وويڪي ڪچو ڪانچ 'بيوس' پڪو!

رشي آشرم

(١)

جتي سونهن سوڀيا جو ناهي ڪو پار،
جتي ڦوهه، جوڀن ۽ هردم بهار،
جتي خاص جهنگل ۽ منگل اپار،
جتي سبز سائي وڻن جي قطار،
سڳنڌي ۽ سينگار سهڻو جتي،
رشي آشرم جو ٺڪاڻو تتي.

(٢)

جتي مور ۽ مرگهه ناچون نچن،
جتي بي ڏڙڪ پولڙا پيا ٽپن،
أڏامڪ اچي خوب لاڏيون لنوَن،
پرندن، چرندن جون موجون مچن،

Soorih Mirani - Naudero

Scanned with CamScanner

اٿي جشن جيڪلن ۾ جنسي جتي،
رشي آشرم جو ٺڪاڻو ڪٿي.

(٣)

آهنسا ڌرم جو سهارو جتي.
گهمي شينهن سان مرگهه پيارو جتي،
ڦرن ساڻ ماڻهن جو آرو جتي،
نظارو سچو نينهن وارو جتي،
ستائڻ جو ورتاءُ ناهي جتي،
رشي آشرم جو ٺڪاڻو ڪٿي.

(٤)

جتي آهه آڪاس اوجل سدا،
هلي ٿي هوا صاف سيتل سدا،
وهي جل ٿو چشمن ۾ نرمل سدا،
مچي موج لهرين جي پلپل سدا،
رهي سورڳ روپي مزو ٿو جتي،
رشي آشرم جو ٺڪاڻو ڪٿي.

(٥)

جتي ڪند ۽ مول ڪي آ گذر،
جتي سانڍيڻو ناهه دنيوي سمر،
وڇاڻو ڪکن جو، وهاڻو پٿر،
ڪپي مرگهه ڇالا جو ننڍڙو ٽڪر،
نه ماري ڪڏهن گهرج گهوري جتي،
رشي آشرم جو ٺڪاڻو ڪٿي.

(٦)

جتي خيال اوچا ۽ سادو گذر،
جتي گيان ۽ ڌيان جو آهه گهر،
جتي آهه وديا جو اونهو اثر،
جتي ڪنهن خطا جو نه 'بيوس' خطر،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سدا يوڳ، جپ، تپ سماڌي جتي،
رشي آشرم جو نڪاٽو ٽتي.

□

شروڻ ڪمار

(١)

چتڪي آيو چوهه مان ڪڙڪو ڪانُ ڪري،
ڪونڌر ڪناري ڪريو سريوءِ سيس ڌري،
هٿ پياسي پيءُ ماءُ جو جر ري جيءُ جري،
هتي ٻاڻ ٻري، شروڻ شيو شوير ۾.

(٢)

ٻَڙ ٻُڙ ڪندو جنن گهڙيو گهڙي ۾ پاڻي،
هن ٻه سيگه سنگين ڪئي هٿ هاٿي جاٿي،
اچي هن اتفاق سان سانجهي ٿي ساٿي،
اوندهه اياڻي، جنهن دوکو دسوت ڪي ڏنو.

(٣)

ٿڪيو، ڪري ٿهه ڪري ٻلي ٻاڻ جهلي،
پاڻي ڪٽي پيءُ ماءُ ڏانهن هاٿي ڪيئن هلي،
جيڪس جن جي جان ٿي ٻنا جل جلي،
ساٿن ڪير سلي، حقيقت هن حال جي.

(٤)

ناز نه جن کي نور ٿي جي اکين ڪان آجا،
رڻ ڪيءِ راجا، ٽن جي هڪ ئي هوت سان.

(٥)

ٽو جو هنيو هڪ تي، ٽنهن ٽنگر ماريا ٽي،
هڪ سَر منهنجي سر مٿي، ٻيو ٻيلو پٽا ٽي،
ٽنئين سيلي سيني کي سليو، منهنجي ماتا جي،
ٻنا جوت جوڙي کي ٽو ٽرچيو ٽير سان.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(٦)

مونکي پنهنجي پاڻ جو راڄن! خاص نہ خيال،
پر مون ڏاران پيءُ ماءُ جو جڳڻ آهه جنجال،
مارينداٰ سنسار ۾ ساعت ساعت، سال،
کر ٻالائي ٻال، ٿن کي ٽاڻڻ سان وڃي.

(٧)

اِتي شروع شير جو ٻوٻون آهہ پساهہ،
سريوءَ ڪناري ساهہ، سورهيہ ڇڏيو سيگهہ ۾!

(٨)

دلو ڪئي دسرت ٻڳو نيڻ نچوئيندي،
راڄن روئيندي، هليو هوو ٺهار ٿي.

(٩)

اچڻ جي آواز جو پريان پين پرلاءِ،
اُتي پريم اُکير مان پڪاريو پيءُ ماءُ،
”دير ڪيہءِ ڪٽن داد لا، دل ۾ هو ڏڏڪاءُ،
آءُ هلي ٿون آءُ، انڌن جيون جا آسرا!“

(١٠)

سٽندي سڏڙو سڪ ٻريو، دسرت دل هاري،
هلي نہ هنياري، ڪڇي ڪڇڻ نہ اُڪلي.

(١١)

هٿ وس حيلن سان ڪٿي دسرت دليري،
چي: ”سريوءَ ڪناري سانجهہ ٿي البت انڌيري،
مون ٻي ڳج گمان ٿي سيگم سنٽين سيري.
ٻول ٿيو ڏيري، ٻهڳڻ منهنجي ٻاڻ سان.

(١٢)

سريوءَ ٿي سڏڪا ٻريا، ٽاب ڇڏي ٽحمل،
پاٺيءَ ۾ پٽدا ٿيو وڏو هلاچو هل،

Scanned with CamScanner

ڏسرت ڏکي ڏره ۾ ٻر ٽيو بلڪل،
جڏهن ڏيو گل، شروع جيوت جو ٽيو.

(١٣)

"ڏسرت ڏره وندن اُٿي ڪيئن اپو اپواڏ،
شرون ريءَ شواڻ، ڪندو ڪيو شوڏا رکي؟"

(١٤)

"اوهين ايوڌيا ڏنهن هلو جتي منهنجو راڄ،
الي اوهانکي ڪين ٽڳي ارچڻ يا احتياج،
هڪيو هميشه لاءِ رکان سک سمپت جو ساڄ،
ڪندس اوهانجو ڪاڄ، پنهنجي هٿين پاڻ مان."

(١٥)

وڪ پانيوُن هن ويرِ ٽا ايوڌيا ڳاڻ اڳني،
ساچڪيا چنتا جي ٻري لو جا ڏيل ڏني،
سڙي دل سکرات ئي ٻوڙي، ڪين ٻني،
چڏي سپ چني، اسان آس سنسار جي.

(١٦)

شروع سان چکيا چڙهيا، ورد ڪندا ورلاپ،
لپي ٻنهي لپسين ڏنو سڙندي مهل سراپ،
تہ دسرت لنهنجي لاءِ هي پرگهٽ ٿيندو پاپ،
پٽر سندو سنتاپ، سهندي مرنديِن سيگهه ۾.

□

لطيف حدانيہ

پنهنجي خاوند جي قبر تي

أجڙيل حيائيءَ جا اُجها! سکٽي جياپي جا جهلا!
مان ڪٿن جيان جڳہ ۾ پلا، منهنجا مٺا لوڪانسوا.

١- سيني ۾ منهنجي ناه دل، آهي نہ آهي باه دل!
آتش وسائي آهٔ دل، شعلہ زن منهنجي صدا!

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٢- تو کانسواءِ نورجهانُ، اوندهه حدانيه خاندانُ،
اي ناز پرورده جوانُ، اي ماهرو، اي مه لقا!

٣- تون ڪئن انڌاري قبر ۾، ساجن سهي پئين صبر ۾؟
ڪهڙي ٿهاري جبر ۾ توکي جهليو آهي جفا؟

٤- تنهنجو ڇيو ڇشمن ڏري، سينگار سڀ سالم ڪري،
آيس سڄڻ! مان توڳري، خاوند! نه ٿيءُ مونکان خفا.

٥- تو ريءَ جيڻ ناڪام ٿيو، عنقا مثل آرام ٿيو،
سياپو صبح ۽ شام ٿيو، واصف سوا ماتم سدا.

٦- تو بن لطيفه ٿي ڳري، ٿي عرش ٽي آهون ڪري،
ساعت نه ٿي تو ريءَ سري، فڪرات ۾ دل ٿي فنا.

٧- جو آب چشمن مان وهيو، تنهن مان پوي چشمو ٿهيو،
پاڻي نه پنبڻين ۾ رهيو، دل خون هاري ٿي صفا.

٨- تو ساڻ ٿي شل دوبدو، ظاهر ڪريان غم گفتگو،
باقي نه ٻي ڪا جستجو، اي آرزوءَ جي انتها.

٩- پاسي ۾ پنهنجي جاءِ ڏي، وارث! ولهيءَ جي لاءِ ڏي،
ڏي درد کان دلجاءِ ڏي، ڏي هجر هاڃي کان شفا.

١٠- سوَ سور جي سلوات سان، فڪرات جي فاتح پڙهان،
ٿي قبر ٽي پيٽا ٽريان، هي لڙڪ گل لوهوءَ رتا.

١١- اي بي حيا ڪرڙي قضا، ظالم فرشتا موت جا!
اي بي ترس ٻاڍ فنا! ڳڌجي ڪيوَ مون سان دغا.

١٢- واصف رڳن جي تار ۾، هرهڪ بدن جي وار ۾،
'بيوس' سڄي سنسار ۾، واصف وسي ٿو جابجا.

□

شاعر

تو ۾ هر دل جي تڪڻ لاءِ ليڻ جاءِ کپي،
هر زماني جي غذا تو ۾ کيڻ لاءِ کپي،
جي پڇين دل، ته ڳنڍڻ لاءِ ٻه مومياءِ کپي،
جوش تنهنجي سان هڻڻ هوش ٻه همراءِ کپي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جنهن کي ڏنگو پيو هٽين تنهنکي ڪي ويتر پيو وٽين،
جا سگهي ڳڻ نه ڳڻي، اهڙي ڏون ڳڻ ڳوت ڳٽين.

(٢)

ٻول ٻولڻ تي لڳي تو مان زبانن جي زبان،
ٻي ٻيانيءَ کي ملي تنهنجي وسيلي ٿو بيان،
ڳپت اسرار ڪرين غيب جي پردي مان عيان،
آڻين ساڳر کي ٿو ساغر ۾، ڪرين موءِ ميان،
ٻوڏ- سپرش کي ڪلا آهه عطا ٿيل ڪهڙي؟
جنهن سان هر جنس وڃي ساز سريلي جهڙي.

(٣)

پاڻ سان ٻرُ پيو ڪٽين، ساڻ نه پر پاڻ ڪٽين،
پنهنجي غرض جو يا گهرجن جو نه ڪجهه ماڻ ڪٽين،
ساٿ سنسار جي سورن جو سڄو ساڻ ڪٽين،
خون دل ڏين پيو خوشيءَ سان نه مگر چاڻ ڪٽين،
آڳـ آپي کي ڏيئي جوت جڳائين جڳ ۾،
روشني ڏيهه کي ڏين، جان جلائي آڳ ۾.

(٤)

لهر وڄليءَ جي تکي پنهنجي جا جذبن ۾ ڏرين،
تنهن سان هڪ جاءِ تان هر جاءِ تو ڦهلاءُ ڪرين،
جسم مرده ۾ ٻه هڪ وار نئين جان پرين،
هر تحرڪ ۾ زمان توڏي، زمان ڏي تون ورين،
تنهنجو ويچار ۽ واٽي ۽ ڪرم سڀ سڦلو،
ذات مان ذات لهي تو مان ڪري عامَ پيلو.

(٥)

اهڙي ڪنهن اوج رسي تنهنجي رهڻ جي دنيا،
ڪنهن ڪشش سان نه جتان آهه لهڻ جي دنيا،
آهي اڻ ڏول، اچل تنهنجي پهڻ جي دنيا،
ڪنهن نه وهنوار جي واهڙ ۾ وهڻ جي دنيا،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

رات چوڏس جي چنڊ جي پاڪ اُماسي ڦهري،
جاري موتين جي پنيان ساڳي ڏلاشي بهري.

(٦)

خاڪ پيرن جي فلڪ ڏنهنجي چمڻ لاءِ اچي،
هير هيڪار پري ڏوسان گهمڻ لاءِ اچي،
موت - سيجا ڏسي بقا ڏوسان سمهڻ لاءِ اچي،
وجد ۾ رقص ۾ 'بيوس' تي جهمڻ لاءِ اچي،
دل جي درياءَ ۾ سا موج ۾ مستي نہ هجي،
اوچ شاعر جي زماني ۾ هي هستي نہ هجي.

□

رام رحمان

رام چئون، رحمان چئون، مطلب ته سڌو الله سان آهه،
دين چئون يا ڌرم چئون، منشا ته انهيءَ جي راهه سان آهه،
عشق چئون يا پريم چئون، انڇيا ته انهيءَ جي چاهه سان آهه،
ساڌو ٻڌون يا سالڪ ٿيون، مقصد ته دل آگاهه سان آهه،
اکرن جي اوجهڙ ۾ اڙجي، مٺت نہ دلِ آزاري ڪر،
جان وجهي بي جان اکر ۾ ڪجهہ مطلب ٿي ڏيان به ڌر.

(٢)

جي مسجد گهر مولا جو، ڏرسول ٺڪاڻو ڪنهنجو آهه؟
چا ڪعبي، چا ڪاشيءَ اندر ٺام ٺڪاڻو ڪنهنجو آهه؟
خود دل يا هردي ۾ هي چا نِڌاڻ ٺڪاڻو ڪنهنجو آهه؟
هن سندر سنسار اندر هي ساز سُٺاڻو ڪنهنجو آهه؟
جنهن سان ڏڪرار ڪرين ٿو ڏنهنجو ڪهڙو خالق آهه؟
چا، هندو يا مسلمان جو ٻيو ٻيو ڪوئي مالڪ آهه؟

(٣)

پائن پنهنجن ساڻ لڙڻ، تعليم اِها قرآن جي ناهه،
سوچ ڪريو منشا به اها ڪا ويدن جي فرمان جي ناهه،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سچ پچ مارا ماري اصلي عادت ڪا انسان جي ناهه،
خون خرابي، دنگيبازي، ڪارا ها ايمان جي ناهه،
ٻن نيٽن هوندي پڻ 'بيوس' چيز نہ هڪڙي ڏسجي ٿي،
هر مذهب جي اندر درس تميز نہ هڪڙي ڏسجي ٿي.

□

تون

تون ئي سچ ۾ سوجهرو ۽ چنڊ ۾ چانڊاڻ تون،
سونهن ۾ سوڀيا گلن ۾، پڻ سڳنڌ سرهاڻ تون.
١- بادلن مان ٿو وسين برسات جون بوندون بڻي،
تيز وڄليءَ جو تجلو ۽ ڪڪر- ڪاراڻ تون.
٢- ڇا پٽا پٽ انڊلٺ ۾ ٿو ٻڪي تنهنجو لقاءُ،
صبح ۾ ٿئين سون رنگو، شام ۾ ڳاڙهاڻ تون.
٣- ٻر ڪرين ٿو پاڻ سان ٻولار هن سنسار جو،
ٿي گره، تارا، ستارا، ۽ آڪت نيلاڻ تون.
٤- ٿو لڏين لهرين مٿان، ڇولين مٿان ڇلندو وڃين،
ڍنڍ جي سختي بہ تون، مهراڻ جي ماٺاڻ تون.
٥- تيڪ، تنهنجو واءُ، واچوڙي، ٽڪي طوفان ۾،
هير ۾ هلڪاڻ تون ۽ ٻاق ۾ آلاڻ تون.
٦- ماڪ موتين هار ٿي سينگار سبزيءَ جو ڪرين،
تون جواهر ۾ جهلڪ، لعلن اندر لالاڻ تون.
٧- سرس تون صاحب سندي آهي صفت ساراهہ ڪان،
خاص خوبين جو خزانو ۽ گڻن جي کاڻ تون.
٨- برهہ 'بيوس'! ٿو اُٿي هر روپ مان تنهنجي رنگي،
ڄاڻ تون منهنجي طلب کي پار پنهنجي آڻ تون.

□

ٻوار ٿڌا

مهر ڪر اي مهر جا والي نماڻن ماڻ تون،
جنهن ۾ نت منهنجي ڇڱائي ڏي سچي سا ڄاڻ تون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

١- ڪر ڏڪين لءِ درد پيدا منهنجي هن هردي اندر،
دل اُجڙ کي سبز سائين! پريم جل سان پاڻ ٿيون.

٢- تو سڄي سنسار ۾ ڏاتار ٿي جهڙو نه ڪو،
پنهنجي ٻيڪس جي پڄاري مان پري ڏي ڏاڻ ٿيون.

٣- آهه ٿو جهڙو نه ڪو ويجهو، وسيلو، واهرو،
سوڙهه، سختيءَ ۾ سچا سائي! سدا رهه ساڻ ٿيون.

٤- واسطا تنهنجي مان جوڙيان ٿوئي هڪ سان واسطو،
پاڻ ٻن، ٻئي جي اندر مان ڇڏ ڇني ڇڪ ٽاڻ ٿيون.

٥- ڇهڇلو جنهن ڪان ڏسان هر چيز ۾ تنهنجو ڇلو،
اهڙي چت ۾ ڪر چٽي چمڪات سان چانڊاڻ ٿيون.

٦- نت رهن نيڻن ۾ منهنجي نينهن جا نرمل نشا،
ڏي اڏي ’بيوس‘ کي اهڙو محبتي ماڻداڻ ٿيون.

□

سامونڊي سپون

ڇور ڀريون

ڪٿي؟

١- منهنجي دل جا ديوتا! تنهنجو لهان مندر ڪٿي؟
عشق جو جنهن ۾ اُجالو آهه سو اندر ڪٿي؟

٢- دربدر ٿيو دادلا! ٿو بن حياتيءَ جو جهاز،
بره وارن لاءِ آهي بيٺڪي بندر ڪٿي؟

٣- ويو ٽڄي متّرا ۽ گوڪل، ناهه جمنا جڳ - پٽي،
شهر - شيوا ۾ وڃي پڇ محب مرليڌر ڪٿي؟

٤- قدرتي ٽائير جنهنجو تو ڪري ٽامي کي زر،
آهه سو دردي دلين ۾ ڦرب ڪيمياگر ڪٿي؟

٥- وِٽ وڇوڙي جو نه ساري بره ۾ بيوان ٿي،
نت نهارن نيڻ نيهي دل گهريو دلبر ڪٿي؟

٦- جوڳ، جپ ٽپ، سادنا، ڀڳتي، سماڌي گيان ۾،
تو ڏنگي هي مست مايا جو اثر اجگر ڪٿي!

٧- جنهن کي ڀڇڙ سان نہ ڪڏهين ڪاٽ ٻي ڪيڏي پوي،
آهہ سو ڀرپور ڀنڊاريءَ جو داتا در ڪٿي؟
٨- هڪ جهلڪ جنهنجي سان روشن ٿا رهن شمش و قمر،
سو ستہ پرڪاش وارو سونهن جو ساگر ڪٿي؟
٩- سخت ڇولي مار ساگر، آهہ بندر ٻي منار،
هن انڌاري ڏوجهري ۾ روشني رهبر ڪٿي؟
١٠- ٿڪجي پيلي سيجا سکن تي، پر ڪٿي پختي پريت،
نار نازڪ تن ڪٿي، ڍهليو ڏکيو ڏونگر ڪٿي!
١١- ڏيو هزارا تخت تياڳي راهہ راويءَ تي ڏنار،
راڄ راجيسر ڪٿي! ۽ نينهن ۾ نوڪر ڪٿي!
١٢- سڏ پڙاڏو آهہ ساڳيو پر ٻڌڻ ۾ ڦيرڦار ٿيا؟
سمجهہ سا سوچي سهي ڪر، آهہ وائيءَ ور ڪٿي؟
١٣- خواب ۾ 'بيوس' ٻجهي وئين خواب جي سامان سان،
سوٽ ساري، هوش ڏاري، ڏس تہ آدي گهر ڪٿي؟

٢. گپت گنگا گيان جي

١- گپت گنگا گيان جي تي آمري ويلي وهي،
جو سچو تيرٿ هجي سو پل اصل مرڪي لهي.
٢- ڪٿن نہ ٿيندي جنگ جاري، ڌرم راجن واسطي؟
جو ڪتا ٻي قيد لءِ تو تخت دل جي تان لهي!
٣- من نہ پاڻيءَ جان هميشہ وهڪ هيٺاهين وڃي،
پر ورڪي پمپ سان ڏيجي مٿاهينءَ تي وهي.
٤- دل جو مندر ڏيهو اُجڙ دلبر جو گهر ويران آهہ،
ڪام راجا جت وسي ڪٿن رام ويچارو رهي؟
٥- سخت ولهہ، برسات ۾، ڪنهن رات سوڙين مان اُٿي،
ڏس تہ ٻاهر ٻي اجهن لءِ وئل چيا چيا ٿو وهي!
٦- درد جي ديوي ڪري ٿي منش کي اعليٰ اُتم،
ڏکي ڏهن ڪان آن آجو ڳاهہ ۾ جڻن جڻن ڳهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۷- اڄ غريبن جون ڪکايون جهوپڙيون مالڪ گهمي،
ٽو مڙهيءَ، مسجد، مندر، ديول، ٽڪاڻي کان ٿهي.

۸- جوڙڻ چڪر ۾ چون اُٺنيءَ سندو امڪان ٿيا،
اڪثري بهتر ٿهڻ لءِ جاءِ جهوني ٿي ڍهي.

۹- آتما روپي اندر ۾ ٿي امر جوتي جڳي،
ڪوش ڪهنا پيا بدلجن موت ٿي مٿي سهي؟

۱۰- مون پچائي خاص ڳوڙها شعر جا موتي ڪيا،
ڪَٿَ صرافي پرک وَس، ڪينجهر ڪهي ڪوڏيون ڪهي.

۱۲- هل نه گل ٽاڙا نٽڙيل چرنن اڳيان 'ٻيوس' ڏريون،
ڪين ڪؤماٽيل، ڪچو ٽو پشپ نـاڪر لءِ ٿهي.

□

۳. لالن لقاءَ ڏنهنجو

۱- لالن! لقاءَ ٽنهنجو هرجا نظر اچي ٿو،
ٽوکي ڏسان ٿو، آڏو دشمن اگر اچي ٿو.

۲- پردي ۾ رات جي چا ڪرٽا رکي ڪرامت،
ڪٿن چمڪندو ٽٽين سر ٽڪري سحر اچي ٿو!

۳- معلوم ٿي وچي ٿو روشن دماغ ڏسندي،
ڪٿن خاڪ جي ذرين ۾ شمس و قمر اچي ٿو.

۴- ڏاٽر جنم ڏيڻ ٽي ٽٿن ڪير جي وَهائي،
سنسار ۾ سفر کان پهرين سمر اچي ٿو.

۵- گل کي ٽکي چهنب سان دانهون ڪرين مٺن جان،
خود باغبان کي ٽوٽي، بلبل! ڏمر اچي ٿو.

۶- ڦرٽت چري وهائين، مرهم وصالي لائين،
ٽنهنجي هٿن ۾ دلبر! منهنجو جگر اچي ٿو.

۷- هوُ ٽو اُپائي گوهر، هوُسيم، زر، جواهر،
ٽحفا ڪٽي سڄڻ لءِ خود بحرو بر اچي ٿو.

۸- جٿن وصل کي نهاريان، جهاڳڻ پوي جدائي،
ٽقدير جي چڪر کي اُلٽو چڪر اچي ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٩- ڏسندي جمال جاني حورن لڳي حيراني،
ماهِ بدر فلڪ تي ٿي دربدر اچي ٿو.
١٠- رهڻيءَ ۾ ناهه عامل، ڪهڻيءَ ۾ خوب ڪامل،
اهڙيءَ سکيا جو ٻين تي مشڪل اثر اچي ٿو.
١١- هڪ نقط جو نظارو 'بيوس' جهان سارو،
ڏس نغم جو پسارو نڪري شجر اچي ٿو.

□

٠٤ پريم ساگر

١- پريم ساگر ۾ پوڻ سان ماستا مٽجي وئي،
هن پوتر جل اندر جڙ پاپ جي پٽجي وئي.
٢- هٿي جا سنڌن ۾ سمايل سخت دل جي داڻ داڻ،
قرب جي ڪانيءَ لڳڻ سان سنگ جڳن سٽجي وئي.
٣- دل ملي دلدار سان آئي پوت جي پيچ ۾،
وصل جي ور ور اچڻ سان واڻ جڳن وٽجي وئي.
٤- لطف ري ٿي زندگي بيڪار بوڪي جي مثال،
ڪامنا جي ڪٽ چڙهڻ سان ڪيميا ڪٽجي وئي.
٥- ڪي دليون فرحت ڦٽيون ۽ ڪي ڪيون شوق شڪار،
پر پرائي درد ۾ درويش دل ڦٽجي وئي.
٦- هار جي للڪار تي ليلان چنيسر کي مٽيو،
لعل جي لب ساڻ لذت لعل جي لٽجي وئي.
٧- مثل بلبل آرزو-دل تي اُڏي دلدار ڏي،
باز دنيا جي چنبن ۾ وات تي جھٽجي وئي.
٨- ڌرم رسمي ٿيو سچائيءَ جي اڳيان از خود لڄي،
سجّ اُڀري ڏس! ڏيئي جي روشني هٽجي وئي.
٩- پيٽ پالڻ لاءِ چا چا عشرتي سامان ٿيو،
روح لءِ خوراڪ 'بيوس'! جابجا گهٽجي وئي.

□

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٥. شمس تبريزي مزو

١- شوق مان وٺ شير دل تي شمس تبريزي مزو،
محب لءِ منصور تي ڏيکار رت ريزي مزو.
٢- پاڻ تيزيءَ سان ڀري، ٻاري وساٽيل پر نئين،
شمع آزاديءَ سندو هي آهه انگريزي مزو.
٣- صاف دل تي رنگ روحاني چڙهي چمڪا ڏئي،
ٿيو اچي ڏوتل لٿي تي واهه رنگريزي مزو.
٤- ٻانڌ وانگر دل ڀري ٿي دوست جي دولاب ڪان،
چاهه مان چوکو چکڻ پيو پرت پرهيزي مزو.
٥- جنهن ڪچيءَ ۾ ڪين پوکيو، ٿيو پکيءَ ۾ دربدر،
صبح جي سعيي وهيڻو شام جو ميزي مزو.
٦- قرب وارن جي ڪچائيءَ تي ڪشي ڪرڙي ڪمان،
چاهه وارن کي چکائي محب مهميزي مزو.
٧- فرش کي 'بيوس' چڙي اڄ ٿي اُڏامي عرش تي،
چا ٽڙيءَ جي ٻهاني ٿي وٺي تيزي مزو.

□

٦. هوت هردي ۾ وچايم

١- هوت هردي ۾ وچايم، ٿيو عبث ٻاهر لهڻ،
دل چڏي دلدار لءِ پيو مفت گولا ۾ گهڻ.
٢- گل گچيءَ پيل هار جو پاٽيءَ اندر پاڇو ڏنم،
سچ چڏي، پاڇي پنيان پيو مفت واهڙ ۾ وهڻ.
٣- جوڳ، جپ تپ، ساڌنا، فڪرات ۽ فاقيہ ڪشي،
راهه اُلٽيءَ جي خطا جون سوَ سزائون ٿيون سهڻ.
٤- دل اندر جي گپت ڪونيون، سي ڪري گروي ڏنم،
پنهنجي پريتم جي مندر ۾ ٿيو پراوَن جو رهڻ.
٥- جنهن انڌاري ڏيوري ۾ مون وهاريو ڏيوَ کي،
اُن پيگل پونگي جو بهتر آهه ديڱوئي ٻهڻ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٦- تون رُٺو آهين پرينءَ کان، پر رسڻ کان هو پري.
پاڻ خود پڇ پاڻ کان ڪٿ ڏيندو ٺاڪر سان ٺهڻ؟

٧- پرت سپرش سان خودي منجهي خدائيءَ ۾ اچي،
ڪيميا گر قرب آهي لوهه لءِ پارس ڇهڻ.

٨- اڄ تماشا گاهه قدرت ۾ اُگهاڙو ناچ آهه،
آهه هرڪنهن چيز جو برقعن، نقابن کان ٽهڻ.

٩- برڪتي ٻوندون برهه جون پريم پچڪاريءَ منجهان،
لال رنگ جون لاڏلا! ڪي خاص 'ٻيوس' کي ته هڻ.

□

٧. دل گهريو زاهد ٿيان

١- دل گهريو زاهد ٿيان پر مونکان مستوري نه ٿي،
ٻره ڏٺم اُلٽو ٻڌايو، هاڄ دستوري نه ٿي.

٢- پٽ پوڻ سان خون شرفا شان شريعت جو رکيو،
معرفت ڪوڙي نه ٿي، منصور لءِ سوري نه ٿي.

٣- دم بدم محتاج آهيان ٿير گهرجن جا سهان،
عمر پوري ٿي اچي خواهش مگر پوري نه ٿي.

٤- هوءَ تمنا ڏيهه ۾، ۽ هو ولايت ترڪ ۾،
دل ۽ دلبر جي وطن ۾ ڪيتري دُوري نه ٿي.

٥- چشم روشن مون گهريو، پر تو ڏنو چشمو ٽڪو،
مون کان مُوران هيءَ منا منظور معذوري نه ٿي.

٦- مصر مان ويو حسن يوسف سامهون ساڃي ڪٻي،
پر ڦٺيان ماڪِ حبش ۾ شڪل ڪا ڀُوري نه ٿي.

٧- هن کي هڪ عضوي ۾ هردم گڏ رهن ٽا نوش نيش،
سا مبارڪ جنهن زبان کان ڪار زنبوري نه ٿي.

٨- بحر ۾ ناموس جي پوريون شيون مٿ ٿي ٽرن،
جي ٽرو لهريون وڻن، ٿن جلد مشهوري نه ٿي.

٩- ٽار يڪتا، جا رڳن ۾ روز شب رُون ڪري،
ٽنهنجي ٽل ٽاٿيو ۾ ڪا ٽار ٽنبوري نه ٿي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

١٠- هٿ ڪفن مان ٻڌي ڪيي سڪنڊا، سڪندر ٿي سليو،
ڏس هٿان ڪوڏي ڪڻ جي ڪنهنڪي منظوري نه ٿي.
١١- آهي هرهڪ لفظ اندر قيمتي رت جو ڦڙو،
ڪير چوندو شعر 'ٻيوس' شاخ انگوري نه ٿي.

□

٠٨ عشق وارن جو انڪاري جواب

١- واٽ ور ور سان وڻ جنهنڪي چون سياڻا ثواب،
عشق وارن جو هميشه آهي انڪاري جواب.
٢- عشرتي تيلي جلائي قيمتي سگريٽ کي،
ڏس ته ٿامون ٿو ڪري ڪنهن سون جو خانو خراب!
٣- گهرج جي گهاٽي مٿان ٿي پيٽ پيڙان پيڙ جي،
ٿيو وچولي شخص لء اڄ پيٽ پالڻ ۾ عذابَ.
٤- عشق شيشي راهه تي ترڪي ٽڪو، ڪچڙو قدم،
ٻيوس ٿي آهي هلڻو هٿ جوانيءَ کي جناب!
٥- ٿو تمنا جي تماشي ۾ نچي پتلين مثال،
سر سلاميءَ ۾ جهڪائي آهه نالي ۾ نواب.
٦- ڪم ڪرڻ سڀان ئي پورهيت آهه ساڃو هٿ شريف،
مثل ڏائي شان شاهوڪار تي آيو عتاب.
٧- پنور، بلبل ڪان پنل دل ٻره واري ڪر خريد،
خار ڪان خالي نه آهي باغ - دنيا ۾ گلاب.
٨- خوب خوشرنگي بدن، پر دل منديءَ ٻي ڍنگي،
توڪري ڪچري مٿان ٿو ڪيئن سُونهين ڪيمخاب؟
٩- ڪهنب ويسي، خون رنگي بند بهتر بند ۾،
شال ڪنهن شوقين لء نڪري نه شيشي مان شراب.
١٠- ٿي محل - مايا اندر محلات جي راڻي رهي،
ماهتابي منهن مٿي ڪي آهه وارن جو نقاب.
١١- هڪ صديءَ ڪان پوء شايد سنڌ ۾ ڪوڪو ڪڍو،
شعر خوانيءَ لاء گهرندو شعر 'ٻيوس' جو ڪتاب.

□

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٠٩ عشق جي اوکهڙ ڏسي

١- عشق جي اوکهڙ ڏسي ٿيو بي حجابيءَ کي حجاب،
ناس ٿوڪيندو پڇي ٿو نينهن وارن کان نقاب.

٢- کول آکـ ڏس هوت هاٺي پوءِ نينڊ پوءِ ڪي،
هر سمي حاضر حضوري، وقت جو کهڙو حساب؟

٣- سونهن سچ هرچيز ۾، هرچيز پوڃا يـوگ آهه،
ديد لءِ ديدار هرجا، سرت لءِ هرجا ثواب.

٤- ڇو ڇڪيءَ ماں ڇڙڪ ڇوڙي اي طلب! ٽڪڙو پڇين،
جهل سواري سوال سل: "هاٺي ڪٿي آهين جناب؟"

٥- مان رهان جي ڪو اندر تو، ٽون ٻه ٿو مون ۾ رهين،
مون بنا ٽنهنجو رهڻ پڻ آهه جوڪي ۾ جناب.

٦- نام روپي، روپ روپي، خال ڇهري نور ڪي،
هن عجب ڏوَند رچنا کي رچائڻ ٿا شتاب.

٧- ڏن خزاني خاص مان ڇنتاهٽي آئين کٽي،
شمع هن روشن عجب هوندي نہ ڪرخانو خراب.

٨- پاڙ خود پرماٽما ۾، ڏار هن سنسار ۾،
هن امر جيوت جي جڙ ٿي ڪال ڪٽڻ ٿي ڪامياب؟

٩- دهل دل دڪ دڪ ڪري ۽ خون نازين ۾ نچي.
سانس ۾ سرڊا وڃن ٿا ۽ رڳن اندر رباب.

١٠- درسنين ٻن جي وچان ديدن جڳين درسن ڪيو،
ايڪ مان ڏسندي انيڪي ٿيون متعجب لاجواب.

١١- ذات باقيءَ جي اڳيان ٽصوير خاڪي ٿي ڦري،
موت، پيري، ضعف جو پيو خاڪ کي سهڻو خطاب.

١٢- نظم مغزي ڪوٽ ڪوٽان، شعر پلٽان پلٽ دل،
ڪاغذي گل چا لڳي ۽ چا لڳي 'بيوس' گلاب!

□

١٠. ٻردي ٻنيان

١- ٿو بکي پردي پنيان ڪنهنجو لقا؟ سمجهي چٽو،
سرت آڏو ٿو اچي ڪنهنجو سما؟ سمجهي چٽو.

٢- ٻل ۾ سوَ ميلن تان آڻي نقش ۽ آواز کي،
آهي بجليءَ جي اندر ڪنهنجي ستا؟ سمجهي چئو.

٣- ڪٿن جزا، پوري وزن ۾ ٿا ملي مرڪب ٿين!
جڙ اندر هيءَ آهه ڪنهنجي جاڳيتا؟ سمجهي چئو.

٤- ڪنهن ڏريا لعلون جواهر پيٽ پٿر ڪاڻ ۾،
ميڻهن ڦڙ مان ڪنهن ڪيو موتي صفا؟ سمجهي چئو.

٥- ٻاڻ، ڏرتي، واءُ، پاڻي، روشني ساڳي، مگر،
چو ٻچکن گل ڌار رنگ و بوُ جدا؟ سمجهي چئو.

٦- وڻ وڏي ٻج مان ٿيو ۽ سنگ داڻي مان ٻڻيو!
ٿا ڪٽي مان ڪيچ ٿين، ڪنهنجي ڪلا؟ سمجهي چئو.

٧- هفت رنگي روشنيءَ مان خاص شيءِ کو خاص رنگ،
ڪٿن ٻڏي ٿي! ۽ ڇهه سانڍي ٿي ٻيا؟ سمجهي چئو.

٨- ٿو جمڻ سان ٻار ازخود کير ڏائڻ کي لڳي،
کير جمندي کيس ڏئي ٿو ايءَ سکيا؟ سمجهي چئو.

٩- حالتن سارو تفاوت آهه تر تر تي رکيل،
چو ٻلا هڪ شاهه ٿيو، ٻيو گدا؟ سمجهي چئو.

١٠- آهه جي قانون قدرت اصل کان اِستثنا، اٽر،
آهه ڪنهنجي زور جي هيءَ ساکنا؟ سمجهي چئو.

١١- شڪل ڦيرو آهه پر خود جسم ٿئي پيدا نه ناس،
ظاهري فانيءَ اندر ڪنهنجي بقا؟ سمجهي چئو.

١٢- ليڪ جن ٽڪن ٻڌائي سي ته ٻي مقدار ها،
ڏيگهه آئي ليڪ ۾ ڇا کان ٻلا؟ سمجهي چئو.

١٣- بي صفت ٽڪو ته هڪ ئي ٿي سگهي ٿو ۽ نه ٻيو،
پر اچي ٿو ليڪ ۾ ڪٿن جابجا؟ سمجهي چئو.

١٤- درسنيءَ کي درسنيءَ جي سامهون رک ۽ نهار،
ايڪ مان ڪٿن ٿو ٿئي ٻي اَنتها؟ سمجهي چئو.

١٥- ٻنس پوريءَ ۽ سنٿينءَ ۾ ڦوڪ ڦوڪي پاڻ ٿو.
ورنه ’بيبوس‘ جي سخن ۾ آهه ڇا؟ سمجهي چئو.

□

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

١١. بره جي بازار

١- بره جي بازار ۾ ڪر بي خريديءَ کي خريد،
بي تعلقدار لاءِ ٿئي نا اُميديءَ مان اُميد.

٢- جن ڏٺا چت ۾ چٽا چوڏهن طبق روشن سدا،
چنڊ ڏسندي ڪين ٿئي ڪن عرش وارن لاءِ عيد.

٣- گنج خانا گپت غيبي خاص ڪولڻ واسطي،
آهه قدرت ڪان مليل ڪامل ڪويسر ڪي ڪليد.

٤- جئن ڏسن تئن تئن سڪن، جئن جئن سڪن تئن تئن اڪن،
عشق وارن جا وري هي عجبري آهن عقيد.

٥- همو زن آهن سراسر ساهميءَ جا پڙ پڪي،
پَرَ پنيان همدرد ڳوڙهو، مت متان خونِ شهيد.

٦- ڪي زمانا سوُنهن جي سردار سان سيني اندر،
وصل جا ماڻيا مزا مون، پر نه دل ڍاپي نه ديد.

٧- خود وسارو، تنگ نظري، ضعف دل تارڻ جي لاءِ،
طب طلب مان نينهن جا نسخا ڪيا وڃا چيد چيد.

٨- شور هل بلبل نه ڪر، بلڪل نه غل گل کي رسي،
ياد رک فرياد وارن لاءِ اڇا بستان بعيد.

٩- پريم جي پاڇي پوڻ ٿي خوش لڳي ڪارو، ڪٿو،
پيار ڌاران بي رسا ۽ بي چسا مال و مليد.

١٠- ٿو ڏيڻ ڏيندڙ ڏسي، ’بيوس‘ نه سڪ شرڌا ڏسي،
آهه سو مردود مرشد پاڻ مايا جو مريد.

□

١٢. وسين ويجهو وٽين ۾

١- وسين ويجهو وٽين ۾ ٿو پرين پردو وري ڇاجو؟
ٻٽي خود پران پراڻن جو، وچون ويڇو وري ڇاجو؟

٢- جگر ۾ جاءِ خود جوڙي، ٻيائي کي ڇڏيءَ ٻوڙي،
ڪري دل ۾ اندر ڏيرو، ڏئي ڏوکو وري ڇاجو؟

٣- چمڪ جي آهہ چهري جي سيارن ۽ ستارن ۾،
تہ ڦهري رات ڪاريءَ ۾ پوي پاڇو وري ڇاجو؟

٤- پٺي ڏينهن اڇي ويٺي انڌاريءَ جي اندر ڏرڪي،
وگرنا صاف سورج ٿي ڪڪو ڪارو وري ڇاجو؟

٥- ڪٽي منڊل وڏن تارا جڳن کان خال ۾ ڪرندا،
جتي هر جاء مرڪز ٿيو اُتي گهيرو وري ڇاجو؟

٦- هتي ناهين ڪٿي ناهين، هنئر ناهين ڪڏهن ناهين،
جي گڏ ناهين تہ هڏ ناهين، ملڻ موقعو وري ڇاجو؟

٧- جڳت جي آد کان اڄ تي چڪي "ڏومون" سندي شادي،
ذمين سر ميل ميلاڻ جو سجر سعيو وري ڇاجو؟

٨- نہ حاجت ڪا حضوريءَ ۾ سفارت يا وڪالت جي،
سڌي شہ-رہ محبت ۾ وسيلو ٻيو وري ڇاجو؟

٩- محبت ري نہ چاڙهڻ ٿئي، نہ چاڙهڻ ري محبت ٿئي،
وڇهن تا گيان پرڳٽيءَ ۾ ڦڏو ڦيرو وري ڇاجو؟

١٠- ٻٽي هرچيز ۾ چشڪو ڪري حيران هرڪائين،
عجائب عيش دنيا کان مٺا! موشو وري ڇاجو؟

١١- ڦٿائي ڦوه ۾ هڪڙيون، رچين رانديون ذمين سر پيون،
ڪري جو جوڙ ٿنهنڪي ٿوڙ ۾ صرفو وري ڇاجو؟

١٢- ڪليشن يا ڪ عيشن ۾ جي هڪ آهين تہ حق آهين،
جتي پي جاء ڏين جاني خوشي خطرو وري ڇاجو؟

١٣- سکي پاڻي نہ پڌ جاٽي، وري واٽي جتان ورچي،
جو روشن پاڻ ٿنهن ٿي چاڻ جو جلوو وري ڇاجو؟

١٤- ملڻ جي آسري 'بيوس' حياتيءَ کي هلايان ٿو،
رهي جي آس اڻپوري نذر ناڻو وري ڇاجو؟

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

١٣. ڇا ڪندي تدبير

١- ڇا ڪندي تدبير اُت، جت سخت دل صياد آهه،
بلبلين سان باغ ۾ اڄ اڻ پڇو بيداد آهه.

٢- بوند شبنم ۾ ڏسو نقلي حياتيءَ جو قصو،
زندگي لعظي اندر آباد ۽ برباد آهه.

٣- خاص لاڳاپو تڙي جو عشق عاميءَ ۾ اڙيو،
سو، بدن، دنيا ڀنهي جي بند ۾ آزاد آهه.

٤- مرم جي پردي مان نڪتي دانهن نازڪ درد جي،
ڪهڙي ڪهڙي تنهنجي هينان اي فلڪ فرياد آهه!

٥- شيام جي مرلي وجي شيوا مندر ۾ ڌوم سان،
اڄ نه بندرابن سندو اوڏڙ! اڳيون سو داد آهه.

٦- چشم روشن لاءِ هرجا فيلسوفي تي نچي،
عينڪي اکين لاءِ مگر ڪيڏي ڪتابي واد آهه!

٧- فڪر سان قولا ڪجي هر هنڌ شيرين تي ليي،
پر اسان ۾ توجهو جذبو ڪٿي فرهاد! آهه؟

٨- خوش لقا دنيا جي منهن تان لاهه ڏک درسي نقاب،
سک درس لاءِ جوُر دنيا دلربا دلشاد آهه.

٩- ڇا سندس تشبيهه 'بيوس' ماهه تابان سان ڪجي،
روءِ خوبان عاشقن لاءِ خود خدا آباد آهه.

□

١٤. دل جي مندر ۾

١- ڳپت ڳهڙ دل جي مندر ۾ پريم پوڄا واسطي،
ساڻ ڪڻ شرڌا ڦلن مٿ ڀوڳ ڀيٽا واسطي.

٢- مل هلي مهراج کي محتاج جي احتياج ۾،
ڳول ڪا دردي دکي دل شيام شيوا واسطي.

Scanned with CamScanner

۳- ڪانگ دنيا تي نہ هڻ هيري ڪٽي چنتا مٽي،
دم ملبو آدم بڻجين آتم اُتمتا واسطي.

۴- مُنجهہ نہ مذهب مختلف کان گهڻ اندر گهبرائجي،
باغ دنيا جا جدا گل سونهن سوڀيا واسطي.

۵- ٿين پُٺي تو ڪرت ڏڌهين مون جڏهن ٻوٽيون ٻڌي،
آهہ بينائي برائي چشم بينا واسطي.

۶- چاهہ ڪيري چوٽ تان ڦيري ٿي ڪوتان ڪوٽ ۾،
آهہ خواهش ۾ خرابي موت منشا واسطي.

۷- هرروش اندر هوس، درڪار زر هرڪار ۾،
تو بنا هرچيز دنيا چاهہ چنتا واسطي.

۸- ديد دُوري ٿي پسائي، پر نہ ويجهڙ تي وهي،
ڪونہ تو دارُون سجهي، هن بند موتيا واسطي.

۹- لال اندر لعل هو، لالن لڪائي ڪٿن سگهي؟
آ اُڇل آنند جي پيو ناڻ مايا واسطي.

۱۰- دائري امڪان کان ٽون لامڪانُ ٻاهر رهين،
آهہ آڪيرو نہ ڪنهن پي جاءِ عنقا واسطي.

۱۱- گُهرُ نہ هرگز، گهرج اندر ناقصائيءَ جو نشان،
فڪر 'بيوس' ڪر فنا طلب و تمنا واسطي.

□

۱۵. منهن مٺيا مشتاق ۾

۱- ٻهڪندي پرندي رهي ٿي منهن مٺيا مشتاق ۾،
جنڻ رهي لالاڻ لائي ٿي شفق آفاق ۾.

۲- تو ڀُهڻ پهرين ٻچي هيٺي هنڌان، هيٺي هٿان،
ڏس خطا ٻي جي خطا آخوند جي اخلاق ۾.

۳- سپ نہ سنيري سمنڊ جي ٿي ڪنهن سمي درياهہ دلي،
چپ پسائڻ لاءِ نت آسون رکي افلاڪ ۾.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٤- ٻچ ڦٽا هرگز نہ سي جي مخملي لهہ ڪي ڪريا،
ٿيا سلا ساوا جڏهن پيا بيخوديءَ جي خاڪ ۾.

٥- بدتميزيءَ ساڻ ڇڙواڳي ڪري ٿي ڇيڪڙو،
ٿو ڪري نوڪر ۽ لوفر اڪثري اوطاق ۾،

٦- ٿيو هنر ۽ قدر وارن لاءِ ڪچرو ڪيميا،
پر نڪمو، نفرتي ناقص نظر ناپاڪ ۾.

٧- هوءَ ڪري گپ چڪ ڪري، پر هوءَ ٻڪي موتيءَ مثل،
آهہ هي ڪهڙو تفاوت مينهن ڦڙ ۽ ماڪ ۾؟

٨- ”جي حضوري“ ڪان نہ هٿندو ڪم لياقت لالچي،
مانَ لءِ غيرت نہ رهندي حرص جي هيراڪ ۾.

٩- جي نہ ڪائن ٿا جڻڻ لءِ، پر جڻن ٿا ڪاٿ لءِ،
تن جي لءِ ’بيوس‘ برابر خوشدلي خوراڪ ۾.

□

١٦. محبتي مشتاق

١- سر ۾ سودا، چير دل ۾، آهہ سينو چاڪ لءِ،
ٿي مچي ڪيڏي مصيبت محبتي مشتاق لءِ!

٢- پيٽ ڌاران پيٽ ناهي، پيٽ بن ناهي خمير،
بن خميري ناهہ شيرو، درد آهہ دل پاڪ لءِ.

٣- چٽ مٽي، چنتن مٽي، چتون مٽي، چيتن مٽي،
ٿا چون ڇڏ ڇڇ مٽي چمڪي چڱي چالاڪ لءِ.

٤- وہ ٿپي واهڙ ٿپي، ساهڙ سبب سائر ٿپي،
هيج هِن پر ناهہ ڪا هُن پر سنديءَ هيراڪ لءِ

٥- ٿي سچي ساڙيہ سان، مارن مٺن سان، ڏيہ سان،
هن مٺايو هو نہ هرگز لاڪي ڪي پوشاڪ لءِ.

٦- آءٌ منهنجا راڄ راڻا! آءٌ نہ جاڻان روڄ مان،
تو سوا ٿيا پينگهہ پاڻا، خاڪ آهي ڪاڪ لءِ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۷- رڻ رتو، راڳو متو، ٿيو ڌرتيو، ڏوپڻ اُٿيو،
”جر سجر هن ڪان سڀر آهي اندر غمناڪ لءِ.“
۸- نيڻن سان نوري نماڻي پاڻ پٽ راڻي ڪندو،
عرش اوچي تان لهي خورشيد ايندو خاڪ لءِ.
۹- ڪئن لڳڻ ليلان متيو ۽ ڪانڌ ڪئن ڪوڏمرو ڪٿيو؟
ڦاٽ تي ڏنگجي سڦيو موڪي سچو ڦٽڙ ماڪ لءِ.
۱۰- ڪين ڪامل لءِ ڦراري ٿي هزاري تخت مان،
تنهن ڪئي ’بيوس‘ ڌناري روح جي خوراڪ لءِ.

□

۱۷ سدا مشهور عالم ۾

۱- سدا مشهور عالم ۾ جفا تنهنجي وفا منهنجي،
حقيقت ۾ مگر آهي وفا تنهنجي جفا منهنجي.
۲- هزارن چشم روشن سان، اچين تارن ستارن تان،
نڏهن ٻيي دل ڪدورت ڪان نه ٿي آهي صفا منهنجي.
۳- نمڪ تنهنجو سدا کائي، نمت تنهنجي نه ڏيان پائي،
جڳت ۾ آه هيءَ جائي سخا تنهنجي خطا منهنجي.
۴- ڪريو سينگار سؤ سائين، ماڻ لءِ هوت هرڪائين،
نه پيرو ٻَر اندر پائين ڏسي گهت چاهنا منهنجي.
۵- شڪاري شوق ٿيو پيدا لڳا سر بي زبانن جا،
اُپايا تو نه مون ماريا، ديا تنهنجي هچا منهنجي.
۶- سڪن ۾ صاف وسري وئين، دکن ۾ ياد مس مس پئين،
نڏهن ٻيي ذات ذاڙ ذئين، طبع جو بي حيا منهنجي.
۷- ڪهان ڪهڻي گهٽي سهڻي، رهان رهڻي مگر سڪڻي،
وڏائي وهم جي وهڻي ٿي ’بيوس‘ واسنا منهنجي.

□

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

١٨. چرن ڪومل - نيچ نرمل

١- تُو اپ ۾ شڪتي جي آهيان آد ڪان آغوش ۾،
ڪوہ تنهنجو بي تفاوت، پيو تفاوت پوش ۾.

٢- پاڻ خلقي پاڻ مان، دانهن دوريءَ ڪان ڪئي،
هو نہ سپني جي سمي ۾ هوش ٻوري هوش ۾.

٣- چرن ڪومل، نيچ نرمل، نڱرندو وچ نات ڏي،
سر نہ پيرن تي پڄائڻ آہ داخل دوش ۾.

٤- طوُر جهڙي نورلي بي سود ٿيا نوَ لک نقاب،
سچ سچائي انبلت جي هفت رنگي ڪوش ۾.

٥- ڏہ ڏسائون ڏينهن کي ٿيون خيال ڪنگنچڻ واسطي،
هرطرف ڪان هر اچي اڌ رات جي خاموش ۾.

٦- پرک پرکڻ لاءِ آهي ڪروڙ ڪامل ڪسوٽي،
ماڻهپو ماڻهوءَ جو جاچي جلد سگهبو جوش ۾.

٧- خام، خيالي بند خاطر ”موہ مکتيءَ لءِ“ سزا،
غيب پور مان گپت هي آواز آيو گوش ۾.

٨- گرچ رهڻو آہ مشڪل خاص سک، دک کان جدا،
پر نصيبن سان رهيو شايد پوي سنتوش ۾.

٩- ذائقو ۽ فائدو وڙهندا ٻئي ويا ويچ ڏي،
جنهن ڏني فتوئي ۽ ’بيوس‘ نيش آهي نوش ۾.

□

١٩. سنت ٻگهہ

١- ڏوهہ لءِ اخلاق جهڙو تيز ڪو اوزار ناهہ،
سنت ٻگهہ جي لاءِ ڦاسائڻ مڇي دشوار ناهہ،

٢- ٿي وڃي ٿو گپت گيڙو رنگ ۾ اڪثر گناہ،
ويس درويشيءَ ۾ نيشان داغ جو نروار ناهہ.

٣- دام، دگران جي پرن تي پاڪ سيپارا ٻڌيا،
هن شڪاريءَ کي، منڍڻ لءِ دام هيو درڪار ناہ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۴- ڪاڻ ڪانهي ساهميءَ ۾، تور واري ۾ طمع،
غرض ۽ انسانيت ۾ ڀي هت ديانتدار ناهه.
۵- نياءَ پڻ نائي وڪامي ٿو وپاري راڄ ۾،
ڪورٽون ڪلدار لءِ، لاچار آ، آچار ناهه.
۶- پار آهي پوش ٿڳڙيءَ مان سڄي انصاف جي،
نياءَ جو نيزو مگر پوشاڪ زر مان پار ناهه.
۷- ٿو رهي ڏن رات ششدر، سک نه خود سرجو وٺي،
آهه چونڪيدار شاهي مال تي، رزدار ناهه.
۸- ڀيپ ۽ ڀيڪي ٿي لٽجي اڪ پرنه پراپڪار تي،
آ ء شاهوڪار رءِ زردار، پر سردار ناهه.
۹- نت رهي سو بندخانو لڙڪ، لوهوءَ سان ڀنل،
عام جي پئسي مٿان جت عام کي اختيار ناهه.
۱۰- مکت آنند جا بکيا، کي مان، ڏن ميچتا مُنا؟
لا تمنا، بي تعلق ٿي منجهن حقدار ناهه.
۱۱- جنس پوکيل ٿي جمي ’بيروس‘ دنيا جي کيت ۾،
هر خطا لءِ هر سزا، اسرار آ، سفسار ناهه.

□

۲۰. تو بنا

۱- تو بنا معني نه آهي محب! ملڪيت مال کي،
ڏن، بنا دل جي، وڏائي جيوتي جنجال کي.
۲- جنهن سکيا سان راهه روشن ٿئي نه، تنهنجي راهه ڏي،
سا سڏاري جي عوض، اُلٽو ڪري اعمال کي.
۳- نيڪ جذبي جي چڻنگ ٿوکي اُمنگ سان آگ ڪر،
ڪا سٺي ساعت سنواري ٿي سگهي سو سال کي.
۴- بڪ نه مر پر ٿي ڀهي هن برڪتي ڀنڊار جي،
وقت خاصي ڪاڻ آهي، ڪوٽ ۽ لهه لعل کي.

٥- ڪوبہ اهڙو ڪوٽ ناهي جت نہ پهچي درد تو،
ڪشت ڪامل، ڪيمياگر تو ڪري ڪنگال کي.

٦- ويو مري ماضي چئي، ايندڙ وهيٺو آس جي،
هن زماني ۾ حڪومت آهہ حامل حال کي.

٧- موت جي موجودگيءَ ۾ جشن تين، جاسا جلوس،
ڪين ليکي تو اندر وارو اڪالي ڪال کي.

٨- جن ڪتابي ڌرم جهاڳي ڪرم تي قبضو ڪيو،
سورما سي ديس پهتا اوج ۽ اقبال کي.

٩- آه پل پل جي پڇي ٿي مُهر تنهنجي مِهر جي،
ڪا گهڙي گذري نٿي جنهن ۾ پلائين پال کي.

١٠- زلف، مژگان، ابرو دلبر خود بخود آيا نظر،
روشنيءَ سان گرج ڏسڻو هو رڳو هڪ خال کي.

١١- هرمداڻيءَ جي مرض لءِ خاص 'بيوس' هي علاج،
وهم جي ٽلوار آڏو فهم جي ڍال کي.

□

٢١. ڏالو ڪيي وڃان

١- جنهن ديد کان گسي هتي ديدار يار ويو،
تنهنجو هجڻ نڪار، اجايو چمار ويو.

٢- مندر مان مس قلم کڻي نڪتو هو خار مان،
ڀڻ ڀڻ مٿان لکي سچو ويدن جو سار ويو.

٣- آيو هو سر کڻي سوين سوغاتون هوت جون،
مونکي نہ مرڪندو ڏسي موٽي بهار ويو.

٤- چمڪاٽ چٽني پاسي حقيقت جو حيرتي،
افسوس پر اکين مان نہ هي انڌڪار ويو.

٥- ظاهر ڇڏي کڻي ڪجهي باطن تي جي نظر،
ازخود اندر مان هوند هي ڏکجي ڏڪار ويو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٦- تنهن لاءِ ٿي ماحول ۾ محتاج پيو ڦرين،
وسري دماغ، دل سندو اڄ ڪٿ پندار ويو.
٧- برڪت پري جهان منجهان دعوتون مليون،
ڪاڏي خوشين جو چا لڳي بيحد پندار ويو.
٨- آيو بٺي بهانو منهنجي امتحان لاءِ،
دنيا جي ڪوڙ تان ڪجي سڪٽو ستار ويو.
٩- ’بيوس‘ جڏهن خيال ٿيو ’نالو ڪيڏي وڃان‘،
خوبيءَ جو خوبرو چئي نازڪ نگار ويو!

□

٢٣- محب محسوس ڪجي

١- محب محسوس ڪجي صورت محبت بڻجي،
ٿي سچڻ چاڻ پوي صورت محبت بڻجي.
٢- تڏهن پردو ٿو هٽي چاڻ پريءَ چاڻ اڳيان،
جڏهن اُستاد اچي پار جي صورت بڻجي.
٣- تڏهن ٿو ذڪر زبانيءَ جو رهي ڪو نه ضرور،
جڏهن عالم ٿو اچي عامل سيرت بڻجي.
٤- ٿوڪي اچرج جي اکين سان ٿا تڪن عرش منجهان،
ٿون ٿو عبرت سان تڪين عرش تي عبرت بڻجي.
٥- ساز تي ڌار پوي پريم جي پوتر جل جو،
ٿو تتل دل تي اچي قرب ڪرامت بڻجي!
٦- تنهنجي نيڻن نه ڏٺا نينهن پريا نرت نشا،
عشق جنهنجو ٿو پوي عيش ۾ عشرت بڻجي.
٧- باغ ذرڙيءَ تان ويل، بوند بهاري تي وري،
ٿو اچي پنهنجو ڏنو پاڻ لاءِ نعمت بڻجي.
٨- ٿو ڪٽو ڪيچ ٿڳي، سنگ ٿو داڻي مان بڻي،
اي پلا! تنهنجو لهي پال ٿو برڪت بڻجي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٩- نيچ نظرن ۾ ٻڌي پريم ڀري ڏون دنيا،
دل منديءَ ۾ تي اچي دور ٻــ هيبت ٻڌجي!
١٠- جنهنجي پردي ۾ ٽڪل شام سمهي ٽڳي ٿي صبح،
موت روپي تي اچي رات سا رحمت ٻڌجي.
١١- ڪنهنجي دروازي تـي دلدار دلاوا دولت،
هيچ، هيٺو ٿيو ڀوي حال ڪــ حضرت ٻڌجي!!
١٢- ڀرت پرتاپ پسڻ لاءِ رچيءِ رنگـ رنگي،
قرب ڪنهنجو تـو اچي ڪامل قدرت ٻڌجي.
١٣- ڪشت ڪاليءَ جي اندر آهـ ديالوُ درگا،
خاص منزل تي ڀوي رنج ٻـ راحت ٻڌجي.
١٤- شعر 'ڀمڀوس' جي متان پاڻ ڀوين سڀرش ڪر،
ڪنهنجي ناڪي سان ڀوي نظم نزاڪت ٻڌجي.

□

٢٣. ڪڻ سمر

١- ڪڻ سمر سولو سڀر ۽ هل سـفر جي واسطي،
وجهـ مليو سنسار ۾ آهي سمر جي واسطي.
٢- ڪاڻ آهي خود خوشيءَ جي، انت آنند جو نـ آهـ،
درد دنيا مان ڪٽي هل دوس در جي واسطي.
٣- پريم جي پاڇي اندر تـو ماٺ ۾ ميوو پچي،
پوت جهڙي چيز ناهي پور پچر جي واسطي.
٤- قيمتي هيري ڪٽيءَ ڪان آهــ قطرو قيمتي،
خون جو، هاريل خوشيءَ سان پو پڳهر جي واسطي.
٥- ٿي وني ويندي هتان، ويڙهي پراڻا واسطا،
ٿيو پلڪ پيکن ۾ گويا گهوٽ گهر جي واسطي.
٦- عام اکـ ۾ خام جي انڪيو ٻـڌي جو خار ٿي،
ٿيـو نظارو نـور جـو نرمل نظر جي واسطي.

Scanned with CamScanner

٨- ٿا لين جنهن سمنڊ جي لهرين منجهان موتي سچا،
ٿو وهي سو رات جي پوئين پهر جي واسطي.
٨- بحر وحدت ۾ وجهي جي ويڙ ويڙن ور چڙهيا،
سي ڪندا سعيو وري کهڙو ڪپر جي واسطي؟
٩- دور دنيا جو ڦري ڪهني مرض جي ٿو مثال،
ٿي ملي 'بيوس' دوا الٽي اثر جي واسطي.

□

٢٤. ڪير ڪيئن

١- ٿي تتي تار تنبوري جي ٽڪيءَ ٽاڻ ڪري،
تار انيڻو ٿي تتي محض گهٽيءَ جاڻ ڪري.
٢- ڪين نه سهراب جي ديدار لاءِ رستم ٿي سگهيو،
پيءُ، پٽ سان پيو لڙي پوءِ ته اڃان ڪري.
٣- ناهه اڻ جاڻ چڱي، ناهه چڱي جاڻ گهٽي،
ٿئي سفر ٿاب وچين واٽ جي اڳواڻ ڪري.
٤- ڪو ٻه ڪرڻ ٿي چڙهي ڪين رسي ٿو سچ ٿي،
ڪين ڪنهن ٻر ڪو پڇي پڙ ڪي ٿو پرماڻ ڪري.
٥- ڪير - ڪيئن ڪي ولوڙڻ سان مکڻ محب ملي،
ٿو ملي محب، محبت ڪي جي ماڻ ڪري.
٦- ناٿن ۾ آهن پريـن، ماٿن اندر ناٿن مٿا!
پاڻ ٿا پاڻ کان پنهنجي ٿيون پري پاڻ ڪري.
٧- "آءُ،" ٻاري ٿي رکي آگ منش منشا ۾،
سبز کيتي ٿي سڙي باهه ڏنل پاڻ ڪري.
٨- چيز دنيا جي گران قدر گران بار نه ڪا،
ماپ، ملهه آهه رکو موهه، ممت ماڻ ڪري.
٩- گهرج - گهوڙي ڪان طمع - باز سدا آهه ٽڪو،
لوڙ لنجي نه سگهي ٽنهنجي ڏنل ڏاڻ ڪري.

Scanned with CamScanner

۱۰- سو محبت جا متر کا ٿو خوشيءَ ساڻ سهي،
جنهن رکي آهه سسي سوز جي سانداڻ کري.
۱۱- عرش اوچي تي فرشتن جي مجالس ۾ وڃي،
تي سجاڳي مان سگهيس آدم اُهڃاڻ کري.
۱۲- ڪهه سياري ۾ سا سوز سڄهايل سهٽي،
ڪين 'بيوس' ٿي ڏني موج ۽ مهراڻ ڪري.

□

۲۵. وسريل وائي

۱- ڪنهن طرح سان مونکي وسريل ياد جي وائي اچي،
سون نامي ڪرڻ لاءِ ڪار ڪيميائي اچي.
۲- چاڻ چاٿل ڪان پوي جي چامَ اڻ چاٿل سندي،
نُور نيڻن ۾ نئين سر، سرت ساڃائي اچي.
۳- اڻ ڏٺل کي جي نصيبن سان ڏٺل اندر ڏسان،
هوند هردي ۾ اٿل اڻ جيت راجائي اچي.
۴- جي پسان پوشن پنيان هڪ روءِ روشن يار جي،
دور ڏاڏيپ ٿئي ڏريان ئي، پيش پنهنجائي اچي.
۵- سار سستيءَ کي پوي ڪنهن پَرِ جي پَرَجي پاڻ ۾،
هوند وندر جي وٽن مان واهه واڌائي اچي.
۶- پير هڪ، پلڪار وانگر جي رهي مرڪز مٿي،
پير ٻئي سان پڙ ڦرڻ ۾ ڪين اوڪائي اچي.
۷- جي پسان خاڪيءَ ۾ باقي، ۽ فنا اندر بقا،
مڪت ڪان سنسار بند ۾ سرس سرهائي اچي.
۸- جي نظر نقطي ڪان هٽجي، پٽي وڃي ٽٻڪي مٿان،
غين غلطاني وڃي، ۽ عين اوچائي اچي.
۹- پر بدر جي پاڪڪي 'بيوس' اکين جي اک پسي،
ختم ٿئي ڏسندڙ ڏسڻ، ڪنڪال ڪنهائي اچي.

□

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

٢٦. در تي دلبر

١- چشم ڪَرِ دل منتظر، نيچي نظر سان ڪير آ ؟
آهـ دروازي تي دلبر، در ڪلڻ جي دير آ!

٢- شوق مان شادي رچي راتو نـ مومل سان مليو،
خاص خلوت گاه ۾ پاتو نـ پياري پير آهـ.

٣- سڪ ڪيو سوگهو سڄڻ جي ڪين چائنث ڏان چُري،
پختگيءَ سان پير ۾ پيل نينهن وارو نير آهه.

٤- محبتي مرليون وڄائي هوت هرڪائي رهيو،
گهوٽ لءِ گهر ۾ گهڙڻ جو هي رڳو هڪ گهيرُ آهه.

٥- وير واجب ڏو نـ چاٽي برهـ ۾ بي عزتي،
پڙڪ هت باقي نه جو باهر گجندڙ شير آهه.

٦- تاج ۽ تلوار سلطاني پنهنجي باهر رکي،
سوکڙي سر تي کڻي آيو گلن جو ڍير آهه.

٧- سروَ شڪنيوان تي هِت در نـ ڪڙڪائڻ گهري،
حاڪميءَ ۽ عاشقيءَ ۾ فرق 'بيوس' ڦير آهه.

□

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪنجي

گنج خانا گپت غيبي خاص ڪوڙڻ واسطي
آهن قدرت ڪان مليل ڪامل ڪويسر کي ڪليد.

قدرت پورن شاعر کي ڪنجي ڏني آهي، جنهن سان هو عام اکين کان لڪل گيان جا خزانا کولي ڏيکاري ٿو. شعر پيوس سمجهڻ لاءِ جا ڪنجي ڪم ٿي سا هيٺ ڏجي ٿي. ڪارڻ يا سبب ٽن قسمن جو آهي.

١. مول ڪارڻ

هن کي آدي ڪارڻ يا مسبب يا السبب به چئجي ٿو. هي مها ڪارڻ آهي؛ هي ڪرتا ڪارڻ يا سڀني ڪارڻن جو آخرين ڪارڻ آهي. هن ۾ هرڪو ڪارڻ وڃي پنهنجو آخرين دنگ ڪري ٿو. انهي پڇڻ تي، ڇو؟ ڪي ڪو به جواب نٿو ملي. هو آخرين جواب آهي سلسلي وار سوالن جو آخرين جواب.

مثلا جڏهن چئجي ٿو ته "موهل جو راڻي سان پيار هو" تڏهن موهل جي سيڏي جفائن يا قربانين جو جواب اچي وڃي. وڌيڪ ڇو؟ پڇڻ جي ضرورت ئي جاءِ نٿي رهي. اهو معلوم ٿي وڃي ته انهي وڌيڪ پڇڻ جو ضرور ئي نه رهيو. اهو مڪمل جواب آهي.

٢. موجود ڪارڻ ٣. مچائيندڙ ڪارڻ

ٻيائيءَ جي منهن تي ٻه ٻنڊڙ مصالح لڳل آهي، جو آهي موجود ڪارڻ. ٻلين ٻڙي جي پاسي تي به ٻاريندڙ مصالح لڳل آهي، جو آهي مچائيندڙ ڪارڻ. تيلي پاسي تي گهڻ سان ٻري ٿي. ٻئي نتيجو نڪري ٿو ٻاهر. ٻاهر هڪ نرالو روپ ۽ نرالي طاقت آهي جا موجود ڪارڻ ٻوڙي مچائيندڙ ڪارڻ ٻنهي مان ڪنهن ۾ نه ڏسڻ ۾ اچي ٿي ۽ نه پاسڻ ۾.

انهيءَ مان ڏسجي ٿو ته هدن ٻن ڪارڻن جي گڏجڻ سان ڪم ٿئي ٿو. ڪم آهي ڪارڻن جي ميلاپ جو نتيجو. اهو نتيجو پنهنجي ٻنهي ڪارڻن جي الگ الگ هستيءَ کان گهٽ، سياءَ ۽ روپ ۾ نرالو آهي.

ٻيو مثال

ع ۽ ب ٻه شخص شام جو ٽڪريءَ تي ٿڌي هوا کائڻ ويندا هئا. ع کي اها هوا ڏاڍي پياري لڳي ٿي، هو گهر موٽي ٿو ته پاڻ کي وڌيڪ تازو توانو ۽ خوش ٿو سمجهي، مگر ب کي اها ساڳي ٿڌي هوا پياري نٿي لڳي، هو گهٻرائڻ لڳي ٿو. گهر وڃي وڌيڪ سياڻو معلوم ڪري سوڙهن ۾ سمهي ٿو. ڪمس اٿ ٻخار جا چوڙهن ٿا. هاڻي ساڳئي

ڪامل ڪويسر = پورن شاعر ڪليد = ڪنجي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪارڻ جا ٻه ڏار ڏار نتيجا نڪتا سو ڇو؟ ڇاڪاڻ ته سنڌن طبيعت نرالي نرالي هئي. ٻنهي ۾ موجود ڪارڻ الڳ الڳ هوا جن سان ٿڌيءَ هوا يا مچائيندڙ ڪارڻ ملي عاهدا عاهدا نتيجا ڪڍيا. ب ۾ موجود ڪارڻ هو بيماريءَ جو ٻج، جو مچائيندڙ ڪارڻ سان ملي وڌيڪ چست يا بخار پيدا ڪندڙ ٿيو. انهن ٻن ڪارڻن جو ميلاپ نئون نانءُ ۽ نئون روپ ڌاري پرگهٽ ٿئي ٿو.

هيءَ دنيا دولند جي رچنا واري آهي. رچنا جا وسيلا اهي ٻه ڪارڻ آهن. (۱) موجود ڪارڻ (۲) مچائيندڙ ڪارڻ. انهن جو ميلاپ رچنا ۾ نئون نانءُ ۽ نئون روپ آڻي ٿو، جو گڻ سڀاءَ ۽ ڪم ۾ ڪارڻن جي گڻ سڀاءَ ۽ ڪم کان بلڪل نرالو آهي.

آڪسيجن هڪ گئس آهي جا ٻرڻ ۾ مدد ڪري ٿي. هائيڊروجن به هڪ گئس آهي جا پاڻ ٻري ٿي. هنن ٻنهي جا گڻ، ڪم نرالا آهن.

موجود ڪارڻ ۽ مچائيندڙ ڪارڻ جي اثر هيٺ اچي جڏهن پاڻ ۾ قدرتي ميلاپ ڪن ٿيون تڏهن پاڻي ٿو ٺهي، جو روپ، گڻ، ڪم ۾ ٻنهي گئسن کان نرالو آهي. هي نئون مرڪب نئون جنم ڪٿان ڌاري اچي اوچتو پرگهٽ ٿيو، سو ڪو به ٻڌائي نٿو سگهي.

سائنس يا وگيان چوي ٿو ته ائين آهي، پر سبب هو به ساي نه ٿو سگهي. هيءَ آهي اپار ليلا جنهنجو پار ڪنهن نه پاتو. هيءَ آهي بي انت رچنا جنهنجو انت ڪنهن نه ڄاتو. هيءَ آهي انر وچتي مايا.

شاعري زبان ۾ مول ڪارڻ جي نوراني چهري تي هي ٻه سهڻا خال ڪري چون.

"نام روپي، روپ روپي خال چهري نور تي،
هن عجب دونند رچنا کي رچائن ٿا شتاب."

يا چون ته هي رچنا يا مايا آهي محلات، جنهن ۾ محلات جي راڻي ٿي رهي ۽ يا چون ته هي مها سندر مهانڊي ڍڪڻ لاءِ وارن جو پوش آهي.

ٿي محل مايا اندر محلات جي راڻي رهي،
ماهتابي منهن مٿي آهه وارن جو نقاب.

اهي وگيان جي نالي نقاب هيٺ مول ڪارڻ جو مها سندر منهن ڍڪيو ڇڏين. ڍڪيو ڇڏين ٿا هن سنساري اکين کان جي پردي پٺيان جهڪي وسي ٿو سو ڏسي نٿيون سگهن. پر جڏهن مشاهدو ماڻيندڙ ڪن سرت جي اک کلي ٿي، تڏهن پردي پٺيان جهڪي آهي ڏٺو پرون پڌرا پوڻ لڳن ٿا.

تجلي طور ظاهر هي رخ پر نور دلبر سي،
چهپيگا ڪب نقابون سي رکين گر لاک تهه تهه ڪر.

(سانگي)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

پوشن ۽ پردن جي لڪن تهن پنيان به دلبر جو مهانڊو آب تاب سان چمڪي رهيو آهي. اهو چمڪو جڏهين مشاهد جي نيڻن روشن اک ڏسي ٿي تڏهن بي اختيار چئو ڏئي.

ٿو ڀڪي پردي پٺيان ڪنهنجو لقا؟ سمجهي چئو،
سرت آڏو ٿو اچي ڪنهنجو سما؟ سمجهي چئو.

جڏهن پردي پٺيان سالڪَ جو سنڌر سروپ ڏيکاري ڏيڻ لڳي ٿو، تڏهن ڪربه ڌاريو نٿو رهي، سڀ ۾ پنهنجائي واري پريتي پئجو وڃي.

”جي پسان پوشن پٺيان هڪ روءِ روشن يار جو،
دور ڌاراپ ٿئي ڌريان ۽ پيش پنهنجائي اچي.“

ليڪن ۾ اهڙي نه نوراني روشنائي اچي واسو ڪري، ۽ اهڙي نه سرت سالم ٿيو پوي جو جاڳل ٿان اڻ جاڳل ۽ ڏٺل ٿان اڻ ڏٺل پيو پاسڻ ۾ اچي، اها حالت آهي دل اندر اٽل ۽ اڻ جيت راڄائي حاصل ڪرڻ.

جاڻ جاڳل ٿان پوي جي جام اڻ جاڳل سندي،
نور نيڻن ۾ نئين سر، سرت ساڄائي اچي.
اڻ ڏٺل کي جي نصيبن سان ڏٺل اندر ڏسان،
هوند هردي ۾ اٽل اڻ جيت راڄائي اچي.

پوءِ نه اکرن واري نقطي ٿان خيال کڄي وڃيو جاميٽريءَ واري نڪتي تي پوي، جنهن کي ڪو مدار ڪونهي نهڪري لڪي ڏيکاري نٿو سگهجي بعدل سرڳ تان نرڳ ڏانهن رستو ڪاهو پوي. هتي غين پنهنجو ماٺا ۽ غلطائيءَ وارو نقطو ٻڌائي صاف اوچو عين وڃي رهي ٿو.

جي نظر نقطي ٿان هٽجي، پئي وڃي نڪتي مٿان،
غين غلطاني وڃي ۽ عين اوچائي اچي.

اهو ڏسڻ آهي فنا ۾ بقا ڏسڻ ۾ خاڪيءَ ۾ باقي ڏسڻ، جنهن ڏسڻ سان سنسار جي ظاهري ترتيب بعدن ۾ تهاس ٿيا هڪتيءَ ڪان به ورڪ رس اچڻ لڳي ٿو، ۽ ڪثرت ۾ وحدت ٿي وحدت پيهي پاسجي. جهڙي اک پنهنجي پاڻ کي ڏسي ته ڏسڻ جو کيل ئي ختم ٿيو وڃي، تيئن ذات وحدت پاڻ کي محسوس ڪري سنسار کي سنساري روپ ۾ ڏسڻ ختم ڪري ٿي.

پر بدر جي پاڻکي 'بيوس' اکين جي اک پسي،
ختم ٿئي ڏسندڙ، ڏسڻ، ڏيکال تنهائي اچي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

هيءَ نين مشاهدي جي لذت يا اهڙي اک، جڏهن ڪاڻي پري ٿي يا جڏهن چشم بينا واري بينائي کلي ٿي ته ڏهن هنن ٻن مجازي ۽ سنساري اکين وارو ڏسڻ هڪ وڏي رنڊڪ يا ٻچڙائي معلوم ٿئي ٿو. ڇاڪاڻ ته اُنهن سان اسان حقيقت جي برخلاف پئي ڏٺو آهي، جا حقيقت ۾ وحدت هئي سا ڪثرت ٿي ڏسڻ ۾ آئي. ريل گاڏي هلندي اکيون ڏسنديون آهن ته آسپاس جا وڻ ٻيا ڊوڙن. هوڏانهن ڊوڙندي سندس گاڏي آهي. ڌرتي پنهنجو روزانو ڦيرو سج جي چوڌاري پئي ڪري، پر هنن اکين سان ڦرندو سج ڏسبو آهي ۽ نه ڌرتي. جيتوڻيڪ مجازي اکين سان ڪڏهن به ڌرتي ڦرندي ڏسي نه سگهبي، تڏهن به علم هيئت جي اک سان اهو يقين سان ڏٺو اٿئون ته ڦري ضرور ڌرتي ٿي. عام اک وارو هي ٻئي اکيون بند ڪري گويا نين پٽي سچ ڏسي ٿو. جنهن اڳيان دنيوي ان اکين وارو ڏسڻ ٻرائي ڇٽبو.

نين پٽي تو ترت ڏٺئين، مون جڏهين پوٽيون پٽي،
آهه بينائي برائي چشم بينا واسطي!

بيءَ سٽ جي پهرين بينائي ظاهري ڏسڻ آهي، ٻي چشم بينا سان حقيقت ڏسڻ آهي. پر هنن رواجي ٻن اکين سان جيڪي ڏسڻ ۾ اچي ٿو ۽ مشاهدي ماڻيندڙ چشم بينا سان جيڪي ڀاسڻ ۾ اچي ٿو، سو آهي ڇا؟

پهريون آهي ڏٺل يا جاتل سنسار، ٻيو آهي اڻ ڏٺل يا ڏسڻ جي پهچ کان پري ۽ اڻ جاتل يا ڄاڻ جي پهچ کان پري ڪا حقيقت يا پورن سچائي، سنسار ڇا آهي؟

منڊل ڪٽندا وتن تارا جڳن کان خال ۾ ڪرندا،
جتي هر جاءِ مرڪز ٿيو اُتي گهيرو وري ڇاجو؟

ستارن يا آسماني جسمن جي ڄاڻ عام نجوم (هيئت) پڌايو آهي ته آسمان فقط اسم آهي ۽ نه جسم. آسمان ڪي ڇت وانگر يا گنبذ وانگر ڪابه هستي نه آهي، اُن نه پاڻ ڪا شيءِ آهي ۽ نه ڪيس ڪو رنگ يا روپ آهي. نيرو جهڪو رنگ جو ڏسڻ ۾ اچي ٿو سو به ڌرتيءَ جي غبارن جو رنگ آهي. ”آسمان لي بهچڻ“ انهيءَ چوٽيءَ کي ڪا معنيٰ ڪانه آهي.

آسمان ڪي ڪي ڪجهه آهي، نڪي ڪٿي وڃي آخرين دنگ ڪري ٿو. هوءَ بي انت خال يا پولار آهي جنهن جي نه ڪٿي شروعات آهي ۽ نه ڪٿي پڄاڻي. سندس مرڪز سڀ ڪنهن هنڌ آهي. سندس گهيرو ڪٿي به ڪو نه آهي. لڏ اڏامڪ عنقا لاءِ هن خال ۾ ڪٿي به آکيرو ڪونهي.

”دائري امڪان کان ٻـو لامڪان ٻاهر رهئين،
آهه آکيرو نه ڪنهن ٻي جاءِ عنقا واسطي.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

هڪ خيالي ٽمپ اڏامندڙ گولو ٺا وٺون، سمجهو ته اهو گولو هڪ سيڪنڊ ۾ ڪروڙين ميل اڏامندو پيو وڃي.

اهڙو گولو ڪيتري جڳن جا جڳ، ڪيتري زمانن جا زمانا پيو اڏي، ڪيس ڪڏهن به ۽ ڪٿي به اهڙي آخرين حد آڏو نه ايندي جتان سندس اڏامڻ ۾ روڪ ٿئي. نه رڳو ايترو پر جڏهن به جتي به اهو گولو پهچندو اتي اهيءَ لامحدود خال جو مرڪز ئي مرڪز هوندو!

آسمان ۾ جي اڻ ڳڻيا تارا ڏسون ٿا، جي اڻ ڳڻيا تارا سمجهون ٿا، جي اڻ ڳڻيا تارا اڃا غبارن (نيبولاز) مان ٺهن ٿا، يا پيا ٺهندا، سي سڀ سج آهن.

ڌرتيءَ جي سج وانگر هر هڪ کي پنهنجا منڊل آهن. اسان جي هڪڙي تاري يعني سج کي جيڪو منڊل آهي تنهن ۾ اٺ وڏا ڌرتيءَ جهڙا سيار، چار سؤ ننڍا سيار ۽ ڪيئي پڇڙ تارا شامل آهن. سيارن کان ڪن کي چنڊ به آهن. چنڊ روزاني گردش ۾ پنهنجي چوڌاري ۽ ساليانه گردش ۾ سيارن جي چوڌاري پيا ڦرن. اهي روز ۽ سال ڌار ڌار عرصن جا آهن.

سيار به پنهنجي چوڌاري ۽ سج جي چوڌاري گردش پيا ڪن اهي پڇڙ تارا ۽ سيار سج کان نهايت دور دور مفاصلن تي آهن.

هاڻي لامحدود اپار خال يا پولار ۾ تارن کي به هڪ هنڌ ڪپ ڪوڙي بيهڻ يا ٽڪڻ جي جاءِ نه آهي.

اهي سڀ اڻ ڳڻيا تارا پنهنجي پنهنجي منڊلن سميت خال ۾ ڪرندا بيحد تيزيءَ سان ڀڄندا پيا وڃن.

اڪالي ڪال (Timeless Time) يا بي انتها وقت کان سڀ آسماني جسم بي حد تيز رفتار سان پيا ڪرندا وڃن، پر ڪيڏانهن؟ سو پتو نه آهي. اهڙو لامحدود، اپار، بي انت آهي برهمانڊ، جڳتر يا سنسار، سرشٽي چئون، رچنا چئون يا ليلا چئون يا خلقت چئون، يا هڪڙو لفظ "مايا" چئون. اهڙيءَ اپار رچنا جو رچيندڙ، اهڙي بي انت برهمانڊ جو برهم، اهڙي بي انت مايا جو مالڪ، اهڙيءَ اڻمت سرشٽيءَ جو سرجڻهار، اهڙي لامحدود خلقت جو خالق به ڪو ٿي سگهي ٿو؟

جنهن برهمانڊ ۾ هر هنڌ مرڪز آهي، تنهنجي برهم جو استان ڪنهن خاص مقدس هنڌ تي، ڪنهن خاص عبادت گاهه ۾، ڪنهن خاص تيرٿ استان تي، ڪنهن خاص ڌام ۾، ڪنهن خاص ڏيوري ۾، ڪنهن خاص خيالي آڪاس ۾، ڪنهن اوچي کان اوچي لوڪ ۾، ڪٿي به بالا ڪنڊ ۾، ڪٿي به عالم بالا ۾ ٿي سگهي ٿو.
ٿيڻي نه آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ساريءَ ڪائنات جي پيٽ ۾ اسان جي سج جي ڌرتي هڪ واريءَ جي داڻي مثل به نه آهي.

انهن ڪروڙين ڌرتين جو ڪو ان جيڏو ماڪ، انهيءَ جو به ڪو خاص ننڍڙو ٽڪرو جني سڃاڻندو ڇا ته ساري جهان جو والي منهنجي ڪنهن ڌرمي پستڪ ۾، مذهبي پاڪ ڪتاب ۾ وائي يا الهام يا ڪلام پاڪ جي صورت ۾ سمورو ۽ هميشه لاءِ سمائجي ويو آهي؟

ٺيڪ نه آهي.

هن ڪي ڪو به ڌرم يا مذهب، ڪو به فرقو يا پنٿ، ڪو به طريقو يا متو خاص پيارو ٿي سگهي ٿو ڇا؟

ٺيڪ نه آهي.

"اروپا! روپ مندر ۾ جلائي پريم جي اگني،
ڏيڻ لءِ آپ آهوتي، رچين دل جا دلدارا ٿو."

اروپ آهي بنا شڪل، بنا رنگ، بنا وصف جي جاميٽريءَ جي نقطي وانگر ڪيس ڪو به مقدار نه آهي، ڪيس ڪو به نڪتو جو حد نه آهي. سندس انهن ڪندي ڏيکاري نٿو سگهجي، هو اڻ گڻ، اڻ ليپ، بي چون، بي مثال آهي. جاميٽريءَ جي سڌي ليڪن، شڪلين، سطحي شڪلين، ٺوس شڪلين جو اهو نقطو بنيادي ڪارڻ آهي ۽ انهن سڀني ۾ هر جاءِ حاضر يا سروويا پڪ يا محيط ڪل آهي.

هاڻي سوال ٿو اٿي ته اروپ ڪيئن آيو روپ مندر ۾، نرگڻ مان سرگڻ ڪيئن ٿيو؟ ايڪ مان انيڪ، بي وصف مان وصف وارو ڪيئن ٿيو؟

"بي صفت نقطو نه هڪ ٿي ٿي سگهي ٿو، ۽ نه ٻيو،
پر اچي ٿو ليڪ ۾ ڪيئن جابجا؟ سمجهي ڇڏيو."

جاميٽري وارو نقطو جنهن کي نه آهي ڊگهائي، نه ويڪرائي، نه ٿلهائي، يعني جنهن کي ڪو به مقدار نه آهي، يعني جنهن جي وصف ئي وصف آهي، جنهن کي ڪو روپ يا شڪل يا نڪتو جو حد ڪونه آهي، جو ڏسي نٿو سگهجي، سو نقطو عدد ۾ رکي هڪ ٿي سگهندو ۽ نه هڪ کان وڌيڪ. سو ليڪ ۾ هر حد ڪيئن ٿو اچي؟

هڪ انچ ڊگهي ليڪ وٺو. ان ۾ تمام ننڍڙي منهن واريءَ سئيءَ سان شروع کان آخر تائين هڪٻئي سان گڏ نقطا لهان ڪندا هلو. ان مان معلوم ٿو ٿئي ته ليڪ ۾ هر جاءِ نقطو موجود آهي يعني سڄي ليڪ گويا نقطي مان نقطا ٿيا، ۽ نقطن مان ليڪا.

ليڪ جن نقطن بڻائي سي ته بي مقدار ها
ڏيکهه آئي ليڪ ۾ ڇا ڪان پيلا؟ سمجهي ڇڏيو."

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

نُڪتو هڪ ٿي ٿي سگهندو سي ليڪ ۾ هر جاءِ حاضر رهي، نُڪتا ڪيئن ٿيا؟ واحد مان جمع! ايڪ مان انيڪ ٿيا! ڪيئن؟ ڪوبه جواب ڪونهي؛ انين آهي.

وري اچون ٿا ليڪ تي، ليڪ آهي نُڪتن جي ڦهلاءُ، ليڪ کي رڳو ڊگهه آهي پر ڪا ويڪر ڪا ٿولهه، يعني ليڪ سامهون يا پٺي يا اوري تي ڪڍي نٿي سگهجي.

ليڪ ٺهيل آهي نُڪتن. نُڪتي کي ڊگهه ڪانهي، جي هڪ نُڪتي کي ڊگهه ڪانهي، ته لکها نُڪتن کي گڏجي به ڊگهه ڪانه ٿيندي. جو گهٽ پاڻ ۾ نه آهي سو سڀني ۾ ڪٿان آيو؟ سو هن ليڪ ۾ ڊگهه ڪٿان آئي؟ ڪوبه جواب ڪونهي؛ انين آهي.

ليڪ جنهن سطح تي ٿهي ٿي، ان سطح تي ڪيترائي ليڪون ته ليڪون ڪڍي سگهجن ٿيون. هڪ چورس سطح متاڇرو وٺو. ان ۾ هڪ ٻئي سان لڳ هڪ انچ ڊگهي ليڪ جو نشان ڪندا هلو. سڄو متاڇرو وٺو. ان ۾ هڪ ٻئي سان لڳايئيتن ليڪن ملي متاڇرو وجود ۾ آندو.

هاڻي متاڇري جي وصف آهي ته متاڇرو اهو آهي جنهن کي ڊگهائي ۽ ويڪرائي آهي.

جن ليڪن ملندي متاڇرو ٺهيو، ان مان ڪنهن به ليڪ کي ويڪرائي ڪانه آهي. پوءِ متاڇري ۾ ويڪرائي ڪٿان آئي؟ ڪوبه جواب ڪونه آهي، انين آهي.

اهڙيءَ ريت متاڇرا متاڇرن سان ملندي ٿهرائي ٺهي ٿي، جنهن ۾ هڪ ٽئين شيءِ ٿلهائي اچيو پرگهٽ ٿئي.

اهڙيءَ طرح ايڪ مان انيڪ يعني وحدت مان ڪثرت ٿئي ٿي ۽ اروپ مان روپ پرگهٽ ٿين ٿا. ڊگهه، ويڪر، ٿولهه ڪٿان آئي انهيءَ جو ڪوبه جواب ماڻي ڪونه ٿو سگهي. اها آهي ان ٻيائي يا الوچني مايا. هن سڄي سنسار جو مول ڪارڻ آهي اروپ نُڪتو جو رچنا جي روپ منڊر ۾ آيو. جدا جدا شڪلين ۽ نالن ۾ آنام ۽ اروپ اچي ويو. ڪيئن آيو سو ڇئي نٿو سگهجي پر آيو ٻڪ، ڇو ته جاميٽريءَ جي قاعدن جي سچائي حسابي سچائي آهي، جا اٽل آهي. اها سمجهاڻي آهي ڄاڻل تان اڻ ڄاڻل تي اچڻ.

پر ڪارڻن جي ڇنڊڇاڻ ڪرڻ سان به اها ڳالهه ثابت ڪري سگهجي ٿي.

سچ کي سمجهڻ لاءِ پهريون آهي ڇو؟ يعني سبب يا ڪارڻ پڇبو وڃبو آهي. اهو ڇو؟ ايستائين پيو پڇبو، جيستائين سچ تي پهچجي، جڏهن سچ ڳولهي لهبو، تڏهن وڌيڪ ڇو پڇڻ ۾ نه ايندو.

انهن مان صاف ظاهر ٿو ٿئي ته سچ آهي مول ڪارڻ (نُڪتو) پر سچ آهي نت سٿ، دائما حق. (نانڪ هئه ڀي سچ، هو سين ڀي سچ) انهيءَ ڪوئي ثابتي يا ساک يا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

شاهدي. سرشٽيءَ جو نيم يا قانون قدرت انهي ثابتي آهي. قانون قدرت بتائي ٿو ته ست سچ پڇ ست آهي. حق حقي حق آهي. ڪڏهن بہ بيءَ طرح نه ٿيندو.

سرشٽي نيم - مندر ۾ رهي ٿي سندرتا جي ديوي. يا قدرت جي پائي لي ٻهار آهي حسن جي حور. سڀ سونهن ۽ سوپيا آهيئي قانون قدرت تي مدار رکندڙ. قدرت جو اٽوٽ قانون نه هجي ته جڳتر ۾ ڪا بہ سندرتا نہ هجي، ڪوبہ حسن نه هجي، ڪا بہ خوبي نه هجي. سڀني گڻن ۽ خوبين جو ڪارڻ قانون آهي. جتي قاعدو قانون نه آهي اتي ڪا بہ خوبي ڪانهي.

انهيءَ سونهن، سوپيا، حسن جو ٻيو نالو آهي پريم يا عشق يا آنند.

سچ جو اظهار آتما يا روح ۾ ٿئي ٿو.
سرشٽي نيم جو اظهار دماغ ۾ ٿئي ٿو.
سونهن جو اظهار دل ۾ ٿئي ٿو.

اهڙيءَ ريت حق، حقيقت ۽ حسن هڪ ئي هستيءَ جا ٽي روپ ٽطجي روح، دماغ ۽ دل ۾ پاڻ ظاهر ڪن ٿا. آهي هڪ پر پساري ۾ ٽي ٿيو پوي.

”ٽيڏيون پسن ٿي، هوتان آهي هڪڙو.“
(شاهہ)

آتما ۾ آهي ست، دماغ ۾ چت، دل ۾ آنند.
ست، چت، آنند جو مطلب اهوئي آهي.

آهي هڪ ست پوءِ اُلکي رڳو چت يا قانون قدرت چئجي يا رڳو پريم ميءِ يا آنند ميہ ڪري چئجي تہ بہ ٺيڪ آهي. ڪي تہ سندس هستي رڳو قانون قدرت جي روپ ۾ مڃين ٿا، جديد ڪي سائنس جي بنياد تي اِئل ڌرم ڪري سڏن، پر هن هڪ هستيءَ جي ڪٿهن بہ هڪ الگ ۽ ٽيئي الگ سماڻا پيا آهن جو تہ ٽيئي هڪ آهن ۽ نہ الگ الگ. گويا هڪڙيءَ ئي هستيءَ جي بيان ڪرڻ جا ٽي روپ آهن، اها سمجهاڻيءَ جي سهڙ ليس لاءِ هڪ ريت آهي.

”سگهي پاڻي نہ پڌ جائي، وري واٽي جتان ورچي
جو روشن پاڻ ڏنهنتي جاڻ جو جلوو وري چاجو؟“

وحدت يا برهم کي پڌيءَ سان، ٻوليءَ سان، ڪلام سان جاٽي ٿو سگهجي جاڪاڻ تہ انهن کي روشن ڪندڙ ئي پاڻ آهي. خود روشن سج کي ڏياٽيءَ سان ڏسڻ مناسب بہ نہ آهي.

”ڪوبه ڪرڻ تي چڙهي ڪين رسي ٿو سج ڪي،
ڪين ڪنهن پر ڪو پڇي پرڪي ٿو پرماڻ ڪري.“

ٿمهڪري اسين هن کي ڄاڻندي به ڄاڻي سگهون ۽ نه ڄاڻندي به ڄاڻي ٿا سگهون. اسالڪي هن بي انت اپار جي ڄاڻ روپي اٿاه آڪاس ۾ اڏڻو اڏوئي آهي جنهن اڏامڻ کي حد ڪاڻ آهي. هن ڀيد جي برهماند ۾ اڏڻ ۾ ئي مهارس، مهاآنند آهي.

”ڳوليان ڳوليان نه لهان، شال نه ملان هوت،
هنئڙي ۾ جا لوچ، مڇڻ ملڻ سان ماڻي ٿي.“

ساڻس ملندو به رهان نه ملڻ لاءِ سڪندو به رهان.

”ڪي زمانا سونهن جي سردار سان سيني اندر،
وصل جا ماڻيا مزا مون، پر نه دل ڍاپي نه ڍيد.“

يا

”جنن ڏسن تنن سکن، جنن جنن، سکن تنن تنن لکن،
عشق وارن جا هي عبرتي آهن عقيد.“

سو اسين ساڻس ملندا رهون، منجهس رهندي به دور آهيون، ”سوئي ٿوڏي ساڻ، سوئي ڳولين سمٽي“ واري ڪار هليو اچي. هاڻي سوال آهي ته اسين سندس وصل جا مزا ڪئن ٿا ماڻيندا رهون؟

”مزي جو سار اي سائين اپاري آنگ ڏنهنجي ۾،
ڏيڻ سان پاڻ پلپل ۾ ڪرين ڪونار قرباني.“

سنسار جي پدارٿن مان جيڪي به رس اسين وٺون ٿا، سي رس ڪو خود پدارٿن ۾ ڪونه آهن. پر اهي خود اپار برهم جا رس آهن. برهم اپار آهي انهيءَ اپاري انگ جو سهروش (چهڻ) ئي رس آهي. ڪائنات ۾ رس آهي. ڪائنات جي ڪرڪي ڏسو هڪ گره ڪاڻي ٿو، ان مان سواد اچي ٿو سو انهيءَ ڪري جو اچا بچي گره ڪائنات لاءِ گهرج آهي.

اهڙيءَ طرح ڪائيندا هلون ٿا جڏهن پورو گره ڪائون ٿا ۽ اڳتي وڌيڪ گره ڪائڻ لاءِ بک ڪانه آهي نه پورو گره محدود ٿيو. پرپورن گره اپار نه ليو، ان کي ڳار پيو يا انت آيو ته وڌيڪ بک ڪانهي. انهيءَ ڪري رس اچڻ به بند ٿيو.

بيمار کي ڪاوڙو ڪائڻ لاءِ ڏيو ته ڀرپور گره محدود رهندو يعني اپار نه ٿيندو ته رس نه ايندو.

اهڙيءَ طرح سڀ اندرين يا حواسن جا پوڳ آهن.

Scanned with CamScanner

جيسين آخر حد آئي يعني پار پيو ۽ اپار نه رهيو نه سواد ۽ بند ٿيو.

اهڙيءَ طرح عام ۽ گيان حاصل ڪرڻ ۾ به تيسين رس پيو ايندو جيسين اڃان اپاري انگ لاءِ ميدان صاف هوندو.

مايا يا دولت وارن کي به ميڙڻ ۾ ڏاڍو رس ٿو اچي، ڇاڪاڻ ته دولت گڏ ڪرڻ جو آخرين انگ مقرر نه آهي.

سو اپار برهم ۾ هر هڪ رس ۾، هر هڪ سواد ۾، هر هڪ مزي ۾ اسانکي پهچڻ ڀاڳ ڏني ساحل ۾ ڪرتار اپار قرباني ڪري رهيو آهي. نه ڄاڻ وارو رس جو ڏيندڙ خرد پيدائش کي ڄاڻي ٿو، مگر ڄاڻ وارو سڀ رس مهارس جو مالڪ اپار برهم جي سپرش مان ايندڙ اپيچ ڪري ٿو.

ٻٽي هر چيز ۾ چشڪو ڪري حيران هر ڪائين،
عجائب عيش دنيا ڪان مٿا ! موشو وري ڇاجو؟“

ڪائي لرڪ ۽ ٿو، ڪائي برهم گياني ۽ ٿو. پر ٻهراڙن وشئه ٻوڇ ۾ آهي ۽ پيو رام مها رس ۾. پهرين لاءِ جسماني خوراڪ ۽ ٻئي لاءِ روحاني خوراڪ.

”درسنين ٻن جي وچان ديدن جٽين درسن ڪيو،
ايڪ مان ڏسندي انيڪي ٿيو متعجب لاجواب.“

ٻه آئينا ٻوريءَ وچ ڏيءَ ۾ هڪ ٻئي جي آمهون سامهون رکي ڏسندڙ وچ ٺهارينڊو ته سندس لاجواب حيرت (آنند) جي حد ٿي نه رهندي جڏهن ٻنهجا انيڪ روپ آئينن ۾ ڏسندو.

ديدون آهن ڏسندڙ يعني مول ڪارڻ، ٻن آئينن مان هڪ آهي موجود ڪارڻ ۽ ٻيو آهي نمائيندڙ ڪارڻ.

مول ڪارڻ اهي ٻئي ڪارڻ پرگهٽ ڪري ٿو. ۽ اڃا وچ اچي ايڪي مان ايڪ، يا وحدت مان ڪثرت جو درشن پسي لاجواب آنندمي ٿئي ٿو. لاجواب ڇو؟ ڇو ته ائين ڇو ٿو ٿئي، لمهجو ڪو به جواب نه آهي.

آئينن جي حالت ۾ سائنس ڇوي ٿي ائين آهي،
ڪارڻن جي حالت ۾ رچنا ڇوي ٿي ائين آهي.

سبب کي ٻنهي ۾ ڄاڻ لڀي ملي. حسابي سچائي به ائين ئي آهي. ٽيئي ڪارڻ اروپ آهن.

جاميٽريءَ جو ٽپڪو به اروپ آهي ٻڙيءَ (نقطي) ۾ اچي اُملهه ٿي ۽ ملهه ڌارن ڪري ٿو ليڪ ۾ ٻي ماپ ٿي ماپ ٿي ماپ ظاهر ڪري ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

وچم رکو ليڪ اُنهي مٿان ٻه ٻڙي ۽ هيٺان ٻه ٻڙي. اها ٽي ٻڙيءَ کي ٻڙيءَ سان ونڊ ڪرڻي. نتيجو آهي ايڪ. جئن ÷ = ايڪ.

”هڪ نقط جو نظارو ”ٻيبوس“ جهان سارو،
ڏس تخم جو پسارو نڪري شجر اچي ٿو.“

مٿي ڄاڻايل آهي ته آڪاس جا سڀ بيشمار تارا يا سورج پنهنجي منڊلن سميت بيحد تيزيءَ سان بي انت پولار ۾ پيا ڊوڙندا وتن، اُهي جتي نه پيا ڀڄن، اُتي مرڪز ئي مرڪز آهي. ٿوري ويچار ڪرڻ سان سمجهي ايندو ته اُتاهه چڪر ۾ پيا ڦرن.

چڪر آهي گهيرو. گهيري ۾ جتي نه ڪو ٽيڪو ونبو، اهو مرڪز ٿيندو. ۽ ٻيا سڀ سيار، چنڊ ۽ ٻيا تارا به گهيري ۾ پيا ڦرن. خيال اُئي خيال ۾ گهيري کي سوڙهو ڪبو وڃبو ته آخر اچي نقطي يا ٻڙيءَ ۾ پهچائي ڪندو.

نقطو يا ٻڙي آهي اروپ، ٽيڪي جو روپ. هر روپ يا نظارو شروع ٿئي ٿو نقطي کان. ليڪ آهي نقطي جو پسارو، مٿاڇرو آهي ليڪ جو پسارو، ٺهرين شين آهن مٿاڇري جو پسارو.

علم ڪيميا (رسائن وديا) اسان کي ٻڌائي ٿي ته جسم يا مادو آهي اٽمن مان ٺهيل. اٽو جسم جو ننڍي ۾ ننڍو ڀاڱو آهي، جنهن کي به ٽوڙي سگهجي ٿو پر جڏهن اهڙي طاقت ملي. چون ٿا ته هڪ اُٽي کي جا طاقت ٽوڙيندي، سا سڄيءَ ڌرتيءَ کي لوڏي ڇڏيندي! پر اُٽو جسم جي نقطي مثل بنياد آهي. نقطي مثل ٻج جي گول اُٽن مان ليڪ وانگر سلو ۽ پاڙون نڪرن ٿيون. ساي جو پسارو ٿڙ يا شاهي درخت آهي. گول ٻيج ڦڙي جو پسارو جاندار جسم آهي.

اهڙيءَ طرح سارو برهمانڊ (انڊي وانگر گول) نقطي جو پسارو آهي. اُهي اڻاٽا روپ سڀ جمع ۾ سڏجن ٿا. جن جو مول ڪارڻ آهي، هڪ اُروپ ٽيڪو.

هندو گرنٿن ۾ اوم مها شبد آهي جو ٽي آکرا يا ٻڙيءَ سان ۽ اُنهي پساري ليڪ سان لکڻ ۾ اچي ٿو، سا ڳجهي مطلب ڏيکارڻ لاءِ. ۽ ٻڙيءَ جو نالو آهي شؤ يعني سيم يا خود مول ڪارڻ.

”لال اندر لعل هو، لالن لکائي نا سگهيو،
آهه آنند جي اُڇل پيو نانءُ مايا واسطي.“

سنسار جي رچنا جو ڪارڻ ڪهڙو؟

گهرج يا ضرورت ڪارڻ ٿي. اِتو سگهي چئو ته اِها اڻ پورنتا جي نشاني آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

"گهر نه هرگز گهرج اندر ناقصائيءَ جو نشان،
فڪر ڪر 'بيوس' فنا طلب و تمنا واسطي."

گهرج يا ضرورت هوندي ڪاءِ هستي ڪامل ۽ قائم ٿي اٿي سگهي. اُلٽو واسطو ڪنهي ڀاڱي سان آهي ۽ نه سڄي سان. گهرج ٿوري وقت لاءِ ڪا خواهش ڪريس ڪري سگهي ٿي. گهرج آهي محتاجي.

"دمبدم محتاج آهيان تير گهرجن جا سهان،
عمر پُوري ٿي اچي، خواهش مگر پوري نه ٿي."

ڪي ڏرليءَ جا تاج محل هروڀرو ضرورت يا گهرج ٿي هستيءَ ۾ آندا آهن.

"تخت طائوس ڏٺيءَ قيري خزاني تي نظر،
۽ محبت جي اڳئين مست زماني تي نظر،
حسن، اخلاق پري زيب زناني تي نظر،
پنهنجي انجام سندي شان شهاني تي نظر،
چشم گويان مان لڙي لڙڪ به تي ڌار ٿيا،
جي ڦري تاج جي صورت ۾ جڙادار ٿيا."

شاهي ڀرپور خزاني جي ڏٺيءَ شاهه جهان جي دل ۾ فن عمارت سازيءَ جو، حسن ۽ ممتاز جو عشق سمايل هئا. تنهنجو اظهار آهي تاج محل.

تاج محل جي سونهن ڏاڏاريءَ ۽ عمارت سازيءَ جي قانون لي ٻيئل آهي. شاهه جهان پنهنجي حسن جي هن اظهار لي اهڙو نه موهت هو جو تاج ڏسندي ڏسندي سڌ ٻڌ ڀاڃي ويندي هيس، سندس هستي تاج جي هستيءَ سان ملي هڪ ٿي ويندي هئي گويا تاج جي هستي سندس لاءِ بيخوديءَ جي حالت هئي.

۽ هرڪو استاد ڪاريگر جڏهن تاج ڀٽائڻ ۾ پاڳ ورتو هو سو پنهنجي هنر جو اظهار ڏسي اُتي مست ٿيو.

ساز صنعت جو ڏسي مست ٿيو ماهر معمار.

سو رچيندڙ لالن اندر لعل هو. سچ، سونهن، قانون، اهو لڪي نه سگهيو، ظاهر ٿيو آنند اُچل ڪاڏي مايا پرگهٽ ٿي. تنهنڪري مايا آهي آنند جي اُڇل. تاج محل جي جوڙ شاهه جهان جي اسباب تي نه مدار رکي ٿي. پر سموري مايا جو مها ڪارڻ يا مول ڪارڻ رچيندڙ ٿي آهي. هرد درشن جو اظهار روشني مايا آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

"سرڳ جي آنند - نديءَ جا ڪي ڪنارا پيا پڇي،
جنهن منجهان آئي اُڇل سان ڇر خوشيءَ واري ڪڇي."

آنند ماڻڻ لاءِ آنند جي راهه پا ليا! ڪيي. راهه لاءِ راهه جا قاعدا ڪپن. اُنهن قاعدن جي ڄاڻ ڪيي. ڄاڻ مان ٿيندي شڪتي پيدا، ان شڪتيءَ مان ٿيندو آنند پيدا. هيءَ سنسار روپي ليلا آنند مان پيدا ٿئي ٿي، آنند ۾ قائم رهي ٿي، آنند ۾ انت ڪري ٿي. مڌ آنند، وچ آنند، پڇاڙي آنند.

"سُونهن ۾ صورت سڄڻ جي ٿي سراپا سر ڏني،
هرهنڌان مصري منيري مون چکي چوڏر ڏني."

سو سڄڻ جي آنند مئي صورت پير کان چوٽيءَ تائين مها سندر آهي. آنند ئي آنند آهي. مصريءَ وانگر جتان چکي ڏسبي، مٺي مٺي آهي.

اِها آنند پرڪرل سونهن ڇڙواڳيءَ مان نه، پر قانون ۽ سرشٽيءَ نيم جي پورن پابنديءَ مان ئي پيدا ٿئي ٿي. ڇوته ڇيڱراڻي قدرت ۾ آهيئي ڪاله.

پونو پيج کان وٺي پوري اُسرڻ تائين جڏهن سرشٽي نيم جي باقاعدي سلسلي مان سو پارو لنگهي پار پوي ٿو، تڏهن ئي سونهن ۽ سڳند پرڪرل گل يا رس پريا ميوا ڏئي ٿو.

دماغ ۾ گل کي هڪ قاعدي بدل غلام واري جاءِ آهي، جتي ڪيس عام بنا تات جي سخت قاعدن اندر تپ تپ ئي پاڻ پڌري سمپالي ساڀاهي هاڻو آهي. پر دل ۾ ساڳي گل کي سوپيا راڻيءَ واري آزاد جاءِ آهي، جا سرچڻهار رتان سونهن ۽ سڳند پريا پرت جا پيغام آڻي ٿي ته سائين توکي پيو سوکڙيون موڪليءَ ۽ ساري سميائي. سونهن جي هيءَ مها سندر ديوي نيم مندر ۾ رهي ٿي. نيم مندر مان جهڙي پورنر نڪري، اهڙي ئي پورنر وري واپس وڃي ٿي. هوءَ هزارن کي هرڪائي پاڻ تي موهت ڪري به پنهنجي پورنر تائي اوجل ۽ نرمل رکي ٿي، هوءَ نه سرپر آهي نه جسم. جو جسم سمجهي ٿو سو پاپل آهي. هن کي ڇهڻ لاءِ ماڻدو اِهو ئي جسم ۽ نه سونهن خود.

"نيم مندر ۾ رهي سُونهن جي ديوي ٿي سدا،
نينهن وارن سان جتان خوب ڪري ناز و ادا،
پرت وارن کي پري کان ئي پسائي ٿي لقا،
ڪيس اوڏو ٿي ڇهڻ جي نه رکي ڪو به سڌا؛
پاڪ مندر مان اچي پاڪ، وڃي پاڪ وري،
پنهنجي طالب کي ڏئي پاڻ عوض جسم پري!"

سو اِها سونهن به سڀ وانگر سروو پاپڪ آهي، هرجنس ۾ موجود آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

"سونهن، سچ هرچيز ۾، هرچيز پوڄا يوگ آهه،
ديد لاءِ ديدار هرجا سرت لاءِ هرجا ثواب."

ديد آهي چشم بينا. سرت آهي سچي سمجهه يا سالم گيان. ثواب آهي دل جو درسن. چشم بينا لاءِ هر شيءِ سندر آهي. ڇو ته سندس سندرتا حواسن ۾ نه آهي نه سچ ۾ اُرس آهي. سچ وانگر سونهن به سروويايڪ آهي ڇو ته سچ جوئي روپ آهي. سونهن ڪري ٻڌ گيانيءَ جي سرتيءَ ۽ نظر ۾، هرهنڌ پورو سندر آهي، هر شيءِ پوڄا لائق آهي.

"جا مجازيءَ ڪي سڄي مطلب سندي مورت ۾،
سونهن "بيوس" سا حقيقيءَ لاءِ سچي قدرت ۾،
ڪا ٻي سونهن سڄي چيز نه ٿي فطرت ۾،
جا بجا حسن حقيقت جي صفا صورت ۾؛
ٿي سگهي گر ڪو حواسن جي حڪومت کان پري،
هوند هرچيز ۾ دلدار جو ديدار ڪري!"

تحقيق سنسار آهي پريم ساگر، سونهن پري، نينهن نگري، حسن آباد، سنگ يا دارالبقا. هن امرت پور ۾ امرتائي امرتا آهي. منجهس نه آهي موت ڪي جاءِ، نه آهي دک ڪي جاءِ، نه آهي بدصورتيءَ ڪي جاءِ، نه آهي تڪرار ڪي جاءِ. هن مها سرڳ ۾ نرڳ ڪي جاءِ ڪانهي، هن جنت ۾ جهنم ڪي جاءِ ڪانهي، هن پنيه ڌام ۾ پاپ ڪي جاءِ ڪانهي، هن ثواب خاني ۾ گناهه ڪي جاءِ ڪانهي.

ست ۾ اَست ڪي جاءِ ڪانهي - چڱائيءَ ۾ مدائيءَ ڪي جاءِ ڪانهي.

ته هن مدائي ڪٿان آئي؟ ۽ ڪٿي رهي ٿي؟

قانون ۾ رشوت ڪي جاءِ ڪانهي. پوءِ رشوت ڪٿان آئي؟ ۽ ڪٿي رهي ٿي؟ رشوت آئي رشوت مان ۽ رشوت رهي ٿي رشوت ۾. قانون مان نه آئي ۽ نه قانون ۾ رهي ٿي.

حساب برابر واحد سان ڪندو اچجي ته، هڪڙي هنڌ ڇوڪ کان ڪوڙي پڇڙ ۾ غلطي ٿي وئي، جواب غلط نڪتو. اها غلطي ڪٿي ٿي رهي؟ غلطي رهي ٿي غلطيءَ ۾، جتي ڪوڙي پڇڙ ۾ غلطي ٿي، اُتي حسابي اُصول ۾ غلطي نه آهي.

ڏرليءَ لي انڌارو ٿئي ته پر نه سمجهه ٿي. نت روشن سچ کي انڌارو ڇو آهي سا ڪل ٿي ڪانه آهي انڌارو آهي ته انڌاري ۾.

Scanned with CamScanner

"ٻنهي ڏيئي اڄي ويٺي انڌاري جي اندر ڏرٽي،
وگرنا صاف سورج ٽي ڪڪو ڪارو وري ڇا جو؟"

جهڙيءَ طرح سج کي اولـده سجهي ٿي ڪين، تهڙيءَ طرح سمع کي اُست سجهي ٿي ڪين. انڌارو انڌاري ۾ آهي ۽ نه سج ۾. ڏيهن جي صاف روشنائيءَ ۾ بلڪل بند ڪمرو اونداهو ڪري سگهجي ٿو، پر روشنائي روڪيندڙ ڀتيون ۽ ڇت ڪيڏي ڇڏيو ته اونده جيڏانهن آئي تيڏانهن وئي.

سو پورنتا جڏهن حدن اندر ڏهجي اَپورنتا طرح ڏيکاري ڏئي ٿي. تڏهن ٿي اڪو ٽري ضد جوڙي ۾ پاسجڻ لڳي ٿو. ضد جوڙو آهي ست ۽ اَست، ٻٽا ۽ فنا، حياتي ۽ موت، سک ۽ ڏک، پريم ۽ ڌڪار، چڱائي ۽ مدائي، ٻيج ۽ پاپ وغيره وغيره.

"گل کي تکي ڇهنب سان دانهون ڪرين مٿن جان،
خود باغبان کي بلبل ٽوڪي ڏمر اچي ٿو."

۽

"ٿون رنو آهين پرينءَ کان پـر رسڻ کان هوُ پري،
پاڻ خود پڇ پاڻ کان ڪٿي ٿيندو ٿاڪر سان نهڻ."

۽

"نيچ نظرن ۾ بـٽي پـريم پـري دوُن دنيا،
دل منديءَ ۾ ٿي اچي حور بـه هيبت بڻجي."

سو سدسار رچنا ۾ نه سڪ دوسي يا آشاوادي آهي.

"خوش اتاهٔ دنيا جي منهن تان لاهه ڏک دوسي نقاب،
سڪ درس لهٔ حور دنيا دلربا دلشاد آه."

سچي عاشق جي چشم بينا اڳيان هر چيز روءِ خوبان آهي.

"تيبو هنر ۽ قدر وارن لاءِ ڪچرو ڪيميا،
پـر نڪمو نفرٽي نـاقص نظـر نـاپاڪ ۾."

انساني دماغ جيسين سالم نه آهي، جيسين قانون قدرت کان آگاهه نه آهي، تيسين درشٽي به اڻ پوري آهي، اُن ناسالم دماغ ۽ نظر ۾ انسانکي ڪچرو نڪمو ۽ ڌڪار لائق لڳي ٿو، پر سالم دماغ هنر جي مدد سان ان ڪچري مان طرحين طرحين سامان ٺاهي سون پيدا ڪري ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

موت (نوائي)

چار هڪ جيڏيون ليڪون ڪٽي گولي ڪمب تي ملائي شڪل ٺاهبي ته چورباسي شڪل چورس ٿيندي پر ساڳيون چار ليڪون جي هڪ ٻئي سان گولي ڪمبن لي ته رکبيون ته رامبس ٿيندو. چورس مٽجي رامبس ٿئي ٿو. ظاهري چورس ناس ٿئي ٿو. پر حقيقت ۾ چار ئي ليڪون جيئن جو تيئن موجود آهن، ۽ ناس ڪجهه به ڪونه ٿيو. يعني چورس جي ناس ٿيڻ سان سچ پچ ته ناس ڪجهه به ڪونه ٿيو، پر روپ مٽجي ٿو. ان شڪل جي ڦيري يا روپ جي مٽجڻ جو نالو آهي موت.

مرڻ جي معنيٰ جيڪڏهن ”ناس ٿيڻ“ ڪري وٺبي ته رچنا ۾ موت آهي ئي ڪونه. هن امرتا يا لت ست جي سنسار ۾ مرڻيو آهيئي ڪونه. هن بقا ۾ فنا ڪي جاءِ ڪانه آهي!

سائنس ٻڌايو آهي ته اڪي ڪجهه پيدا ٿي سگهي ٿو ۽ اڪي ڪجهه ناس ٿي سگهي ٿو. سنسار يا رچنا ابدي آهي. ست جي پيدائش آهي.

”شڪل ڦيرو آهه، پر خود جسم ٿئي پيدا نه ناس،
ظاهري فانيءَ اندر ڪنهنجو بقا؟ سمجهي چئو.“
”آتما روپي اندر ۾ ٿي امر جوتي جڳي،
ڪوش ڪهنا بدلجن پيا، موت ٿي مٿي سهي.“
”بوند شبنم ۾ ڏسو نقلي حياتيءَ جو قصو،
زندگي لعظي اندر آباد ۽ برباد آهه.“
”بي ڪناري بحر آهي ڪنهنجي ذاتي زندگي؛
جا سجهي قوتو فنا ٿي سا صفائي زندگي.“

جنهن کي موت ٿو چئجي سو حقيقت ۾ آهي شڪل جو ڦيرو يا روپ جو بدلجڻ يا نوائي.

نوائي آهي سونهن جو زبردست هٿيار. نوائي آهي خود سونهن جو ٻيو نالو. سونهن چئون يا نوائي چئون، هڪ ڳالهه آهي.

موت، نوائي، سونهن، ساڳيءَ شيءِ جا ئي نالا آهن، الهيءَ جو ٻيو شعر ٻيوس ۾ زندگي، موت، نوائيءَ تي رچيل شعرن ۾ڙهڻ سان چڱيءَ طرح پوندو. روپ جو راڳ آهي جوڀن، جوڀن جو ساز آهي نوائي، ان راڳ ۽ ساز تي ئي سرشٽيءَ ۽ سنسار جا شبد ڏلي ئي رهي آهي. سر لئه ۽ تار جي موافق مت ست سان ئي موهن جي مرلي

Scanned with CamScanner

وڇڙا روپي مها سندر مندر ۾ مٺڙو آلاپ آلاپي هر دل کي موهي مست مگهن ۽ محو ڪري رهي آهي.

سولهن سوپيا جو سچو راڪو موت نه هجي ته سدا جوڀن ولت وڇڙا جي ڇهري تان ڪراڙپ جا گهنج ڪيئن مٽجي سگهن!

موت جي برڪت سان پراڻپ مٽجي نوائي ٿئي ٿي. پراڻي ۽ پراڻي هستي آهي ڏيهن، وري نئين ۾ نئين هستي به آهي ساڳيو ئي ڏيهن. سنسار کي جيڪڏهن ڪا شروعات آهي ته اها ڏيهن سان ئي ٿيندي. ۽ جيڪڏهن ڪا پڄاڻي ٿيڻي آهي ته اها به ڏيهن سان ئي ٿيندي. اهو جهوني ڪان جهونو ڏيهن لت نئون سج سڀئون نئين ڪان نئون ٿيندو رهي ٿو. سندس ٻال اوستا آهي صبح ۽ جوڀن آهي منجهند ۽ شام آهي ڪراڙپ. رات آهي موت جنهن ۾ آرامي ٿي وري تازو جاول ٻار صبح جي صورت اختيار ڪري ٿو. اهو ڦيرو وهمي آئت نه پر حقيقي راحت آهي. سالم دماغ ۽ سالم دل وارن لئي جالو آهي ۽ ڳالو آهي.

"مرگ ما را زندگي ديگر است"

موت اسان لاءِ نئين حياتي آهي، اها چوٽي سالم دل درويش مولانا جلال الدين رومي جي آهي، اهڙي قبوليت شاهاڻي دماغ ۾ ڏني آهي. بيگم نورجهان پنهنجي تربت تي هيٺيون بيت اڪرائي ڇڏڻ لاءِ پاڻ ڏاهيو هو.

بيت

"بر مزارِ ما غريبان نه چراغِ نه گلي،
نه پرِ پروان سوزد، نه صدائي بلبلي."

نورجهان بيگم سونهن ۽ سمجهه ۾ لاثاني هئي، حسن ۾ گل هئي جنهن تي ڪيئي مشتاق بلبل لاتيون لنوندا هئا. سندس سمجهه جو ڏيئو بلڪل روشن هو، جنهن اڳيان ڪيترن مدبرن هار ڪاڍي هئي. مڙهل وهيءَ ۾ حسن وڃو ڪوماڻبو پيريءَ ۾ جهلڪ وڃي جهڪي پوندي. قيد ۾ سمجهه وڃي گهٽبي. هن جڏهن اها ڳالهه محسوس ڪئي لڏهن پاڻ ڪي غريب سمجهڻ لڳي. هن غريب وٽ هاڻي حسن ۽ سمجهه جو خزانو ڪونه هو. مشتاق نظرون مٽس ڪونه ٿي ڪرڻون، انڌهن هن اهو بيت ڏاهيو.

سولهن ٻنا ڪو ڪنهنڪي پڇي به ڪونه، پوءِ اها سونهن ٻاهرين هجي يا اندروني. سندر هجڻ ۽ سندرتا سا ڪشش ڪرڻ جي آرزو جا انسان ۾ اونهي آهي سا موت جو سهڻو ملائڪ ئي پوري ڪري سگهي ٿو. ڪراڙپ جي ڪوڙ ۾ جوڀن رهندو اچي. نا اميد بدن لاءِ سندس پيغام ۾ ئي اميد جو اجالو آهي.

Scanned with CamScanner

رچنا جو مول ڪارڻ سولهن سوپيا جو اظهار ڪرڻ آهي. انهيءَ جي ساک السانپي سياه ۽ آرزوءَ مان ماپي ٿي. هر ڪو چاهي ٿو پنهنجي سولهن جو اظهار ڪرڻ. باهر نڪرڻ وقت هار سينگار، سينڌ، سرمو، پيمت پائوڊر ڪري نڪرڻ مان اهائي ساک ملي ٿي. پر جڏهن پاهرين سينگار جو اسباب سولهن جي اظهار ڪرڻ ۾ گسي ٿو تڏهن آخرين وسيلو موت ئي آهي، جنهن سان هر نزاڪت جو اڻون باب ڪاپي ٿو.

مڪتي يا نجات

هن هڪ مڪتي لفظ کي برابر معنيٰ ۾ نه سمجهڻ ڪري ڪڏهن به مڪتي حاصل ڪري نٿي سگهجي ۽ برابر معنيٰ ۾ سمجهڻ ڪري پتو پئجي وڃي ٿو ته مڪتي اڳيئي حاصل ٿي پيئي آهي، يعني مڪتي هر انسان جي جنم جو حق آهي، جو حاصل ڪري نٿو سگهي پر اسٿاپن ڪري سگهيتو.

”بندڪ جي جاري ۾ ڪٿن اچي آڪاس،
ڦرني منجهه نه ڦاس پنني ڏيئي پاڻ کي.“

(سوامي)

انسان اهڙا هزارها خيال پڙهندي به مڪتي جي مطلب کي نه ڄاڻو آهي. عام طرح مڪتيءَ جو ارٿ اهو ڪيو ويندو آهي ته جنم مرڻ جي چڪر کان ڇٽي سنساري دک سک کان ڇوٽ ٿي ايشور ۾ لئه ٿي وڃي. گويا انسان آتما بڻجي پرماتما کان ڌار ٿي اچي سنسار ۾ ڦاٿو آهي جتان ڇوٽڪارو حاصل ڪري وري وڃي پرماتما سان ملڻو آهي. جيئن آتما موٽي وري وڃي پرماتما سان ملي ۽ سدس وصل جا مزا ماڻي، انهيءَ خيال اندر جيو آتما جي هستي الڳ ۽ پرماتما جي هستي الڳ ڄاڻي وڃي ٿي. جيو آتما جو ميلاپ جو مها آنند يا مها رس ماڻيندو سو تڏهن جڏهن جيو آتما جي هستي الڳ هوندي. هڪ آنند وٺندڙ ته ٻيو آنند ڏيندڙ هوندو. جيو آتما ڪڏهن به پرماتما جي مها آنند کي ڇڏي وري جنم مرڻ جي سنسار ۾ نه ويندو. ان موجب ٻئي بلڪل الڳ هستيون ٿيون.

(١) سنسار. (٢) جيو آتما. (٣) پرماتما، يا (١) پرڪرتي. (٢) پرش. (٣) پرماتما. واصل يا الله ٽيئي وارن جي خيال ۾ عملي طرح خلقت، خودي، خالق، ٽي الڳ هستيون سمايل آهن.

وري ٽيئي اُڀدي، يعني جڏهن نه خالق سگهي ٿو ۽ نه ناس ڪري سگهجي ٿو.
سائنس اسانکي ٻڌائي آهي ته پرڪرتي ٻا معدو اُبدي آهي.
سپني ڌرمن اسان کي ٻڌائيو آهي ته خالق اُبدي آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

خودي يا آتما جا خالق جي وصل جو جزو وڻڻ ئي چاهي سا به اَبدي ٿيڻ گهري.

سڀئي ساريون ئي هستيون اَبدي يا لت ست ڪيئن ٿي سگهنديون؟

چاڪاڻ ته انهن ئي شڪتين جي سڃاڻپ ٿيڻ لاءِ هر هڪ جي وصف يا گڻ جي ڳڻڻ ڪرڻي پوندي. هر هڪ جون صفتون الڳ الڳ ڪرڻيون پونديون. جڏهن ڪنهن به هڪ جي صفت باقي ٻين مان ڪنهن سان به نه لڳي سگهي؛ انهيءَ حالت ۾ ڪا به هستي سروويايڪ يا محيط ڪل ٿي نٿي سگهي ۽ نڪي لت ست يا امر (غير مبدل) ٿي سگهي ٿي چاڪاڻ ته جنهن هستيءَ کي دماغ خيالن جي چوڌاري آڻي، سندس وصف مقرر ڪري سگهي ٿو سا ڪال، ديس ۽ ڪارڻ ۾ اچي موت چڪر ۾ ڦرندي.

تنهنڪري تن الڳ هستين کي ڇيدڻ لاءِ ڪٿي به ٺڪاڻو ڪينهي.

تڏهن آهي ڇا؟

مها ڪارڻ، مول ڪارڻ، خالق، رچيندڙ، برهم آهي، جو تن ڌار ڌار روپن ۾ پاسڻ ۾ اچي ٿو.

”ٽيڏي ڀسي ٽي، هوڏان آهي هڪڙو.“

(شاهه)

تڏهن سروويايڪ برهم هڪ ئي آهي، جو ڪڏهن به ٻه ٿي نٿو سگهي. ڪثرت ڏني وحدت رد آهي. وحدت ڏني ڪثرت رد آهي.

”جان جان ڀسين پاڻ کي، تان تان ناهه سجود،
وڃائي وجود، تهان پوءِ تڪبير چئو.“

(شاهه)

اُن لت ست هڪ ۾ ٻئي کي جاءِ ڪانهي.

تڏهن مکت ٿيڻ لاءِ توکي يا تنهنجي منش آتما کي ڪٿي جاءِ ملندي؟

اوءَ (منش آتما) برهم ۾ الڳ ٿي رهي نٿي سگهي، اوءَ برهم ۾ ملي ساڻس هڪ ٿي نٿي سگهي، چاڪاڻ ته برهم ۾ دخل کي جاءِ نه آهي، برهم ۾ واڌارو يا گهاٽو ٿي نٿو سگهي. برهم ۾ ڪجهه ماڻي نٿو سگهي، ڪجهه الڳ ٿي نٿو سگهي؛ مطلب ميلاپ يا جدائيءَ کي جاءِ نه آهي.

”فلاڻو مکت ٿيو يا واصل باالله ٿي ويو.“ انهن لفظن کي ڪا به معنيٰ نه آهي. اهو فلاڻو جو ڇٽي ٿو ته مکت ٿي ويو، سو برهم ۾ ليارو رهي سندس ميلاپ ماڻي نٿو سگهي.

ماڻڻ لفظ ۾ ٻه هستيون آهن هڪ جيڪو ماڻي ٿو، ٻيو جنهن کي ماڻي ٿو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

لنهنڪري مڪتي لفظ ۾ مطلب جو اسان سمجهو آهي سو غلط آهي.
تڏهن مڪتي آهي ڇا؟

مڪتي لفظ جي صحيح معنيٰ ۾ مڪتيءَ جو مقصد سمايل آهي. مڪتي معنيٰ ڪشادگي، اپار ڪشادگي. مڪتي معنيٰ نجات يا ڇوٽڪارو. ڇوٽڪارو ڇا کان؟ سوڙهائيءَ کان. "ڇڏ ته ڇٽين" آهي ڇوٽڪارو. ماڻهوءَ جي ماڻهوپڻي ۾ ٻه ماڻهو سمايل آهن: (١) هاڻوڪي وقت جو موجود ماڻهو (٢) ايندڙ وقت جو آئينده ماڻهو. هر ڪو موجود ماڻهوءَ کان انهيءَ لاءِ ڪم وٺي ٿو ته سندس ايندڙ ماڻهو سکيو سمالو گذاري. ٻار محنت ڪري علم حاصل ڪري ٿو، انهيءَ لاءِ ته وڏي هوندي سکيو سمانو گذاري. حال ڪم ڪري رهيو آهي مستقبل لاءِ.

يعني ماڻهوءَ ۾ هلندڙ ماڻهو ۽ ايندڙ ماڻهو ٻئي سمايل آهن، هلندڙ کي ايندڙ لاءِ لاءِ سهسائڻو آهي.

اهڙيءَ طرح ماڻهوپڻي ۾ ٻئي نمولي ٻه ٻه ماڻهو سمايل آهن، هڪ ننڍو ماڻهو ٻيو وڏو ماڻهو.

ننڍي ۾ ننڍو ماڻهو اهو آهي جنهن ۾ رڳو سندس جند يا شخصيت اچي وڃي ٿي، سندس مان ۾ رڳو سندس سر سمايل آهي. اهو ننڍو ماڻهو آهستي آهستي وڏي ڪشادو ٿيڻ لڳي ٿو، وڏي ٿو پنهنجي ڪٽنب ۾، محلي ۾، پاڙي ۾، ذات ۾، ڳوٺ يا شهر ۾، قوميت ۾ ۽ آخر انسانيت ۾ ۽ سرشتيءَ ۾.

وڏي ۾ وڏو وشال ماڻهو ساري برهمانڊ ۾ ڦهلاءُ ڪري وڏي ٿو، يعني سڄيءَ سرشتيءَ کي پنهنجو روپ ڪري ڏسي ٿو. اِها آهي پورن مڪتي. انسان آپي جي سوڙهي دائري مان نڪرندو ڄڻ وڃي ٿو آسپاس جي وڏيڪ ۽ وڏيڪ ڪشادي ميدان ۾ پاڻ پساريندو، ڄڻ وڃي مڪتيءَ طرف وڏيڪ وڏيڪ وک وڌائيندو. اِتي 'مان' مٽجي 'تون' ۾ ايندي وڃي ٿي 'مان' جو ٻڌڻ ٽٽو ته مڪتيءَ پاڻ پسايو. 'مان' ئي نه رهندي ته مڪتيءَ جو سوال ئي نه اٿندو. انهيءَ ڪشادو ٿيندي وڃڻ ۾ ئي سرور ۽ آنند سمايل آهي. اهو مها رس پيئندي خود مڪتيءَ جو خيال پلجيو وڃي.

"آءُ" اوري جهل؛ ٽوڪي رسي "تون" ڏٺي.
(شاه)

اهو آهي پيهه جي برهمانڊ ۾ پاڻ کي لئه ڪرڻ. اهو آهي انهوءَ جي اننت آڪاس ۾ اڏامڻ ۽ ڪڏهين به آخرين حد تي نه پهچڻ. انهيءَ ۾ سرور مها آنند سمايل آهي، اپار برهم جو اپار سمرش.

"ناچت گاوت وڄنت جائو"
(ڪبير)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

نه آخرين حد ٿيندي ۽ نه اپار برهم جي اپار سرش جو مها آنند ختم ٿيندو.

ٻيءَ طرح منطقي ولڊ رستي هئڻ به سمجهائي سگهجي ٿو.

’جيڪي به آهي‘

تنهن کي منطقي ولڊ رستي ٻن ڀاڱن ۾ ورهائبو.

(۱) مان (آءٌ) (۲) نه مان (سنسار). (مان) آهي منهنجي هستي ۽ (نه مان) آهي سنسار (مون کانسواءِ ٻيو سڀ ڪجهه).

بعدي

ڪل ٻه هستيون آهن. هڪ منهنجي هستي (مان)، ٻي هستي باقي سنسار جي. هڪ مان آهيان ۽ ٻيو آهي منهنجي ڀاسجڻ ۾ اچڻ وارو آسپاس جو سنسار. جيڪڏهن مان پنهنجي آسپاس جي سنسار کي پوريءَ طرح صحيح معنيٰ ۾ نٿو ڄاڻان نه پاڻ کي به پوريءَ طرح صحيح معنيٰ ۾ نٿو ڄاڻي سگهان. جڏهن پنهنجي اردگرد واري سامان کي پوريءَ طرح ڄاڻندس، تڏهن سچي پاڻ کي به پوريءَ طرح ڄاڻي سگهندس.

مثال لاءِ خواب يا سپني جي حالت وٺو.

خالق وانگر انسان ۾ خلقيندڙ طاقت آهي. ع نالي هڪ ماڻهو پنهنجي گهر ۾ سمهيو پيو آهي. جاڳندي ع کي پنهنجي گهر جي سچيءَ حقيقت جي ڄاڻ آهي. هو ڄاڻي ٿو ته گهر جو فلاڻو فلاڻو سامان فلاڻي فلاڻي هنڌ رکيل آهي ۽ فلاڻا ماڻهو فلاڻي هنڌ سمهيا پيا آهن.

ع خواب لهي ٿو. پاڻ کي جبل جي چوٽيءَ تي ڏسي ٿو، سامهون سمنڊ ۽ ٻنيان باهه ڏسي ٿو، پريان هڪ مست شينهن پاڻ ڏانهن ڊوڙندو ايندو ڏسي ٿو ۽ خوف کان دانهون ڪري ٿو. (جي شايد سندس گهر جا ڀاتي به ٻڌندا هجن.)

اصلي ع جو گهر سمهيو آهي تنهن خواب ۾ ڇا ڇا خلقيو آهي؟ خلقيو اٿس (۱) نقلي ع، جو جبل تي آهي، (۲) جبل (۳) سمنڊ (۴) باهه (۵) شينهن. نقلي ع پنهنجي آسپاس جيڪي ڏسي ٿو سا سندس اصلي ع جي رچنا آهي. خواب ۾ نقلي ع پنهنجي آسپاس واري سنسار کي صحيح معنيٰ ۾ ڄاڻي سڃاڻي نه ٿو، تنهنڪري خوف کان ڪنبڻ ۽ دانهون ڪرڻ لڳي ٿو. جڏهن جاڳي ٿو تڏهن نه نقلي ٿو رهي ۽ نه انهو سنسار. جاڳڻ سان اصلي ع پنهنجي آسپاس وارو سامان صحيح سڃاڻي پاڻ کي گهر ۾ سمهيل ڏسي خيالي خوف جي خود رچيل دک کان مڪتي پائي ٿو. لکو خوف کي سچي هستي هئي ۽ اڪي مڪتيءَ کي ئي سچي هستي آهي.

ٻئي مثال ۾ ناٽڪ جو مثال وٺو.

هڪ وچولي درجي وارو عيالدار ماڻهو آهي هو ناٽڪ ۾ ويس ڌاري تي هڪ راجا جو پارٽ ڪري ٿو. ناٽڪ ۾ راجا ٿيڻجي هو سک ۽ دک جي طرحين طرحين حالتن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مان لنگهي ٿو. وَيس ڌاري ۽ جُون اهي نانڪ واريون حالتون سڀ ۽ جي حالتن سان ذرو به نه ڪي لٿيون اچن. آسپاس وارن لاڳاپن ۾ نانڪي ۽ سڀ ۽ کان نرالو آهي. انهن اثرن ۽ حالتن کان هو پنهنجي اصلي حالت ۾ بلڪل نيارو ۽ نرليپ آهي. انسان کي جيسين پنهنجي هستيءَ جي ڄاڻ نه آهي تيسين هو پنهنجي الاهي هستيءَ جي اَڻ ڄاڻ مان مُڪت ٿيڻ جي خواهش ڪري ٿو. سندس اصلي هستي آنند آهي. اُن آنند جي اُڇل سنسار آهي. جڏهن اُڻاڻ سبب هو آنند مَي سنسار کي دک ساگر سمجهڻ لڳي ٿو، تڏهن ئي سچيءَ ڄاڻ يا مُڪتيءَ جو چاهه رکي ٿو. سو مُڪتي آهي سچو روپ قائم رکڻ.

ڪن سٽن جو مطلب

"جنهن اندازي ڏيوري ۾ مون وهاريو ڏيو ڪي،
اُن ڀڳل ڀونگي جو بهتر آهه ڍينگو ئي ڍهڻ."

زبان سان چوڻ ۽ دل سان مڃڻ ۾ وڏو تفاوت آهي. زبان سان خوف کي نه مڃڻ پر خوف واريءَ جاءِ تي اڪيلو رهي ڪين، تنهنجي معنيٰ نه جو خوف زبان سان مڃڻ ۾ نٿي آيو، سو حقيقت ۾ دل سان مڃيو وڃي ٿو. زبان جي مڃتا رڳو بي عمل ۽ لفظي آهي، پر دل جي مڃتا عملي ۽ سچي آهي. ڌڻيءَ کي هرجا حاضر ناظر ڄاڻڻ به زباني نه پر دلي کپي. جي سچ پچ دل سان مالڪ کي هر جاءِ هر مهل حاضر، ناظر، دانا بينا ڄاڻبو ته ڏوهه ڪئن ۽ ڪٿي ڪري سگهبو؟ ڇا سندس حاضريءَ ۾ ڄاڻندي ڏوهه ڪري ساڻس مخول ڪرڻو آهي!

"مڃيو اٿيئي نه مڃ، نه ته مڃڻ هوءِ نه مڇب ڪي،
سو نه دل سان پيچ، جو تو چئين زبان سان."

گنهگار مومن کان ٻي گناهه منڪر ڀلو. ڇا زبان ۾ آستڪ ۽ دل ۾ ناستڪ؟

"منهن ملا جهڙو، اندر ۾ ابليس"

فرانس جي مشهور فيلسوف رومن رولانڊ جو چوڻ آهي ته:-

'اسانجي ڪرڻ لاءِ رڳو هي ڪم ڇڏيل آهي ته ڌڻيءَ جو سندس سنسار ۾ وڌيڪ چٽو چمتڪار ڪريون ۽ ڪيس انسان جي وڌيڪ ويجهو آڻيون، جئن انسان انسانيت جي بلنديءَ تي رسندو وڃي.'

سو انسان ويجهي ڌڻيءَ کي دور دور ڪنهن انداري اڄڙ ۾ لڪي ويٺو ڀانيو آهي، جتان شاهد او اسانجون خطائون به سهي ڪري نٿو سگهي! اها سڪتي زباني مڃتا ئي آهي، سڀني مدائن جو ماڻ، سڀني پاپن جي پاڙ، سڀني گناهن جو بنياد.

جيسين زبان ۽ دل جو ميلاپ نه ٿيندو، تيسين گنهگاريءَ جو سدا وڌندڙ بوجو مرڻ لاءِ پوپان ٻيو نه ڪندو. اچو ته انهيءَ لاءِ جهوليءَ جي جاءِ تي ڪي نئون اَڏيون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۽ سدا واڌاري ڪي سچ پچ دل سان وڌيڪ محسوس ڪرائون. ۽ هي هميشه ياد رکون ته:

”هتي ناهين، ڪٿي ناهين، هيئنر ناهين، ڪڏهن ناهين،
جي ڳـڻ ناهين ته هڏ ناهين، مالڻ موقعو وري ڇاجو؟“

نه پوءِ ڪورٽ واري قسم جي ضرورت نه رهندي، ڪنهن ڌرمي پستڪ تي قسم کڻڻ يا ڪنهن ڌرمي استان تي ساک ڏيڻ مان اڻ سڌو مطلب اهو ٿو نڪري ته انساني دل ۾ اهو به شايد خيال گهر ڪري ويو آهي ته ڌڻي ڪنهن خاص ڪتاب يا خاص استان تي وڌيڪ موجود آهي، ۽ پورو سرووياپڪ به نه ناهي.

”ڪٿن نـه ٿيندي جنگ جاري ڌرم راڄن واسطي؟
جو ڪتابي قيد لاءِ ٿو تخت دل جي ڪان لهي!“

ڌرمي ڪتابن ۾ جيڪي لکيل آهي، تنهن موجب عمل نه ڪرڻ، پر رڳو انهن جي عزت ۽ پوڄا ڪرڻ، ياڻي يا ڪلام ڪنٺ ڪرڻ، پاٺ ڪرڻ، ارٿ سمجهڻ کي ڪتابي قيد چيو ويو آهي.

حقيقت ۾ ڌرم آهي دل جي حالت. دل جيتري قدر پريم ۽ قربانيءَ واري، پرائي درد ۾ دکندڙ، نازڪ جذبن واري، ڪومل ۽ تاثير جهٽڻ واري قدر ڌرمشت ليکبي. دل جڏهن خود ڌرم جو روپ ڌارڻ ڪري تي تڏهن ئي راڄا ڌرم کي پنهنجو حقي تخت حاصل ٿئي ٿو. هن دل جي حقي تخت تان راڄا ڌرم کي لاهي جڏهن ڪتابي قيد ۾ بند ڪيو وڃي ٿو، تڏهن ئي ڌرمي جنگيون لڳڻ ٿيون، جن شايد دنيا ۾ ملڪي جنگين کان به زياده خون جا درياءَ وهايا آهن.

”ڌرم رسمي ٿيو سچائيءَ جي اڳيان ازخود لڄي،
ڏس ڏئي جـي روشني سچ اُيرندي هتجي وئي.“

سچ اُيرندي ڏئي جو چمڪو خود بخود جهڪو پئجي ويو لڳي ۽ ضرورت نه رهڻ ڪري اُنکي وسايو ڇڏجي. سچ جي تيز ۽ صاف روشنائيءَ سان روشن ٿيل دل کي به ڌرم جي ٻاهرين ظاهر دارين ۽ رسمن ادا ڪرڻ جي ضرورت نٿي رهي.

”ٿيو اُجڙ دل جـو مندر دلبر جو گهر ويـران آهه،
ڪام راڄا جت وَسـي، ڪٿن رام ويچارو رهـي؟“

دل ۾ ڪام يا رام ٻنهي مان هڪ رهڻو آهي. ڇاڪاڻ ته ساڳئي وقت ٻئي گڏ رهي نٿا سگهن.

”ڪين ماپـن مـن ۾ خـودي ۽ خداءِ،
پـن تراريـن جاءِ ڪانهي هڪ مياڻ ۾.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪامدائن يا ڪرشمائن سان ڀريل دل مالڪ جي رهڻ ڪان خالي اندري ڏهري وانگر اجڙ مندر آهي. اهو مندر آهي ڏرم راجا کي قيد رکڻ لاءِ.

”اڄ غريبن جون ڪکايون جهوپڙيون مالڪ گهمي،
تو مڙهيءَ، مسجد، مندر، ديول، نڪاڻي ڪان تهي.“

مالڪ آهي غريبن جي ٻچل ٻولنگڙين ۾، غريبن جي شيوا ۾. هاڻي وڏن ٺٺ وارن ڏرمي استانن ڪان نهي ٿو. ڇو ته اُتي ڏرم دل جي لڳت لِي نه، پر ڪتابي قيد ۾ آهي. انهيءَ ڪري ته ڏرمي ڪتابن ۽ استانن لِي ساک ونڻ جو رواج آهي.

”چرن ڪومل، نيچ نربل، نمرندو وچ ناٿ ڏي،
سر نــ پيرن ڪي پڇائڻ آهـ داخل دوش ۾.“

انهن غريب جهوپڙن ۾ رهن ٿا نيچ نماڻا ۽ نربل جيڻ، جي مالڪ جا آهن ڪومل چرن. لوڪي جهڪي انهن پيرن ڪي پهنجو سر نمائڻو آهي، نه تہ ڏوهہ آهي. پر حد ڪانهي، ڇو ته غريبن ڪان غريب، لنهن ڪان غريب، لنهن ڪان غريب لوڪي لهندا وهندا ۽ لون ۾ وچ سر جهڪائيندو، هيٺ هيٺ نمندو، جيسين برابر سر وڃي پيرن وانجهو پڇي. هي آهہ مالڪ جي پيرن ڪي سيس ارائڻ. سچي ڏرمي دل جو هي سجدو آهي، جا وڃي قلانتي ٽاريءَ وانگر جهڪندي.

”ويو ڪجي متّرا ۽ گوڪل، ناهہ جمنا جڳپتي،
شــهــر شيوا ۾ وڃـي پڇ محب مرليڌر ڪٿي.“

ڪنهنجو مرليڌر شيام، ڪنهنجو مالڪ سڀ ڪيرت ۽ ڪڪيا ڇڏي وڃي شيوا جي شهر ۾ وسيو آهي، اُتي پڇا ڪري ڳولي لهيس. جي سروو ويا پڪ ۽ هرجا آهي ته ڪيرتن ڪي ڇو؟ ”ڇو وڃين وڏڪار، همت نہ ڳولين هوت کي!“

”مــل هــلــي مهراج ڪــي محتاج جــي احتياج ۾،
ڳــول ڪــا دردي دڪــي دل شيام شيوا واسطي؟“

هي ڏکيءَ جو فرض ٻيا آڏڻو اٿيئي ته ڪا درد، دک ماريل دل ڳولي انهي شيوا ڪر. جي ڏکيءَ سان ماڻ چاهين ته ڪنهن گهرجائوءَ جي گهرج پوري ڪندي ساڻس مل. ممڪن آهي تہ هو ڪنهن گهرجائوءَ جي روپ ۾، ڪنهن درديءَ جي آلاپ ۾، ڪنهن دکايل جي دانهن ۾، ڪنهن اوکيءَ ۾ اڙيل جي آهہ ۾ ملي وڃي.

”هموزن آهــن سراسر ساهميءَ جا پـڙ پئي،
پر پنيان همدرد گوڙهو، مت متّان خون شهيد.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ترازيءَ کي ٻه پڙ آهن. هڪ پڙ ۾ وجهو هڪ شهيد جو سمورو رت، جو هن پنهنجي مذهب، اعتقاد جي جذبي پٺيان وهايو آهي ۽ ڪتابي قيد واري ڌرم جو غازي بڻيو آهي. ٻئي پڙ ۾ وجهو رڳو هڪڙو ڳوڙهو جو ڪنهن بي واسطيدار ماڻهوءَ محض همدرديءَ وچان ڪنهن دکي انسان جي دک لئي اکين مان ڳاڙيو آهي. ڇاڪاڻ ته ڌرم راجا جو تخت گاهه سندس دل آهي. ترازي کڻي، تور ڏسو، سنهيءَ ڳڻيءَ ٿيندي، ٻئي پڙ برابر!!

"هوءَ تمنا ڏيهه ۾، ۽ هو ولايت ترڪ ۾،
دل ۽ دلبر جي وطن ۾ ڪيتري دوري نه ٿي!"

دل وسي ٿي آپسوارٿيءَ يا خود غرضيءَ جي ملڪ ۾، دلبر وسي ٿو ايثار يعني قربانيءَ جي ولايت ۾، سو اهڙيءَ دوريءَ تان دلبر جو دل سان ميلاپ ڪئن ٿيندو؟

"دل اندر جي گهٽ ڪوٺيون، سي ڪري گروي ڏنم،
پنهنجي پريتم جي مندر ۾ ٿيو پراون جو رهڻ."

دل آهي دلبر جو ديرو، پريتم جي رهڻ لاءِ مندر. پنهنجي گهٽ پاوناڻن ۾ سنساري ترشنائون رهڻ ڏيون. منجهس پنهنجي پياري لاءِ جاءِ ڪانهي. هوءَ ته آهي ڌارين کي گروي ڏنل. جا دل ٻين پر ۽ آپي والاري سا مالڪ ڪئن والاري؟

"قيمتي هيري ڪٽيءَ کان آهه قطرو قيمتي،
خون جو، هاريل خوشيءَ سان پر پگهر جي واسطي."

جو خون جو قطرو همدرديءَ وچان خوشيءَ سان ٻئي جي پگهر يا درد پٺيان وهايو وڃي ٿو، سو ڪنهن به قيمتي هيري جي ڪٽيءَ کان وڌيڪ ملهه وارو آهي.

"رهڻيءَ ۾ ناهه ڪامل، ڪهڻيءَ ۾ خوب ڪامل،
اهڙيءَ سکيا جو ٻين تي مشڪل اثر اچي ٿو."

جو زبان سان سکيا جا وڏا اپديش ڏيئي ڄاڻي، پر پاڻ انهن تي عمل نه ٿو ڪري، تنهنجي ڪتابي ۽ زباني وعظ جو ٻڌندڙن تي اثر به خير ڪو پوندو. عمل ئي انسان کي ڀلائي ٿو ۽ نه علم.

"جن ڪتابي ڌرم جهاڳي ڪرم تي قبضو ڪيو،
سورما سي ديس پهتا اوج ۽ اقبال تي."

ڪتابي ڌرم نه رڳو ماڻهن کي مگر قومن کي ۽ ملڪن کي به ڪمزور بڻائي ڇڏي ٿو. جن ماڻهن ان مان سکيا پرائي عملي ڪم ڪري ڏيکاريو آهي، سي ئي بهادر بڻجي ترقيءَ جي شاهه راهه تي وڌندا هلن ٿا.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

"ذبح سان ٿو ٿئي حاصل، عجائب ڪار قرباني،
تياڳڻ ۾ سچو ڀوڳڻ، عجب اسرار قرباني."

قرباني عجب جهڙو راز آهي، جنهن ذبح سان ئي حاصل ٿئي ٿو. سج جي روشنائي ستن رنگن جي ٺهيل آهي. پيلو، ڳاڙهو، نيرو، آسماني، نارنجي، ساوو ۽ واڱڻائي. قاعدو آهي ته ڪا به شيءِ انهيءَ رنگ جي ڏسڻ ۾ ايندي جو پاڻ وٽ نه رکندي. مثلا وڻ جو ساوو پن وٺو. سج جي روشنائي ان تي پوي ٿي ته اهو پن روشنائي کي ٽوڙي ڇهه رنگ پاڻ وٽ رکي ٿو. باقي ستون ساوو رنگ موٽائي ٿو ڇڏي. جو رنگ پاڻ وٽ نٿو رکي، تنهن رنگ سان ئي سڏجي ٿو. جو تياڳ ڪري ٿو، سوئي ڀوڳي ٿو. اهڙيءَ طرح شاهوڪار جو نالو روشن به ڌن جي انهيءَ ڀاڱي سان ٿئي ٿو جو هو عام ڀلي لاءِ اُپڪار ۾ خرچ ڪري ٿو.

"ڪچو ميوو زبردستي ڇنڻ سان شاخ ٿو ڇيهي،
پچائي خود ڪرڻ جهڙو ڪري تيار قرباني."

ڪچو ڦل جي زوريءَ وڻ مان ڇڪي ڇنبو ته (١) ڇنندڙ کي وڌيڪ زور لڳائڻو پوندو (٢) سندس ليز رس هٿ کي ڦٽي ڇڏيندي (٣) کائڻ واري کي به سواد ڪونه ايندو (٤) جنهن ٽاريءَ مان ڇنبو سا ٽاري به زخمي ٿيندي. پر جڏهن اهو ميوو پچي راس ٿيندو، تڏهن پاڻمرادو ڇڄي اچي پٽ پوندو. ان وقت پڪل ميوي ۾ رس به زياده. اهڙيءَ طرح جنهن شخص ۾ قربانيءَ جو انگ نه آهي، تنهنجو دان ڏيندڙ ۽ وٺندڙ ٻنهي لاءِ لاڀدائڪ نه آهي.

"حياتي اڻ سهڻ جهڙي لڳي آهي جي دنيا ۾،
هزارن ۽ لکن جو پر سهائي بار قرباني."

جڏهن ڪنهن پنهنجي غرض پوري ڪرڻ لاءِ مطلب جي ميدان ۾ ڪم ڪڇي ٿو، تڏهن ڪم کي پنهنجو پورو پورو وزن آهي، جنهن وزن جي بوجي هيٺ ڪم ڪندڙ کي هڇي ڪم ڪرڻو ٿو پوي. جڻ پاڻيءَ ۾ ڀريل دلو مٿي تي کڻڻ.
پر جڏهن قربانيءَ جي ميدان ۾ شيوا جو ڪم ڪڇي ٿو ته اُن ئي ڪم جو بوجو لکائي نٿو، اُن ڪم کي ايترو بوجو نه آهي. جهڙيءَ طرح درياهه ۾ ٽٻي ڏيڻ سان ٻوڙي سوين ڀريل دلن جيترو پاڻي سر جي مٿان اچي ٿو ته به انهن جو بوجو لکائي نٿو.

"تاج ۽ تلوار سلطاني ٻنهي ٻاهر رکي؛
سوڪڙي سر لي ڪٽي آيو گلن جو ڍير آهه."

'در لي داهو' وارو سڄو شعر معلوم ٿيندو ته جيو آتما ۽ پرماتما جي شادي اصل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

کان وچيل آهي. شوق مان شادي رچائي ۽ راڻو مومل سان ڏ مليو آهي. هو ته ادب وچان دل جي دروازي وٽ سالڪ ۾ بيٺو واجهائي ته ڪڏهن لو در کلي. جو ٻاهرين ٻي حد جي برهمانڊ ۾، قانون قدرت جي روپ ۾ بيحد طاقت جو مالڪ ۽ سرو شڪتيوان حاڪم آهي، سو هن دل جي دروازي وٽ محبتي پريم روپ ٿي گدا جي سوالي ۽ سڳند ڪٺي آتما سان ملڻ لاءِ منتظر بيٺو آهي. اهو سڏ ڪندو، نه در کڙڪائيندو. پنهنجي حڪومت جي زور سان هو دل ۾ داخل ٿيڻ پسند نٿو ڪري، هو برهه جي بيعزتي ڪرڻ نٿو گهري. هو هن گهر ۾ حاڪم جي حيثيت ۾ نه پر عاشق جي صورت ۾ پريم وٺڻ ٿو اچي. آتما روپي سهڻي جيسين پريم سان دل جو در نه کوليندي، تيسين هو الست پرين ٻيءَ ٻاهرئين بيٺو رهندو. هن گهوٽ لاءِ اندر اچڻ جو رستو به رڳو اهو هڪ دل جو گهوڙ آهي. تاج ۽ تلوار سندس قانون قدرت آهي. گلن جو هار سندس اپار پريم آهي. چا آتما جو شان آهي، جنهنجي ملڻ لاءِ خود پرماتما به منتظر آهي! هوءَ سندس عاشق آهي ۽ نه معشوق. هو ٻاهران سدار ۾ سوالي ۽ سڳند جون آنند مرليون وڄائي آتما کي پريم سان موهي ملڻ لاءِ هرکائي رهيو آهي.

"'آءَ' ٻاري ٿي رکي آگ منش منشا ۾؛
سبز کيتي ٿي سڙي باهه ڏنل پاڻ ڪري."

ماڻهو جنهن مقصد لاءِ سڌار ۾ آهي سو مقصد آءُ روپي آگ ۾ انهن سڙي وڃي ٿو، جئن سڪل پاڻ کي باهه ڏيڻ سان سبز کيتي سڙي ناس ٿي وڃي ٿي. آءُ جو مطلب آهي پاڻ لاءِ جيئڻ ۽ نه جڳت لاءِ.

"چيز دنيا جي گران قدر گران بار نه ڪا؛
ماپ؛ ملهه آهه رڳو موهه، ممت ماڻ ڪري."

ڪا به جڳعر جي شيءِ پنهنجي ۾ ايتن کان وڌيڪ قدر لائق يا وزن لائق نه آهي. ڪا به وستو جنهنکي اسين قيمتي ٿا چئون، سا ڪا پنهنجي سر سچ پچ قيمتي نه آهي پر اسانجي لوشائي ان کي قيمتي ڪري ڏيکاري ٿي. اهو اسانجي ممتا ۽ موهه جو ڏيکاءُ آهي. ڪنهن غيرآباد ويران بيٺ ۾ اڪيلي انسان لاءِ جهڙا سون جا ٽڪر تهڙا پٿرن جا.

"گهرج گهوڙي کان طمع باز سدا آهه ٽڪو،
لوڙ لٽجي نه سگهي کنهنجي ڏنل ڏاڻ ڪري."

سالم سرير، ڏرلي هوا باهه پاڻي ۽ سالم دماغ اهڙيون نعمتون قدرت کان انسان کي مليل آهن ته به هو پنهنجون گهرجون خواه مخواه وڌائيندو وڃي. هو گهرج جي گهوڙي تي وڌ ساهمين وڻ ڏاڙان دوڙائيندو رهي ٿو. پر جي وڌيڪ آسودا ۽ شاهوڪار آهن لنکي

ٻڪر طمع جو باز چنبن ۾ چاڙهي اُڏائي رهيو آهي. ايشوري ڏنل نعمتن سان ڪنهنجي ٻه گهرج پوري ٿي نٿي ٿئي، ڊوڙ ڊوڙان لڳي پيئي آهي. غريبن کان وڌ وڇولن کي، وڇولن کان وڌ آسودن کي. بس ڪنهن کي ڪاهي.

"ڪٿان نه سهراب جي ديدار لاءِ رستم ٿي سڪيو،

بيءُ، پٽ سان پيو لڙي پوءِ ته اڻ ڄاڻ ڪري."

ڪوتا نمبر ٢٤ (صفحو ٨١) "ڪير ڪيترو" جي:-

بيت ١ ۾ ڏيکاريل آهي ته گهڻي ڄاڻ ٻه چڱي نه آهي؛

بيت ٢ ۾ ڏيکاريل آهي ته اُڻ ڄاڻ ٻه چڱي نه آهي؛

بيت ٣ ۾ ڏيکاريل آهي ته وچين واٽ چڱي آهي.

گهڻي ڄاڻ انهيءَ ڪري چڱي نه آهي جو حالتن، واردالن ۽ حقيقتن جو گهڻو وڌاءُ ڪرڻ سان سچائي قبضي مان نڪري ويندي آهي.

مثلاً:- اسانکي خبر آهي ته هوا جو داب ماڻهوءَ جي هرهڪ چورس انچ تي ١٥ پائونڊ تور جيترو آهي. انهيءَ حساب موجب اسان جي بدن تي جو هوا جو داب ٿيندو تنهن جي وزن ۾ اسين ڏهن پنڌرهن ٽنن جي دٻاءُ هيٺ دٻيا پيا آهيون. هيءَ بلڪل سچ آهي. پر انهيءَ حقيقت جو ذڪر ڪرڻ سان اسين نه ڪي هوا جي داب کي ڄاڻي سگهون ٿا ۽ نه زندگيءَ ۾ ڪو فرق ٿو پوي. اهڙيءَ طرح اسان جي جسم جي ويجهو ئي ٻاهرين داب جو برابر مقابلو ڪندڙ داب آهي، جنهن ڪري اندرين داب ٻاهرين داب کي پورو پورو ڏئي، رکي ٿو. هن نقطي نظر کان حقيقتن کي ڇڪي تاڻي سچائيءَ کان ٻاهر ڪڍي ڇڏيو نه آهي.

وري اُڻ ڄاڻائي به چڱي نه آهي، ڇاڪاڻ ته سرشتيءَ جو هيءُ هڪ اٽل نيم آهي ته "ڄاڻ ڌاران پيار (محبت) نه ٿيندو ۽ پيار ڌاران ڄاڻ نه ٿيندي."

رستم کي اها ڄاڻ ڪانهي ته اهو جوان سهراب سندس پٽ آهي. تڏهن ڪري کيس سهراب لاءِ پيار نٿو ڄاڳي ۽ وڙهيس ٿو، پر جي ڄاڻ پويس ته ڳلي لائيس. ۽ وري پيار ڪرڻ ڪانسواءِ ڄاڻ ٻه ڪانه ٿيندي. پيار سان ئي ڄاڻي سگهبو آهي. جنهن کي سدائين پيو ڌڪاريو، تنهنجي ذاتي خوبين جي خبر نه پوندي. پيار ڪبو ته پرکبو. محبت مان ئي گيان ٿيندو. پريم سان ئي پرائبو آهي. ڄاڻيٽري جي عام سان محبت نه رکبي ته سمجهه ۾ نه ايندو ۽ ڏکيو لڳندو. پر جڏهن محبت سان سندس ابياس ڪبو ته نهايت سولو ۽ خود بخود سمجهه ۾ اچڻ جهڙو ٿي پوندو. انهيءَ ڪري ته ڀڳتي ۽ گيان هڪ ٻئي لي آڌار رکندڙ آهن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

”محبت ري نه ڄاڻ ٿئي، نه ڄاڻ ري محبت ٿئي؛
وجهن ٿا گيان ڀڳتيءَ ۾ ڦڏو ڦيرو وري ڇاجو؟“

ڀڳتيءَ مان ٿي گيان ٿيندو، گيان مان ٿي ڀڳتي ٿيندي.

”دليون سالم ٿين جنهن سان سچيرو شعر سو ’بيوس‘،
گهري سنسار هر ساعت ۾ سالم دل سچارا ٿو.“

سنسار کي هر سمي سالم دماغ ۽ سالم دل جي ضرورت آهي. ساهتيه (ادب) جو ڪم آهي سالم دماغ ۽ سالم دل انسان پيدا ڪرڻ.

ساهتيه جي هڪ ڀاڱي نثر جو خاص ڪم آهي سالم دماغ پيدا ڪرڻ.
ساهتيه جي ٻئي ڀاڱي نظم جو خاص ڪم آهي سالم دل پيدا ڪرڻ.
ڇو ته ڪوتا جو سڌو اثر دماغ کان دل تي وڌيڪ ٿو ٿئي.
سالم دماغ انسان ڪير آهي؟
جو لوڙي ڳالهائي عام ٿو، پر سمجهي خاص ٿو.

رواجي دماغ وارو انسان چوي ٿو ته ڏسبو آهي اک سان. اٿين چوڻ سان سندس مطلب رڳو اهو هوندو ته ڏسڻ لاءِ اک ٿي کپي. سالم دماغ انسان به چوي ٿو ته ڏسبو آهي اک سان. اٿين چوڻ سان سندس سالم دماغ ۾ ڏسڻ لاءِ رڳو اک نه سجهندي هوندي، مگر ان سان تعلق رکندڙ سمورو اسباب.

هو خوب ڄاڻي ٿو ته ڏسڻ لاءِ کپي (١) زنده ۽ سالم اک (٢) ڄاڳندڙ دماغ، جو نظر جي لس کان ڪم وٺي سگهي (٣) صاف روشنائي (٤) جنهن کي ڏسڻو آهي تنهن ۽ اک جي وچ وارو مادو شفاف (٥) ڏسڻ ۾ اچڻ واري شيءِ نظر واري حد جي اندر هجي (٦) ڏسڻ ۾ اچڻ واري شيءِ قد ۽ رنگ ۾ مفاصلي جي دوريءَ سان قاعدي موجب نسبت ۾ هجي (٧) شيءِ جو عڪس اک تائين اهڙي غبار جي ڪنهن رنگ ڦيرڻ يا وڌاءَ ڪندڙ سطح مان نه لنگهي جنهن لنئل رڻ پٽ ۾ رڃ کي پاڻي ۽ هڏي کي ڦبو ڏسبو آهي. اهي ۽ شايد ٻيون به ڪي ڳالهيون سجهي اهڙيون سالم دماغ ۾.

سالم دل ڇا آهي؟ سالم دل آهي وڏي دل، ۽ نه وڏ ڏيکائي دل.

وڏ ڏيکائي دل ۾ دک ۽ خوف جو ڪٽو نه مصيبت جو مڃ ليو پوي. هوءَ پرام ساگر سنسار کي پڻ ساگر پٺاڻي لهرن جي لولي ڏيندڙ هندوري ٿي لڏندي موج ماڻڻ بدران دهشتناڪ ڇولين جي گبگوڙ ڪندڙ ڦرهي لي سڄي ڪنبي رڙندي هاءِ. هن لاءِ ڪٽي نه ۽ ڪڏهن به شانتي منار ڪولهي. ٻڏندڙ لاءِ ڪک به سهارو سمجهي هوءَ ٻهڙي چرنڪاري لاءِ وهڪ سان وهندڙ ٻنب کي به آرهو ڄاڻي ڪناري تي رسڻ جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

بيسود ڪوشش ڪندي اچيتي. هن ڇن پت ۾ پنهنجو وزن وڃائي نه وڃو ٻاڻ ٻڏي ٿي پر انهن ڪي به پوڙهو لوڙهيو ڇڏي جي وسيلي طور وات ٿي ملندس ٿا. هيءَ دل پنهنجي اوناهين ۽ گهرائين ۾ گهڙي نه ڄاڻي، رڳو ٽانگهي لي پيئي ٽاقوڙا هڻي.

وڏي دل ٻا سالم دل ڇا آهي.

سالم دل اُها آهي جا پنهنجي سالم دماغ جي سهاري پنهنجي ذاتي سڀاويڪ ورلي قائم رکندي اچي. جيڪي به سمائڻ ۾وڳ آهي سو هوءَ پنهنجي وشال وڪاس ۾ سمائي ٿي ۽ جيڪي سمائڻ ۾وڳ نه آهي سو گرهڻ لئي ڪري. هن وڏيءَ دل ۾ هميشه اپار آنند ڀرپور رهي ٿو جنهن ۾ سولهن جي ماڻي وهڻ لاءِ هميشه جاءِ آهي.

سالم دل انسان، انسان ذات جو مهاسندر گل آهي، جنهنجي هستي ٿي سڳند ۽ سوڀيا آهي، جنهنکي هو آسپاس ۾ ونڊڻ ۽ ورڇڻ کان بي اختيار رهي نٿي سگهي. اها دل قربانيءَ جي آڪاس ۾ پنهنجي پرڪاش سان روشن رهي ڏهه ڪي روشن ڪري ٿي. هوءَ ڏيڻ ۾ ني مکتي ماڻي ٿي.

”نيٺ سي ٽنهنجي نگر ڏي ٻَرَ ڪري ايندا اُڏي؛
جن سنڌءِ ٽصوير سهڻي هيج مان هيڪر ڏٺي.“

اي سندر رچنا جا سندر سوامي! جن آشاوادي شخص سڪ درشتيءَ سان قانون قدرت جي ٻاڻي لي پيتل ٽهنجو لاثاني حسن هيڪر شوق سان ڏٺو آهي سي ٽوڏانهن ڪشيجي اچڻ کان رهي نه سگهندا، اهي ٻَرَ ڪري اُڏامي به ٽو لامڪان جي مڪان ڏانهن، ٽو بي نگر جي نگر ڏانهن، ٽو اگهر جي سگهڙ گهر ڏانهن اُڏامي ايندا. ڇو نه انهنکي جيون جي سچي خزاني جي ٻوجهه پيئي آهي جنهنکي حاصل ڪرڻ ڏاران ڪئن رهندا؟

”ٽئي جڏهن ٽيلو پڇي پيلو ٽڏهن ٽو ڪڻ ڪري؛
زرد رنگي روءِ اندر ٿي ذري گهٽ زر ڏٺي.“

ساڻي ساي ۾ سولهن جي ٽازگي آهي، جڏهن وڏو ٿي پڪو ٿياو ٿئي ٿو، ٽڏهن ساوڪ جي سندرٽا مٺي پيلاڻ ٿئي ٿي، اٺي ڦرجهاي ٿو، پيلاڻ ۾ اچي اَن پيدا ڪري ٿو. هاڻي سندس سولهن اَن جي روپ ۾ پرگهٽ ٿئي ٿي. ڇو ته اَن جو رنگ نه رڳو سون جهڙو آهي پر ماهه ته سون ۾ الس، يعني ذري گهٽ سون ٿيو. مطلب آهي هر منزل ۾ سولهن موجود آهي مگر مٺل روپ ۾.

”چيٽر جي چنبن ۾ بلبل ٿي ڪيون چيٽون؛ مگر،
ٿي خوشيءَ جي خاص مجلس باز خوش خاطر ڏٺي.“

باز، وڇاريءَ ٻلبل کي ڦاسائي چنبن ۾ چيري ڪاٽي ٿو. بلبل لاءِ مها ڪشٽ ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

موس آهي مگر باز لاءِ خاص خوشيءَ جي مجلس آهي. دردي نظاري ۾ نه خوشيءَ جو ڪيل ڏسجي ٿو.

”شام جي شامت ڪان ڪن ڪي اڳهه اُڏامڻ هو ضرور،
بند ڪنول ۾ ڀنور جي ڦٽڪندي ڦر ڦر ڏني.“

ڀولئڙو ڪنول گل تي منو رس چوسيندو رهي ٿو، شام ٿيڻ تي ڪنول جو گل ٻوٽجي وڃي ٿو، اوڀي ڀولئڙو اندر ٻوساٽجي ڦٽڪڻ لڳي ٿو، جن سياڻن شام جو هي نظارو ڏٺو آهي، سي شام جي شامت اچڻ کان اڳ، وکارن جي رس روپي ڪنول تان اُڏامي وڃڻ جو ضرور محسوس ڪندا. عام لاءِ سڪرات سمور هڪ ڀيانڪ روپ اختيار ڪري ٿو. مرندڙ لاءِ مرڻ مهل ٻه گهڙي مها ڪٺن ڪري چوندا آهن. انهيءَ جو سبب اهو آهي جو انسان کي ختم ٿيندڙ طاقت آهي. انهيءَ طاقت سان جڙيل سڀني ۾ ڪيل رچي ٿو ۽ انهن کيان ۾ پاڻکي نه رچي ٿو، اهڙيءَ ٻنيءَ رچنا سان سڀني جا ڪمت يا جڙي ٻوڙي ٿو. انهيءَ ٻوڙيا جو اثر سڌس اصلوڪيءَ شخصيت تي نه ٻوي ٿو. هو ننڍ ۾ دانهون ڪرڻ يا ڪاڻ لڳي ٿو.

”ساڳيءَ ريت“

انسان تي سچيءَ حياتيءَ ۾ ڌرم ٻيا مذهب، اُپديشڪن ۽ واعظن جيڪي حساب ڪتاب ڏيڻ جا، پردوت يا ملڪ الموت اچڻ جا، نرڳ جي عذابن جا، سرڳ جي مزن وغيره جا اثر وهاريا آهن، ان اثرن هيٺ اچي هو ٻيهجو سکيو يا ڏکيو سڪرات جو سمو خلقي ٿو، جهن رچنا جو اثر سڌس مرندڙ حالت مان بعضي چٽو نه ڏسڻ ۾ ايو اچي. انهيءَ ڪري نه گمراهه ڪندڙ خيالن ۽ اثرن کان ڇٽڻ ضروري آهي.

انهيءَ ڪري نه صحيح روپ ۾ سچائي سمجهڻ ۽ سمجهي ٻيهجي ڪرڻ ضروري آهي. مڪتي اِها آهي. جسماني خوراڪ لاءِ پرهيز ضروري آهي نه دماغي ۽ دلي خوراڪ لاءِ انهيءَ کان وڌيڪ پرهيز ضروري آهي. اسانکي حياتيءَ جي جيابي لاءِ رڳو جسماني خوراڪ نه کپي، پر زندگيءَ جي جهابي لاءِ روحاني خوراڪ نه کپي. افسوس آهي نه اِها پوئين خوراڪ جابجا گهٽجي وڃي ٿي.

٣٤- ”پيٽ پالڻ لاءِ جا جا عشرتي سامان ٿيو،
روح لءِ خوراڪ ’بيوس‘ جابجا گهٽجي ويئي.“

ڏڏهن ظاهري سڪرات جو سمو سهيلو بنائڻ لاءِ به سالم سکيا جي اولهي ايهاس جي ضرورت آهي.

□

سنڌ سلامت

www.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت جو مشن ۽ مقصد سنڌي ٻوليءَ جي ڊجيٽلائيزيشن ۽ پکيڙ کي وسيع ڪرڻ آهي ۽ پڻ دنيا سان گڏ سنڌس رفتار سان هلڻ جو سانباهو آهي، ڇو ته تاريخ هميشه انهن قومن جو احترام ڪيو آهي جن پنهنجي علمي سرمائي جي حفاظت ڪئي آهي. سنڌ سلامت پڻ پنهنجي ٻوليءَ جي بقاء خاطر سنڌي ٻوليءَ ۾ لکيل قيمتي ۽ ناياب ورثي کي ضايع ٿيڻ کان بچائڻ ۽ ان کي نه رڳو محفوظ رکڻ پر پنهنجي اديبن، ليکڪن، محققن ۽ شاعرن جي علم، هنر ۽ تخليقن کي ڊيجيٽلائيز ڪندي دنيا جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ موجود سنڌين تائين مفت ۾ آسانيءَ سان پهچائڻ جو عزم ڪيو آهي.

اسان جي خواهش هئي ته سنڌي مواد تي مشتمل هڪ اهڙو ڪتاب گهر قائم ڪجي جتي هر موضوع تي مشتمل ڪتاب موجود ملن. ڪتابن کي ڳولڻ ۽ ڊائونلوڊ ڪرڻ آسان هجي ۽ اينڊرائيڊ سميت آئي فون يا ونڊوز آپريٽنگ سسٽم سميت هر قسم جي ڊوائيس تي آساني سان آن لائين پڻ پڙهي سگهجي.

۽ اهو سڀ ”سنڌ سلامت ڪتاب گهر“ ذريعي ئي ممڪن ٿي سگهيو. اميد ته سنڌ سلامت ڪتاب گهر ذريعي سموري دنيا ۾ موجود سنڌي نه صرف ڀرپور لاڀ حاصل ڪندا پر سنڌ سلامت ڪتاب گهر کي وڌيڪ فائديمند بنائڻ لاءِ پنهنجو ڀرپور ساٿ نڀائيندا.

books.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت ڪتاب گهر جي اينڊرائيڊ اپليڪيشن پلي اسٽور جي هن لنڪ تان ڊائونلوڊ ڪريو:

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sindhsalamat.book